

TÜRKSOY

ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ TEŞKİLATI
INTERNATIONAL ORGANIZATION OF TURKIC CULTURE

TÜRK DİLLERİNDE

BAHTİYAR
VAHABZADE'nin

90
ŞİİRİ

9-16592

TÜRK DİLLERİNDE
BAHTİYAR
VAHABZADE'nin

90

ŞİİRİ

M.F.Axundov adına
Azərbaycan Milli
Kitabxanası

416(2=A)

Yazar: Bahtiyar Vahabzade

Düzenleyen ve Yayına Hazırlayan: Elçin Çafarlı

Tasarım: Volkan Yeşilay

Çevirenler:

Dauletbek Baytursınlı (Kazakistan)

Baktıgül Çoturova (Kırgızistan)

Pulat Mumin, Nasriddin Muhammediyev, Cumaniyaz Cabborov (Özbekistan)

Seyitmemmet Hıdırov (Türkmenistan)

Bayram Çündoğdu, Ali Akbaş (Türkiye)

Etibar Talıblı (Azerbaycan)

Basım Evi:

Besabes Mat. Yayıncılık
ANKARA 0312 395 09 34

ISBN:

978-975-7213-50-5

"Türk Dillerinde Bahtiyar Vahabzade'nin 90 Şiiri"

Bahtiyar Vahabzade yaşayan, savaştan, seferber eden ve Vatan, halk karşısında kendi tarihi görevini yerine getiren çağdaş Azerbaycan şiirinin ünlü temsilcisidir. Eline, toprağına, köküne bağlılık Bahtiyar şiirini çağdaş nazım şiirinin tarihi - sanatsal olgusuna ve olayına dönüştürmüştür. O, nazım şiirini dönemin ağır denemelerinde koruyup tutmayı başaran, "kendi bağrında her darbeye açık, derisi soyulmuş kalp taşıyan" gerçek ulusal şairdir. Çağdaş Türk edebiyatında Azerbaycan'ı Bahtiyar Vahabzade şiirsel söz dünyası onurla temsil ediyor. Okurlara değerli armağan olan bu kitapta Bahtiyar Vahabzade'nin kardeş Türk lehçelerinde (Azerbaycan, Kazak, Kırgız, Özbek, Türkmen ve Türk) seçilmiş şiirleri toplanmıştır.

Bu eserin tüm hakları saklıdır. Yazılar ve görsel malzemeler yayımcıdan yazılı izin alınmadan tümüyle ya da kısmen yayımlanamaz. Elektronik, mekanik, fotokopi, kayıt vs. araç ve ortamda çoğaltılamaz ve iletilemez.

Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY), 2015
Ferit Recai Ertuğrul Cad. No:8 06450 Oran - ANKARA

Tel: +90 (312) 491 01 00 Faks: +90 (312) 491 01 11

www.turksoy.org

TÜRK DİLLERİNDE BAHTİYAR VAHABZADE'nin

90

ŞİİRİ

Bu kitap Bahtiyar Vahabzade'nin
doğumunun 90. Yılına ithaf edilmiştir.

Ankara, 2015

İçindekiler

Azerbaycan Türkçesi ile Şiirler

Men türkem 16
 Bayraq 17
 Tenha mezar 18
 Ömür 19
 Dünya 20
 Deyilmi? 21
 Haqqı yox 22
 Ana dili 23
 Menim anam 25
 Şeki 26
 Mənim ad günlərim 27
 Bəxtiyaram mən səninlə 28
 Ana yurdum 29
 Yaman darıxmışam 30
 Babam, atam, mən 31

Kırgız Türkçesi ile Şiirler

Жеке жоопкерчилик
 темасына монолог 54
 Уйкаштык 56
 “Ооба” менен “жоктун”
 ортосунда 57
 Кеманча ырдайт 59
 Сатуу 61
 Жаңы жылдагы ойлонуу 63
 Карабахтык ат 65
 Буюмдар сйлешет 69
 Контрасттар 70
 Топкапы сарайы 72
 Сөз менен жасалган жаракат 73
 Шамал жана чөп 75
 Сарай жана алачык 77
 Табуу жана жоготуу 78
 Улькер жөнүндө уламыш 80

Kazak Türkçesi ile Şiirler

Есіктер 34
 Жылан мен қыран 35
 Сопылық 36
 Алдану 37
 Сөзім ширап, өзім қирап... 38
 Келеді бір күн 39
 Олмеймін деме 40
 Көз жасы 41
 Тұранға беталдым 42
 Сәбидің күлкісі 43
 Батырлардың мүрдесі 44
 Тау суы 46
 Жауап 47
 Біз бір кемедеміз 49
 Сарай және лашық 50

Türkmen Türkçesi ile Şiirler

108 Meniň şygrym
 110 Umyt
 112 Gara saçlar, ak saçlar
 113 Garramaz
 114 Dünýäniň
 115 Bu gije
 116 Gijeler, aý gijeler
 118 Şahyrlar
 121 Pikir – ganatlarym
 123 Sallançak
 126 Durna hatary
 127 Yşk suraty
 128 Meniň enem
 129 Gazallar
 131 Kalby doly gijeler

Özbek Türkçesi ile Şiirler

84 Ozarboyjon
 85 Lotin tili
 87 Tilsimli olma
 88 Bir kemada
 89 Bir lahza sukut
 91 Alvido
 92 Keksalik
 93 Ona tili
 95 Tag'in bog'lar chechak bog'lar
 96 Vatandosh
 99 Sening yo'lingda
 100 Kunlar borki...
 101 Sovuq yeb qolasan
 102 Yana bir orzu qoldi
 104 Zindonda

Türkçe Şiirler

134 Vatandaş
 136 Vatan var
 137 Selam Özbekistan!
 138 Yunus Emre'ye
 139 Atatürk
 140 Öyle yalnızım ki...
 142 Uçmak istiyorum
 143 Vaktinde
 144 Öz dünyam benim
 146 İstanbul
 148 İyi söz
 149 Gönül verdik, biz ant içtik
 150 Akıl başka yürek başka
 151 Hayalperest
 152 Elveda

TAKDİM

Uluslararası Türk Kültürü Teşkilatı (TÜRKSOY), Türk kültürüne hizmet etmiş ve kalıcı izler bırakmış parlak şahsiyetlerin yeni nesillere tanıtılmasına, onların eserleriyle yaşatılmasına büyük önem vermektedir.

Türk dünyası gerek tarihi şahsiyetleriyle gerekse günümüzde yaşayan yazar, şair ve sanatçılarıyla çok zengin bir hazineye sahiptir.

Bütün bu zenginliği, öncelikle Türk haklarının birbirine ve sonra da bütün dünyaya tanıtma görevine üstlenen TÜRKSOY, Türk kültürünün korunmasına ve yaygınlaştırılmasına olduğu kadar, medeniyetler arası ittifak girişimlerine de katkı sunmaktadır.

Dede Korkut'tan Fuzuli'ye, Nizami'den Nesimi'ye, Ahundzade'den Ahmed Cavad'a Türk kültürünün büyük dehalarını yetiştiren Azerbaycan toprağı, ortak kültür hazinemizi zenginleştiren en mümbit bölgelerden biridir.

Çağdaş Azerbaycan edebiyatının önemli isimlerinden birisi hiç şüphesiz Bahtiyar Vahabzade'dir.

Bütün sanat hayatı boyunca kendisini milletine adayan, onun dertleri ile yaşayan, Türk dünyasına olan büyük sevgisini şiirlerinde yaşatan Bahtiyar Vahabzade, XX. - XXI. Yüzyılın büyük ve dahi şairlerinden biridir.

İçinde bulunduğumuz 2015. yıl bu büyük Azerbaycan şairi, Bahtiyar Vahabzade'nin doğumunun 90. yıldönümüdür. Eserlerinde Azerbaycan Türkçesi'ni en temiz şekilde kullanmaya özen gösteren, halkının duygularına tercüman olan ve çağdaş Azerbaycan edebiyatında aksakallık salahiyeti kazanmış halk şairi Bahtiyar Vahabzade 2015 yılı boyunca TÜRKSOY üyesi ülkelerde çeşitli etkinliklerle anılmaktadır.

TÜRKSOY tarafından Bahtiyar Vahabzade'nin doğumunun 90. Yılı anısına, şairin yüksek sanatını izhar eden 90 şiiri Azerbaycan, Kazak, Kırgız,

Özbek, Türkmen ve Türk dilinde seçilerek derlenmiştir.

Bahtiyar Vahabzade'nin seçme şiirlerinden oluşan bu kitabın çevrilmesinde ve yayına hazırlanmasında emeği geçen tüm kişi ve kurumlara, özellikle Azerbaycan Cumhuriyeti Türkmenistan Büyükelçisi Sayın Vahdet Sultanzade'ye, Azerbaycan Cumhuriyeti Özbekistan Büyükelçiliği nezdinde Haydar Aliyev Azerbaycan Kültür Merkezinin Müdürü Sayın Samir Abbasov'a, Kırgızistan Türk Dili Konuşan Devletlerin Siyasetine Destek Vakfı Başkanı Sayın Nusret Memmedov'a ve Azerbaycanda Atatürk Merkezinin Baş Editörü Sayın Deyanet Osmanlı'ya teşekkür eder, tüm şiirsevenlerin başucu kitabı olmasını dilerim.

Düsen KASEİNOV
TÜRKSOY Genel Sekreteri

ÖNSÖZ

Azerbaycan'ın halk şairi, ünlü oyun yazarı, edebiyatçı, toplum adamı, akademik Bahtiyar Vahabzade çağdaş Azerbaycan'ın edebi-sanatsal, toplumsal-siyasi hayatında tanınmış büyük şahsiyet ve bütün Türk dünyasında eserleri sevilerek okunan, imzasına saygıyla yanaşılan dahi sanatçılardan biridir.

Bahtiyar Vahabzade hem toplumsal, bilimsel ve pedagojik faaliyetleri, hem de geniş ve zengin sanatsal yaratıcılığı ile milli kültürümüzün gelişmesinde, halkımızın milli kendini anlamasında önemli rol oynamıştır. Onun her zaman sosyal karakteri, felsefi derinliği, hümanizme, manevi saflığa, vatanperverliye çağırısı ile seçilen eserleri bugün de güncelliğini korumaktadır.

Milli Lider Haydar Aliyev B.Vahabzade'nin edebiyatımız ve halkımız karşısındaki hizmetlerini yüksek değerlendirerek ona yazdığı tebrik mektubunda diyordu: "Sizin kişiliğiniz ve yaratıcılığınız halkın milli bilincinin oluşmasına hizmet etmiş, ulusal kalkınmaya çağırılmış, bağımsızlık mücadelesinde eşsiz bir rol oynamıştır. Her zaman özgürlük öncüsü olmuş, en zor anlarda bile güç ve silah karşısında baş eğmeyen, görüşünden dönmeyen şair, mücadeleci milletvekili, yorulmaz bir halk adamı olarak halkın korunmasına çalışmışsınız".

Gerçekten de Bahtiyar Vahabzade halkımızın yüzyıllar boyu teşekkür etmiş yüksek milli ve manevi değerlerinin korunması, gelenek ve göreneklerimizimizin yaşatılması adına 60 yıldan fazla bir süre boyunca düzenli olarak yazmış, Azerbaycancılık mefkûresine derinden bağlı olmuş ve milli bilince çağırان sayısız eserleri ile edebiyatımızın, kültürümüzün gelişmesine çok değerli katkılarda bulunmuştur.

Elbette ki, Bahtiyar Vahabzade şiirsel istidadına verilen bu değer tesadüfî değildir. Azerbaycan şiirinin son bir asırlık tarihsel evrim sürecini Bahtiyar Vahabzade yaratıcılığı olmadan düşünülemez.

Bahtiyar Vahabzade felsefi içerik taşıyan lirik eserlerle birlikte, insan kaderlerinin aynası olan manzumeler, hayati çatışmalar temelinde kurulmuş piyesler, edebiyatımızın önemli sorunlarına ilişkin monografi ve makaleler, gazeteler de yazılar yazmıştır.

Bağımsız Azerbaycan'ın "İstiklal" nişanını ilk alan sanatçılardan biri de B.Vahabzade olmuştur. Yeryüzünde barış ve istikrar, insanlığı kavgalardan kurtarmak arzusu şairi daima düşündürmüş, B. Vahabzade dünya halklarının özgürlük ve bağımsızlık uğruna mücadelesini yansıtan manzume ve şiirlerin yazarı olarak tanınmıştır.

Her ünlü sanatçının edebi dilin geliştirilmesinde, onun sözlük içeriklerinin zenginleştirilmesinde, dil normlarının uygulanması ve akıcı olmasında kendine özgü yeri vardır. Tesadüfî değil ki, edebi dil tarihinin belli aşamaları bu dönemde yaşayıp yaratmış söz sanatçılarından biri ile bağlıdır.

Dil her bir halkın varlığının delillerinden biri olup, onun en değerli milli zenginliğidir.

Tarihi-kültürel değerlere saygı ve ana dilinin saflığının korunması Bahtiyar Vahabzade edebi yaratıcılığının önemli yönlerinden birini teşkil etmiştir.

Bahtiyar Vahabzade halk dilinin tükenmez hazinesini kullanarak, yeni-yeni ifade araçları, edebi-sanatsal biçimler yaratmış, böylece edebi dilin sanatsal ifade imkânlarının artırılmasına, söz rezervinin zenginliğine ve konuşmanın çevikliğine ulaşmıştır.

Şairin yaratıcı yolunu izledikçe bir kez daha emin olursan ki, en ufak bazen sadece kendisinin duyabileceği hisleri, duyguları şiirsel tefekküründe cırlayarak sözden tapınak yüceltmıştır.

Çörekemli şarkiyatçı âlim Ahmet Şmide yaratıcılığını derinden öğrendiği, eserlerini tercüme ettiği Bahtiyar Vahabzade ile ilgili şöyle yazıyor: Bir insanın kendi halkını ve kendi ana dilini delicesine sevebilmek yeteneğini ben Bahtiyar Vahabzade'den öğrendim. Bahtiyar Vahabzade realist şairdir. Çirift ve muğlak ifadeler, anlaşılmayan içerikler ve filozofluk onun sanatına yabancısıdır.

Her birimiz çok iyi biliyoruz ki, her halkın ve milletin dilini, tarihini, kültürünü ve sanatını yaşatanlar öyle öncelikle onu yaratanlardır.

Bahtiyar Vahabzade hep çoklarının görüp, bilip, dile getirmedikleri konulara dokunurdu. Şair için millet, dil ve maneviyat konuları öncül idi.

Bahtiyar Vahabzade nâzımımızda milli birliğin, tek Azerbaycancılığın lideriydi.

Azerbaycan halkının manevi dünyasını, mücadeleler tarihini, entelektüel âlemini, geçmişinden bugününe uzanan yolun şerefli-şanlı sayfalarını, ayrıca trajik, dramatik manzarasını biz diğer büyük sanatkarlarımızın yaratıcılığı ile bir sırada Bahtiyar şiirinde de izleyebiliriz.

Bunların yanı sıra belirtmek gerekir ki, B.Vahabzade yaratıcılığının önemli bir bölümünü onun oyun yazarlığı oluşturuyor. Bütün yaratıcılığı boyunca tiyatro ve sahne nazımından sonra B.Vahabzade kelimesinin en gür seslendiği, onu geniş kitlelere ulaştıran önemli bir kürsü olmuştur. Fakat şair-dramaturgun tiyatro âlemine gelişti tesadüf olmadığı gibi, bir anda yaşanmamıştır. Muasırlarının zengin ve renkli iç âlemi, asil hemvatanlarının çirkin oyunlara ve tutkulara, eski adetlere, kötülüğe karşı mücadelesi şair-dramaturgun her piyesinin esas içeriğini, özünü oluşturmaktadır.

Bahtiyar Vahabzade tüm Türk dünyasına özgü güçlü sanatsal söz zenginliğidir. Onun eşsiz şiiri bugün de yaşıyor, yaşıyor, insanları en yüksek duygu ve düşüncelere, yaşam tarzına, yurdunu ve insanları içten sevmeye çağırıyor.

Edülfes ÇARAYEV
Azerbaycan Cumhuriyeti
Kültür ve Turizm Bakanı

Bahtiyar VAHABZADE
(1925-2009)

Azerbaycan'ın halk şairi, ünlü oyun yazarı, edebiyat ve toplum adamı, SSCB ve Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet ödülleri sahibi, Azerbaycan Milli Bilimler Akademisi gerçek üyesi, profesör Bahtiyar Mahmudoglu Vahabzade 16 Ağustos 1925 yılında Şeki şehrinde doğdu. Küçük yaşta ailesiyle beraber Bakü'ye taşındı. (1934).

1947 yılında Azerbaycan Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesini bitirdi ve üniversitenin bünyesinde yüksek eğitimini devam ettirerek "Samed Vurgun lirikası" konusunda doktora tezini savundu (1951).

Sanatsal yaratıcılığa 1943 yılında "Ana ve şekil" adlı ilk şiirini baskı ettirmekle başladı. "Benim dostlarım" adlı ilk kitabında toplanan lirik şiirlerinde faşizme karşı mücadelede galip çıkmış halkın duygu ve düşünceleri yer bulmuştur. Bahtiyar Vahabzade 60'lı yıllardan başlayarak ulusal özgürlük hareketinin öncülerinden oldu. O, 1958 yılında yazdığı "Çölistan" şiiri ile iki yere parçalanmış Azerbaycan'ın tarihi faciasını dile getirip, Azerbaycan halkının özgürlük ve istiklal uğrundaki adaletli mücadelesini tasvir etti.

Bahtiyar Vahabzade Sovyet rejiminde milli varlığı ayaklanan, her türlü zorluklara maruz kalan milletin dertlerini semboller ve çeşitli edebi yöntemlerle kaleme alıp, büyük hacimli şiirleri ve piyeslerinde olayları ya tarihe, ya da başka ülkelere geçirerek öz milletinin dertlerini dile getirdi. Bir başa Sovyet rejimini ifşa eden eserlerini ise şair, "Sandıktan sesler" başlığı altında yayınlamıştır.

Onun lirik şiir ve poemalarında (büyük hacimli şiirlerinde), manzum piyeslerinde modern çağın sorunları lirik-felsefi planda, renkli boyalarla belirtiliyor. Şair-oyun yazarı "İkinci ses", "Vicdan", "Yağmurdan sonra", "Yollara iz düşüyor", "Feryat" ve "Nereye gidiyor bu dünya", "Kendimizi kesen kılıç", "Cezasız günah", "Darağacı", "Rekabet" (1960 - 2003) piyesleri Azerbaycan Devlet Akademik Milli Dram Tiyatrosu'nda sahnelendi.

B.Vahabzade eleştirmen-edebiyatçı gibi de faaliyet göstererek, "Samed Vurgun'un hayat ve yaratıcılığı" konusunda monografisi ile filoloji doktoru un-

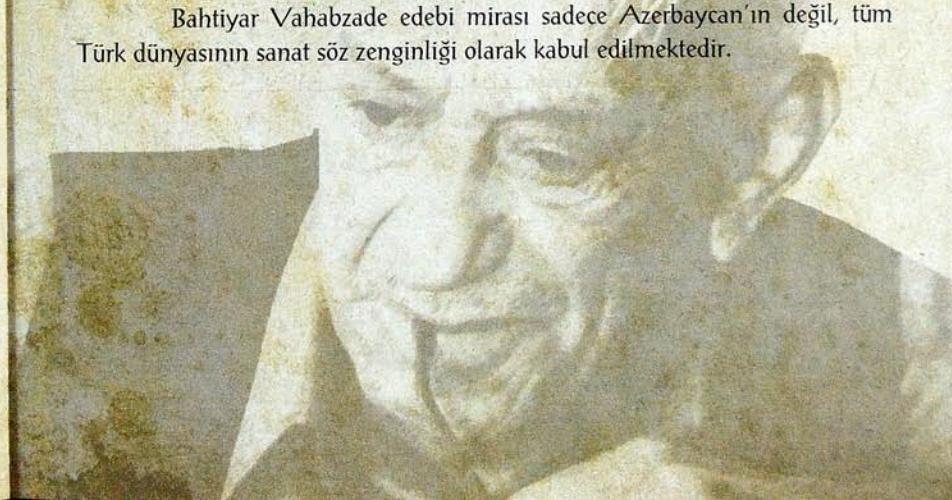
vanını aldı (1964). Azerbaycan Devlet Üniversitesi'nde çağdaş Azerbaycan edebiyatı Bölümü profesörü olarak görev yaptı (1950-1990). Azerbaycan Milli Bilimler Akademisinin muhabir üyesi (1980), sonra gerçek üyesi (2000) seçildi. 1981 yılında SSCB Yazarlarının VII kurultayında SSCB Yazarlar Birliği yönetim kurulu üyesi oldu. Ayrıca Azerbaycan Yazarlar Birliği Yönetim Kurulu ve Aksakallar Konseyi üyesi idi (1991). Edebi-sanatsal sürecin yorulmak bilmeyen tebliğatçısı ve organizatörü olarak bilinir.

Azerbaycan'ın Emektar sanat adamı (1974), Azerbaycan Devlet Ödülü sahibi (1976), SSCB Devlet Ödülü sahibi (1984), Azerbaycan'ın Halk Şairi (1984), M.F. Ahundzade edebi ödülü sahibi (1988) oldu. 3 dönem (1990, 1995, 2000) milletvekili olarak görev yaptı, "Kırmızı Emek Bayrağı" ve "İstiklal" (1995) Devlet Nişanları ile ödüllendirildi.

B.Vahabzade 70'den fazla şiir kitabının, 2 monografinin, 11 bilimsel kitabın ve yüzlerce makalenin yanı sıra tarihi ve modern konuda fazla 20 büyük hacimli şiirin (poemanın) yazarıdır. Şairin eserleri dünyanın birçok dillerine, İngilizce, Fransızca, Almanca, Farsça, Türkçe, Lehçe, İspanyolca, Macarca ve eski Sovyetler Birliği halklarının dillerine tercüme edildi.

Halk şairi Bahtiyar Vahabzade 2009 yılı Şubat ayının 13-de Bakü'de vefat etti.

Bahtiyar Vahabzade edebi mirası sadece Azerbaycan'ın değil, tüm Türk dünyasının sanat söz zenginliği olarak kabul edilmektedir.

Vatandaş!
Ne güzel seslenir bu söz.
Yani iki canda bir yüreğiz biz.

Vatandaş!
Ne güzel seslenir bu söz.
Yani iki canda bir yüreğiz biz.

90 ŞİİR

(Azerbaycanca - Kazakça - Kırgızca - Özbekçe - Türkmençe - Türkçe)

90

Azerbaycan Türkçesi ile Şiirler

Mən türkəm

Sən bizi aldatdın illərdən bəri,
 Mən çərxi-fələkdən dərs götürmüşəm.
 Özgə anasından süd əmənləri,
 Özgə qulluğunda duran görmüşəm.
 Bəsdir dözdüyümüz ölumdən betər,
 Köhnə bazardakı köhnə nırxa.
 Milləti yüz yerə caladın, yetər,
 Yüz arxın suyunu qatma bir arxa.
 Əslimi, nəslimi tanıyıram mən,
 Qarışıq deyiləm, özümdən hürkəm.
 Sən kimsən, sən nəsən, özün bilərsən,
 Mən ilk qaynağımdan türk oğlu türkəm!
 Sübutdur, dəlildir, ağlın qibləsi,
 Dəyişə bilərsən ağlını ancaq.
 Canım çıxanadək qəlbimin səsi,
 "Türkəm"-gerçəyini pıçıldayacaq.

Noyabr 1995

Ş-16592

Bayraq

Torpağım üstünə kölgələr salan
 Mənim varlığımın cilas-bayraq.
 Zəfərdən doğulmuş
 Göytürkdən qalan
 Qurdbaşlı bayrağın balası bayraq.

Üçrəngli bayrağın kölgəsində mən
 Qaraca torpağı vətən görmüşəm.
 Zəfər güllərini dövr-qədimdən
 Bayraq işığında bitən görmüşəm.
 Bayraq mənliyimdir, bayraq kimliyim,
 Bayraq-öz yurduma öz hakimliyim.

Harda əcdadımın ayaq izi var,
 Bu zəfər bayrağım orda dikəlsin.
 Keçdiyi yerlərdə dağlar, yamaclar
 Onun hüzuruna salama gəlsin.
 Tarixdən qədimdir, zamandan qoca
 Mənim bayrağıma sancılan hilal.
 Aləmə nur saçdı tarix boyunca
 Məbədlər başına tac olan hilal.

Daim ucalasan! Savaş günündə
 Əsgər silahıyla səni tən görüm.
 Yalnız zəfər çalmış şəhid önündə
 Səni alqış üçün əyilən görüm.

Axundov adına
 Azərbaycan Milli
 Kitabxanası

Tənha məzar

Yolun kənarında tənha bir məzar
Üstündə nə adı, nə soyadı var.
Ey yolçu, maşını əylə bu yerdə
Soruş kimdir yatan tənha qəbirdə?

O, bir türk zabiti, qəhrəman, mətin!
Doğma qardaşına yardıma gəldi.
Qırğına tutulan millətimizin
Haqlı savaşına yardıma gəldi.

Uzaqdan hay verib sənə səsində,
Gəldi, qayıtmadı öz ölkəsinə.
Düşmən səflərini o, soldan sağa
Biçib dəstəsiylə cəbhəni yardı.
Torpağın yolunda düşüb torpağa
Sənə torpağını sənə qaytardı.

Özü qoruduğu, həm can verdiyi
Yolun kənarında dəfn edildi o.
Uğrunda canını qurban verdiyi
Torpağı özünə vətən bildi o.

Yolçu, maşınını bu yerdə əylə
O məzar önündə sən təzim əylə.
Səcdə qıl, dua ver onun ruhuna
Ayaq basdığın yer borcludur ona.

Ömür

Deyirlər, çox azdır yüz il, əlli il,
İnsana bir ömür kifayət deyil.
Hələ isitməmiş öz yerimizi
Ölüm cəllad olub haqlayır bizi.

Deyirlər, şirindir dadı dünyanın,
Kaş iki olaydı ömrü insanın.
Nola, çalışsaydıq ömrün birində,
Sonra əylənəydik biz digərində.

Hərə öz ömrünə bir cürə baxmış,
Hərə bu dünyanı bir cürə anlar.
Cahanda bəs nədən zövq alacaqmış
Zəhmətin özündən zövq almayanlar?

Yüz-yüz ömür belə azdır doğrusu
Bir ömrü insana az sayanlara
Haramdır bu hava, haramdır bu su
Əylənmək eşqilə yaşayanlara.

Yaşamaq, yanmaqdır, yanasan gərək,
Həyatın mənası yalnız ondadır
Şam əgər yanmasa, yaşamır demək
Onun da həyatı yanmağındadır.

Ömrü az olsa da, qartal yenmədi
Dedi, səmalarda öz oylağım var.
Ömrün azlığından gileylənmədi
Ömrü insan kimi başa vuranlar.

«Bu dünya beş gündür»,- deyib hər yerdə
Sağ ikən qəbirdə uzanan da var.
Öz alın tərilə bircə ömürdə
Yüz insan ömrünü qazanan da var.

Fevral, 1956

Dünya

Yolunda sabitdir, ancaq insanı
Gah yoxuşa salır, gah düzə dünya.
Bir üzü gecədir, bir üzü gündüz
Dayanıb özüylə üz-üzə dünya.

Gah səni var sanır, gah da yox sanır,
Özü öz içində gizli saxlanır.
Gah zarafat edir, gah acıqlanır,
Təpədən dırnağa möcüzə dünya.

Özü müəmmadır, sözü tapmaca,
Oğul istəyirəm ondan baş aç.
Ahıla ahıldır, qocaya qoca,
Cavana görünür təptəzə dünya.

Bəxtiyar, qüdrətin aqla güvəndi,
Göylərin əsrarı yerlərə endi.
Bir tükdən asılıb taleyi indi,
İnsan əməlinə kaş dözə dünya.

Deyilmi?

Ömür başdan-başa, beşikdən-qəbrə
Həyatın sevinci, qəmi deyilmi?
Ölüm bir ömürlük izzatların -
Ağrının, acının cəmi deyilmi?
Mənəvi dünyaya qalxıb ucalmaq
Qanadlı duyğuya qismətdir ancaq.
Beləysə, ömürdən, gündən kam almaq
Hər kəsin arzusu, kamı deyilmi?
Keçir məqamlar da gündə yüz əldən,
Hansı gizli əldir pozan, düzəldən.
Sənin güvəndiyin dünya əzəldən
Əkilən, biçilən zəmi deyilmi?
Ayaqlar altında yer oldu tapdaq,
Sırrını, məgzini bilmədik ancaq.
Tapdaq etdiyimiz bu qara torpaq
Əbədi mənzilin damı deyilmi?
Damımız üstündə gəzər, hey gəzər,
Hərə ürəyincə bir mənzil bəzər.
Torpağı sormaقدan etmədik həzər,
Bu da ağılınızın kəmi deyilmi?
Ötəri mənzildə qədər hökm edər,
Kimimiz bal içər, kimimiz zəhər:
Əbədi mənzildə hamı - bir nəfər,
Bir nəfər özü də hamı deyilmi?

Haqqı yox

Yad əlində tapdanırkan şərəf-şan,
 Türkün türklə ədavətə haqqı yox.
 Hər işimiz başlanırkən sıfırdan,
 Türkün türklə ədavətə haqqı yox.
 Dayaq olsun bu gün gərək sol sağa,
 Bu vəhdətdən yurdumuza gün doğa.
 Bütün millət dönməliyəkən yumruğa,
 Türkün türklə ədavətə haqqı yox.
 Tarix bizi imtahana çəkirkən,
 İmdad umur hamımızdan bu Vətən.
 Dünya da haqq səsimizə kar ikən,
 Türkün türklə ədavətə haqqı yox.
 Sındırıldı dəyirmanda pərimiz,
 Əsir oldu divə bizim Pərimiz,
 Dağılırkən ocağımız, pirimiz,
 Türkün türklə ədavətə haqqı yox.
 Nə çox imiş bu torpağa göz dikən,
 Baxa-baxa gözüümüzlə mil çəkən.
 Düşmənimiz dostumuzdan çox ikən,
 Türkün türklə ədavətə haqqı yox.
 Sinəsini yarmalıyıq zülmətin,
 Bu məqsədlə getdiyimiz yol çətin.
 Hər gün neçə şəhid verən millətin
 Bir biri ilə ədavətə haqqı yox.

Ana dili

Dil açanda ilk dəfə ana söyləyərək biz,
 "Ana dili" adlanır bizim ilk dərslərimiz.
 İlk mahnımız laylanı anamız öz südüylə
 İçirir ruhumuza bu dildə gilə-gilə.
 Bu dil, - bizim ruhumuz, eşqimiz, canımızdır,
 Bu dil, - bir-birimizlə əhdi-peymanımızdır.
 Bu dil, - tanıtmış bizə bu dünyada hər şeyi.
 Bu dil, - əcdadımızın bizə qoyub getdiyi
 Ən qiymətli mirasdır, onu gözlərimiz tək
 Qoruyub, nəsillərə biz də hədiyyə verək.
 Bizim uca dağların sonsuz əzəmətindən,
 Yatağına sığmayan çayların hiddətindən,
 Bu torpaqdan, bu yerdən,
 Elin bağrından qopan yanıqlı nəğmələrdən,
 Güllərin rənglərindən, çiçəklərin iyindən,
 Mil düzünün, Muğanın sonsuz genişliyindən,
 Ağ saçlı babaların əqlindən, kamalından,
 Düşməni üstünə cuman o Qıratın nalından
 Qopan səsdən yarandın.
 Sən xalqının aldığı ilk nəfəsdən yarandın.
 Ana dilim, səndədir xalqın əqli, hikməti,
 Ərəb oğlu Məcnunun dərdi səndə dil açmış.
 Ürəklərə yol açan Füzulinin sənəti,
 Ey dilim, qüdrətinlə dünyalara yol açmış.
 Səndə mənim xalqımın qəhrəmanlıqla dolu
 Tarixi varaqlanır,
 Səndə neçə min illik mənim mədəniyyətim,
 Şan-şöhrətim saxlanır.

Mənim adım, sanımsan,
 Namusum, vicdanımsan.
 Millətlərə, xalqlara xalqımızın adından
 Məhəbbət dastanları yaradıldı bu dildə.
 Moskvada Puşkinə heykəl qoyulan zaman,
 Ona abidə qoydu bu dildə Şirvani də.
 Bu dil, - tanıtmış bizə bu dünyada hər şeyi,
 Bu dil, - əcdadımızın bizə qoyub getdiyi
 Ən qiymətli mirasdır, onu gözlərimiz tək
 Qoruyub nəsilərə biz də hədiyyə verək.
 Ey öz doğma dilində danışmağı ar bilən,
 Bunu iftixar bilən
 Modalı ədəbazar
 Qəlbinizi oxşamır qoşmalar, telli sazlar.
 Qoy bunlar mənim olsun.
 Ancaq Vətən çörəyi,
 Bir də ana ürəyi
 Sizlərə qənim olsun.

Noyabr 1954

Mənim anam

Savadsızdır,
 Adını da yaza bilmir
 Mənim anam...
 Ancaq mənə,
 Say öyrədib,
 Ay öyrədib,
 İl öyrədib;
 Ən vacibi:
 Dil öyrədib
 Mənim anam...
 Bu dil ilə tanımuşam
 Həm sevinci,
 Həm də qəmi...
 Bu dil ilə yaratmışam
 Hər şeirimi,
 Hər nəğməmi.
 Yox, mən heçəm,
 Mən yalanam,
 Kitab-kitab sözlərimin
 Müəllifi - mənim anam!..

Yanvar, 1968

Şəki

Bir nəğmə qoşmadım hələ mən sənə,
Dağlar bunu mənə kəsir sanmasın.
Mən dedim, vurğunam Azərbaycana,
Deyirəm, heç zaman xırdalanmasın
Könlümdən ucalan bu avaz, bu səs.
Böyükdür, ucadır məsləkim mənim.
Bala anasına "sevirəm" deməz,
Mən də deməmişəm, a Şəkim, mənim.
Sən öz keçmişini daim qorudun,
Babamın şöhrəti yaşayır səndə.
Bu eşqə eşq olsun!
Dünənlə bu gün
Çiyin-çiyinədir küçələrində...
Mən sənə borcluyam öz balan kimi,
Çox da ki şeirimdə görünmür adın.
Mənim oxuduğum nəğmələrimi,
Mənim qulağıma sən pıçıldadın.
Şərimin mayası - bu qaynar nəfəs
Sənin öz çiçəyin, sənin öz barın.
Şərimdə dil açıb danışdımı bəs,
Sənin bulaqların, göy çinarların?
Mən həm bakılıyam, həm lənkəranlı,
Gəncəli, qubalı, həm naxçıvanlı.
Şəkili, şirvanlı, qarabağlıyam,
Bütöv Vətənimə bütöv bağlıyam.
Mən sənin qoynunda gəldim cahana,
Məni bəxş elədin Azərbaycana.
Həmişə mən sənin həndəvərində
Üçən bir quşam.
Bir eldə doğulub
xoşbəxtəm ki, mən
Böyük bir Vətənə oğul olmuşam.

Noyabr, 1971

Mənim ad günlərim

Bu gün ad günümdür... evdə hamı şən.
Ancaq fikirliyəm, kədərliyəm mən.
Gəncliyim ötəli, belə günlərdə
Anıb yoxuşumu töşüyürəm mən.
Xəzan yarpaqları oynayan yerdə
Necə üşüməyim?... Üşüyürəm mən.
Ancaq... uşaqlıqda istərdim hər gün,
Bizim evimizdə məclis qurulsun.
Günlərin hamısı dönüb büsbütün
Məni sevindirən ad günümlə olsun.
Atamın, anamın yeganəsiydim,
Arzusu, həvəsi, könül səsiydim.
Ömrün nə qərribə günləri vardı,
Mənim ad günlərim bayram olardı.
Mən nə biləydim ki, dəyişir insan,
Ad günün, şad günün olmur bir zaman.
Aldığım o gözəl oyuncaqları
Qaçıb göstərərdim dostlara bir-bir.
Hanı, hanı ömrün o şən çağları?
Gedən, a qardaşlar, bir daha gəlmir...
Həməm adamammı?... Yox, başqayam mən.
Özgə cür görünür bu aləm mənə.
Bir zaman könlümə sevinc gətirən
Ad günümlə gətirir indi qəm mənə.
Deyirəm, yenə də ömrümdən bir il
Ötdü...
Ötən illər səfə düzülür.
Mənim ad günümdə indi mən deyil,
Mənim balalarım sevinib gülür.

Avqust, 1965

Bəxtiyaram mən səninlə

Ömrün payızında sevdim, sevildim,
Elə bilirəm ki, ilk baharam mən.
Arxanca sürünən kölgənəm sənin,
Harda qərar tutsan, orda varam mən.
Mey olsan, yanında bir qədəh ollam,
Gül olsan, çətrini öpən meh ollam.
Ot olsan, bir anda dönüb şəh ollam.
Dağ olsan, zirvənə yağan qaram mən.
Başımı qoyaram gündə yüz kərə
Bir yol ayağını basdığın yerə.
Eşqindir ucaldan məni göylərə,
Bu eşqin gücünə minnətdaram mən.
Sevgiyə hədd qoymaq, düzü günahdır,
Cahilin hər işi, sözü günahdır.
Eşqi günah saymaq özü günahdır,
Kim deyir, eşqimdə günahkaram mən?
Özün bir aləmsən, eşqin bir aləm,
Sən olan könüldə nə kədər, nə qəm!
Sənsiz bu dünyanın ən bədbəxtiyəm,
Səninlə dünyada bəxtiyaram mən.

Dekabr, 1962

Ana yurdum

Anaların laylasından,
Babaların tarlasından,
El toyundan, el yasından
Səni içdim udum-udum,
Ana yurdum, ana yurdum.

Bağ gülündə, dağ qarında,
Sel-suların axarında,
Palıdların vüqarında
Səni gördüm, ana yurdum,
Ana yurdum, ana yurdum.

Yay mehində, yaz şəhində,
Quşlarının cəhcəhində,
El qəmində, fərəhində
Səni duydum, ana yurdum,
Ana yurdum, ana yurdum.

Füzulinin "ah" səsinə,
Üzeyirin nəğməsində,
Ələsgərin ləhcəsində
Səni andım, ana yurdum,
Mənim andım, ana yurdum.

1992

Yaman darıxmışam

Yaman darıxmışam səninçin, yaman!
 Mən əsir düşmüşəm öz istəyimə.
 Nifrəti gizlətmək asandan asan,
 Sevgini gizlətmək mahalmış, demə!
 Haraylar yüksəlir könüldən yenə,
 Bu necə haraydı, bu necə haydı?
 Öhdəmdən gələrdim... Gözüm üzünə,
 Qulağım səsinə darıxmasaydı...
 Elə bil hər yerdən üzülüb əlim...
 Mən azıb qalmışam qəm dərəsində.
 Dirilib yaşanır sənli günlərim
 Sənsiz günlərimin xatirəsində.
 Yaman darıxmışam... Bu nədir yenə
 Ağlım sağa baxır, ürəyim sola.
 Ürəyim dönübdür göy göyərçinə
 Qonub sən gedəli sən gələn yola.
 Yaman darıxmışam... Hər axşamçağı
 Arzumu günəşin telinə sardım.
 Mənimlə olsaydı, mən darıxmağı
 Zamana ən uzun ölçü sanardım.
 Yuxuma gəlmişdin...
 Qısıldıq küncə.
 Danışdıq...
 Yel əsdi...
 Dağıldı dərd-qəm.
 Kölgəyə dönmüşdüm,
 Səni görünə
 Sənin işığında yox oldu kölgəm.

Babam, atam, mən

Babam həyatında yalnız bir kərə
 Faytonla Şəkidən Ağdaşa getmiş.
 O baxıb uzanan dar gədiklərə,
 təəccüb etmiş.
 -Bu yerlər hamısı padşahındır?
 Deyə, faytonçudan o xəbər almış.
 Bəlkə də, dünyaya
 o miskin, fəqir
 Babamın verdiyi bu, ilk sualmış.
 Bir dünya bilirdi Şəkini babam,
 bu yaşa qədər.
 Onun gözlərində dünya bu gündən
 Böyüdü, uzandı Ağdaşa qədər.
 Səksən verst dağ yolu! Zarafat deyil.
 Ən uzun, ən böyük yoldu babamçın.
 Şəkidən Ağdaşa uzanan bu yol,
 Böyüklük ölçüsü oldu babamçın.
 Atamın qəribə adəti vardı:
 Məni qollarında atıb-tutardı.
 Həm də soruşardı: - De, görək məni,
 Nə boyda sevirсэн?
 Deyərdim: - Səni
 Lap bu dünya boyda istəyirəm mən.
 Sevgimin böyüklük dərəcəsindən
 Atam xoşlanardı.
 O, uzun-uzun
 Bu sözə gülərdi...
 Axı, atamçün
 Dünya, böyüklüyün son ölçüsüydü,
 Atamın dünyası, dünya özüydü.
 Mənimçün?
 (Qorxuram xəyalım əza).
 Kosmosdan baxıram mən dünyamıza.
 Deyirəm: - Nə qədər kiçikmiş cahən.
 Axı, mənim dünyam, çıxıb dünyadan.

90

Kazak Türkçesi ile Şiirler

Есіктер

Мылқау, соқыр, тас керең мізбақпаған есіктер,
Кең болса да таршылық түнеріңкі есік-төр.
Шешіледі түйіндер аржағында арнайы,
Өзіне-өзі сенімді тымырайып әрдайым.

Қожайынның бейбақты тыңдайтынға уақты жоқ,
Ашылмайды зіл есік бейшаралар қақты көп.
Күліп кірген пендені шығарады жылатып,
Өкіндіріп, өксітіп жігерінде уатып.

Құпиясы бұғулі есіктерде жұмбақ бар,
Оның сырын білмейсің жылдар бойы құндақтар.
Тарс жабылып есіктер қайтарады дәлізден,
Азаптанып бейшара үміттерін бәрі үзген.

Жылан мен қыран

Әркімнің өзіне тән сөзі басым,
Жолына бағыттайды көзі-басын.
Жыландар ирелеңдеп сыр-сыр етіп,
Жолыңды кесіп өтіп, созылатын.

Түзу жол Хақтың жолы бағыттаған,
Адамға сәжде еткізіп анықтаған.
Жыландар ирелеңдеп кесіп өтер,
Жол емес ақиқаттан алыстаған.

Қайырлы қырандікі жолы биік,
Қарайды басын төмен шолып иіп.
Түбінде адам түсер бір жолына,
Мың жолды ұстағанмен қолы күйіп.

Көп жолға бұрылсаңда барамын деп,
Жетпейді жебеңменен садағың тек.
Жолдарда жеткізбейді көмбесіне,
Көңілсіз жүрсең егер санаң кірлеп.

Сопылық

Әр адамның жүрегі нұр, шомылар,
Жалғасатын жаратқанға жолы бар.
Осы жолға жетпегендер бейшара,
Өз-өзіне жетпегеннің, соры бар.

Жетемін деп Хаққа жүрсен пейілмен,
Болар еді, күдік-күман, сейілген.
Өзіңді де табар едің адаспай,
Сұм нәпсіден алыстаса ой іргең.

Шаригат – ол үлкен ағаш көктеген,
Ал тарихат – бұтақтары көптеген.
Мағрифатың – жапырақтар жайылған,
Ақиқат ол-жемісі ғой тоқ-берен,
Ал, сопылық – хақтың үні көктегі ең!

Алдану

Ойрандалдым, ойсырадым толмаймын,
Өз-өзіне шатысқан бір тордаймын.
Қанша іздедім таба алмадым сенделіп,
Аллаға жол апаратын қандай мұң...

Қалай ғана жетсем екен жаңылмай,
Шайтан шалды аяғымнан, арылмай.
Тас үйеді жүргізбеуге жолыммен,
Алла құлы азып жатыр сабындай.

Өзіме-өзім дұшпан едім тірескен,
Ата жауым ішімде жүр күрескен.
Жол бөгейді қираған бақ, биік тау,
Нәпсі семіз, күпір күшті, тіл өскен.

Не пұттарға табынбадым таңданып,
Не сәждеге жығылмадым қамданып.
Тас секілді қатып қалған қаңқамын,
Ұйықтап жүрмін бос тірлікке алданып.

Сөзім ширап, өзім қирап...

Бұл өмірдің өтті кезі жылдам-ақ,
Жазы жеміс, қысы қиқар сырғанап.
Жеткен жерім осы болды қаусаған,
Жылдар – жылқы мінгізбестен тұр қарап...

Отаншылдық табынып ем сезімге,
Ағып-ағып жас қалмады көзімде.
Жасым өсіп, жалын кеміп, жыл озды,
Қаштың менен қартайған бір кезімде...

Өмір, әне көрінеді жағажай,
Қол қысқарып, тіл ұзарып баладай.
Тірі жүрген жетпіс үш жыл үш күндей,
Уы көптеу, балы тапшы заман-ай!

Қосылған жас – иықтағы артқан жүк,
Мұң сырласым, ой жолдасым баптандық.
Өксік өзек, шерлі тағдыр, көзім жас,
Қайғы – шаттық, қуып қайда аттандық?

Ой – топан су ағысында тоғытты-ай,
Ақ – нақақты білмей көңіл торықты-ай.
Жылдар менің жапырағым төгілген,
Қурап бұтақ тозған ескі қорықтай!

Ал көңілім – сол байағы жас күнім,
Қызыл шоқтан қайнап жатыр бас бүгін.
Сөз майданда жауынгердей жүрсем де,
Ал-дәрменім құрып бітті, нақшыным.

Келеді бір күн

Сарқылды сабыр қасіретімді бөгейтін,
Құмалақ салшы болашағыма не дейсін?
Бүгінгі күнді білемін анық, айтпағын,
Қандай күштің бар ертеңгі күнді демейтін?

Дүние деген өрмекші торы құрылған,
Түйе бақырып, қой маңыраған бұрыннан.
Жүгенсіз зұлым көрсетіп келген жәбірін,
Емізбей уыз енесін бөліп құлыннан.

Қасірет керіп жүрегімді сол, қинайды,
Тартыс тіршілік тас лақтыруын тимайды.
Қып-қызыл қанға бояды менің жүзімді,
Сұрыма күліп масқара жасап «сыйлайды».

Білмедім шынын, осынау соққы себебін,
Тартқан қайғының азабын күнде шегемін.
Ағаштың анау басында пістім бабымен,
Жердегі шикі жеміске толды шелегің.

Әйтеуір бір күн келеді дедім ашылған,
Мұз қатқан дәуір өтеді дедім басымнан.
Жүздер құлпырып, көздер күлімдеп мен үшін,
Табылар дедім таңдаулы жандар қасымнан.

Олмеймін деме

Қорқатын едім өлімнен,
Ол алыс жүрген кездерде.
Ұстаған сәтте белімнен,
Тәуекел еттім сезгенде.

Қорықпауменен қорқудың,
Арасы жолым, оралмас.
Қолымда сабы ол тудың,
Өлімді күтем жоғалмас.

Ертегілерге алданып,
Өлмейсің десе көнбегін.
Жүргейсің ерте қамданып,
Жоғалу деме көмгенін.

Тоқтаса адам жүрегі,
Томпайса үйген жас қабір.
Өлімде өмір сүреді,
Ауысып өмір басқа бір.

Көз жасы

Мұң бар жерде мен бармын көз жасы бар,
Жылай алмай түйілдім өз басым дәл.
Жағамдағы қолдардан жаным қажып,
Жүрек беріш, жібітер сөз қосыңдар.

Аһ, ұрамын шықпайды қамалған мұң,
Жас тамса деп жаңбырдай амалдадым.
Жалғыз қалдым замандас көшіп кетті,
Сырласарға бір пенде таба алмадым.

Беттен ақса көз жасы тілгілейді,
Жүрегіме тамса егер түйгілейді.
Көздің жасы тамбайды, құр жылаймын,
Бақытым ба, сорым ба кім біледі?

Тұранға беталдым

Қиратқанмен ісім жоқ елемедім,
Жасағанға жантартып жедел ердім.
Құран-Кәрім кітапқа қолды создым,
Жанымды да жолына берер едім.

Алыстым да, жұлыстым өмір солай,
Ақ қар болды бір кезгі көмір-самай.
Бетті бұрдым Расқа иман іздеп,
Жауын – шашын, боранға көңіл салмай.

Не көрмеді бұл басым алпарыста,
Көп жасадым, барамын қанша алысқа?
Ұтылмадым өмірден ұялардай,
Мәнсап іздеп кірмедім қалтарысқа...

Қанат жайдым биікке ұшайын деп,
Түбіміз бір түркіні құшайын деп.
Өмірімді арнадым қандастарға,
Тұранымды кеудеме қысайын деп!

Сәбидің күлкісі

Ұйықтап жатып күледі сәби гүлдей,
Неге солай екенін кім біледі?
Ақ күмістен таралған ай нұрындай
Ару бөбек арайлы үлбіреді.

Өзі білмес күлкінің себебін де,
Тыныштықтың рахат жақсы кезі.
Көктен төмен нұр-шашу себеді де,
Бар тірлікке төгеді ақ шүленін.

Білесің бе ол неге шалықтайды,
Жер бетіне әлде анау аспанда ма?
Дәнішпандар күлуді анықтайды, -
Үлгермей ол жауабын айтқан ғана...

Батырлардың мүрдесі

Бұл дүниеге келеміз...
 Оның іші қатты және қаһарлы.
 Қараңғыға кетеміз,
 Бірақ бұл жер қатал-ды.
 Құрбандыққа бола алмасақ даяр біз,
 Мекен үшін болсақ жанды аяр біз,
 Туған мекен өледі де, күні оның батады.

Мекенінді сүю сөзден тұрмайды,
 Ол қанында ағып жүрген ар-намыс.
 Қан-терімді сарқып берем,
 Ойланбай-ақ бұл жайлы
 Жасасын деп ғасырларға алды алыс...

Оның бізді шақыруын құп алып,
 Барлығымыз өтудеміз сынынан.
 Жауаптарын естисіңдер қуанып,
 Мекен-жердің қанық болып сырынан...
 Құлағандар ержүректі батырлар,
 Сактар жерді дұспаныңның сұғынан.
 Болашақта ескереді ұрпақтар,
 Батырлардың мүрдесі – айтылатын шырын ән.
 Көбесіндей көмкерілген тарихқа,-
 Басқан мөрдей көрінеді мүрделер,
 Атар таңың ертеңгі сол шұғылаң!

Құрбандардың құлпытасы мүрдесі,
 Өте қалың, мүмкін емес санауға.
 Қол ұстасып, жер қойнында қарауда,
 Мәңгілікке,
 Надандыққа күрестер мен жеңістер
 Ел намысы жырға айналған алауға.

Құрбандардың мүрдесінде айбын бар,
 Жолдан бізді тайдырмайды, тік ұстар.
 Алдыға, артқа, қарасаң да қай жаққа,
 Ойды жиып, аяқ-қолды дұрыстар.
 Мекеніңнің көз құлағы секілді
 Таза рухпен тыныстар...

Құрбандардың мүрдесі – ойлар менен түсінік,
 Жол бойында топырақ әділ соттай қатулы.
 Қарайды олар қабағын айналаға түсіріп,
 Сол мүрделер жатады қыр басында күйініп.
 Ақ батасын береді көрсете алсаң кісілік!

Олар саған айтады қалай өмір сүруді,
 Қалай ерлік көрсетіп, қалай өліп-шіруді.
 Өлу деген тасбауыр қорқынышты болса да,
 Қорқаққа да келеді, батырға да бүгінгі.
 Ал ерлердің өлімі мекен үшін жан берген,
 Өшпес даңқ болады биіктегі ілуді.

«Атамекен, сүйем сені!»
 Әркім айтар ұран сөз.
 Сөйлегеннен шаршамайды тіл мен жақ,
 Өзі қонбас басыңа кеп көкте ұшып жүрек бақ.
 Ал мекенің өліп жатса, байқамайсың қалай сен,
 Ондай күндер тумасын,
 Қан бойыңда туласын!
 Мекен үшін өлгендерді айтайық,
 Ерлік даңқын жырға қосып шуласын!

Тау суы

Естіп жатам алыстан сарылыңды, тау суы,
 Сенің алға аққаның орыныңның ауысуы.
 Мүлде жалғыз емессің, ағысыңнан үн есер,
 Сен теңізге жол салдың жер бетінен ілесер.
 Түн ішінде ұйқымды қашырасың оятып,
 Және менің қайғымды тірілтесің ойлатып.
 Гүрілдеген үніңнен Қапшағайға асыққан,
 Жаңғырады тау-тастар,
 Ал күндізге айланса, басылғандай болады.
 Екпін қайда ойқастар?
 Аспан жақтан келгендей даласына жерімнің
 Алдырған ақ белбеудей назданадың, керілдің.
 Топырақ пен жан-жануар, адамдарды суғардың,
 Қандыруға келгенсің шипасы боп шөлімнің.

Бәлкім, қайта келуді қалап кетіп барасың,
 Өз жолыңды тілгілеп, көк мұздарды жарасың.
 Қашан келіп жаңбыр боп құйыласың төбеден,
 Бұлтқа мініп барлашы, сен едің ғой көреген.
 Ең биік шың, сай-дөңі,
 Ең қатты жер қайда еді?
 Артқа жол жоқ ұшуға,
 Әлде сенің арманың көк теңізді құшу ма?
 Айналады қанымдай
 Суым, буым, кейде мұз бен қарымдай.
 Жүрегім бұлттардан төмен түсіп,
 Құсаланды қайғы құсып.
 Тастан тасқа соғылды аққан судай,
 Жолды тосып жоқшылық жатқан сұмырай.
 Уақыт алып жатыр өзінің қалағанын,
 Бәрі де мезгілімен,
 Тамшыдан татады екен дала дәмін.
 Кіп-кішкене болсадағы кенедей,
 Жиналғанда теңіз болар телегей.
 Қысқа ғана бір сәтте, қас-қағымда,
 Іс бітірер жерінде, аспаныңда.
 Ағысың арқырар, кей-кезде жаңбыр боп жаудың,
 Сен осындай емессің бе сулары таудың!

Жауап

Сенімді қалаймын сену үшін,
 Сеніммен жасауға ену үшін.
 Бехтжет Камал Чағлар

Немене, сен бір нәрсе іздедің бе қызметке?
 Құлағыма бір сыбыс ұрылғандай,
 Жыр жазуға шебер болсақ,
 Оның жөні бір басқа.
 Сені ақын деп елің атап тұр, қасқа,
 Сөз буыны үйлесіп, ұйқасы да тым басқа.
 Лайықты барлық ісің, лайықты бұл жасқа!

Тыныш шақта айқай салдым оқыстан,
 Қай бағытқа жұмсалады талантың?
 Баршылықты білер кімдер кітап деп,
 Шеберлікпен ой келеді саған тың.

Сенің елің езіледі күй үніне елітіп,
 Қайта өзіне шақырасың жіберіп ап ерітіп.
 Жанып жатты мекенің,
 Қорқынышты тыныштық, кесілуде етегің.
 Өрт болмаса, жалын қаулап,
 Жыр тумаса сенен саулап,
 Жүректерде еркіндіктің жарығы –
 Болмаса егер, екпіндеген әрекет,
 Үн қатпасаң бәлекет,
 Онда жүргін елден аулақ!

Осылардың алдында ақынмын деп қалауға,
 Қолың барды қайтіп сенің санауға?
 Жел жетпеген жер түбіне кездер бар,
 Неге өмірге келгендігін білмейтұғын ездер бар.

Ал жер жүзі гүлденгенде, ес таптың,
 Ақылыңа келдің, акын, сес қатты.
 Иландыру жоқ жерде – акын да жоқ,
 Мейлі жырың сұлу болсын.
 Сендірмесең, акынмын деп айтуға қақың да жоқ, –
 Түсінерсің шамаңды, Чағлар акын,
 Сүюдің не екенін кезің келді аңғаратын.
 Сенулерден икемдікті алу бар,
 Жүректерді жүгінтетін қару бар.
 Сенің көзің оған, сірә, жетеді.
 Не айтпақпын, Чағлар акын, жетелі?
 Мына сағым дүние өтеді де кетеді...
 Қисын керек, ұйқас керек, ойыңызды ашарға,
 Ең бірінші – сенімің,
 Одан кейін сөз келеді қашан да!..

Біз бір кемедеміз

Біз бір кемедеміз,
 Жер деп аталады лайнері.
 Біз бұл – мен, бұл – сен, бұл – олар,
 Ақсүйегі, жәйлері...
 Ал біреуі күйдіреді баршаны,
 Ал біреуі күлдіреді қаншаны?!
 Мұхиттардан еңдей өтіп,
 Көк аспаннан өрлей өтіп.
 Бір кемемен бара жатыр
 Бар адамзат жан саны...

Біз бір кемедеміз,
 Біздің үйлер сол кеме!
 Көк теңіздің төбесімен,
 Тас түнектің көбесімен,
 Біз барамыз ұшып биік,
 Тіршілікті құшып, сүйіп,
 Соңғы барар тиянаққа
 Сондықтан да бармау керек қиянатқа.
 Барлығы да ортақ бізге,
 Ұшудамыз жол сап түзге.
 Тоғыз балл жел борттың сырты,
 Толқын тұрған екпінінен.
 Үстімізде шексіз аспан
 Кедергінің көптігінен
 Өту қиын көк түбінен.
 Толқын ұрып теңселтеді,
 Сызығымен ұшу қандай?
 Ішінді де пысырғандай,
 Бір қызығы, жолаушылар
 Қандастары жаңа дәуір,
 Бір туғандар, аға-бауыр,
 Өкінесің ашты мұңнан,
 Өрбірінің қойнына тас тығылған!

Сарай және лашық

Лашық ол шірік тақтай шиқылдаған,
Есейткен Фаталиді, үй, сиқын жаман.
Жүректер ынтық болған ұлы адамды
Қай жерде кім туады, шіркін заман?!

Ол келді тар лашықты нұрландырып,
Шуаққа айналаны тұр малдырып.
Жұмбақ деп ойламаңыз айтқанымды,
Ағартқан жарық ойды қараңғылық.

Жанында сол лашықтың сұқтанардай,
Керемет тұрған сарай ақ мәрмәрдай.
Ғажабы кетпес онан қараңғылық,
Салтанат болса да сан мақтанардай.

Сарайды байлығы мол патша тұрған,
Фатали тұнық ақыл басқа тыңнан.
Патшаңыз тақтан түсті,- өшті бәрі,
Адам жоқ іздеп оны бас қатырған.

Ақ сарай – хан тұрағы құлатылды,
Бақ қайтса үнсіз бәрі тынатын-ды.
Уақыт сақтайды екен санасында,
Ұмытпай Фаталидей бір асылды.

Тобырды көндірем деп далақтасын,
Хан берді асыл тасын, бар ақшасын.
Жұмысын бітірген соң тайып тұрды,
Әр-әркім қажетіне жаратқасын.

О, менің мекенімнің шеберлері,
Қолыңның қалды өнерде бедерлері.
Өмірге өрнек салған Фаталиді
Лашықта туды десе сенер ме еді?!
Аударған:
Дәулетбек Байтұрсынұлы

90

Kırgız Türkçesi ile Şiirler

Жеке жоопкерчилик темасына монолог

Досум менин, коркпогун жыгылгандан,
Кайталайм дагы сага:
Жыгылгандын сабагынан,
Үйрөнөсүң бутуңдан турууга да.

Жаралантып аксаткандан,
Үйрөнөсүң басканды.
Сүйүүдөн же иштен болсун,
Каталарың тапканды.

Кечиримсиз көкбеттенүү,
Келишалбас душманын.
“Жеңил ойлуу болдумбу?” деш,
Ал акылдуу кадамың.

Коркунуч жок утулууда,
Шашылгының жан дүйнөм.
Жеңилүүнүн ар бир түрү,
Жеңиш илими, билем.

Кулоо деген кокустук да,
Керек намыс, тур баскын!
(Ошондо да күнүн тиле,
өз жолунда кулаштын).

Жолуңду улап алдыга умтул,
Жеңип жеңил, оорду.
Көз корксо да кол баатыр де,
Куруу үчүн жашооңду.

Иштегениң-насиб буйрар,
Достор не дейт, унуткун:
Оорусуна бирөөлөрдүн,
Жетем дештен ким утсун.

Жылуу-жумшак, кыйналбаган,
Билгин инсан эмесин.
Жүрөгүңдөн адамдарга,
Айтчы, эмне бересиң?

Өзүң назик сүйүүң менен,
Жактап жарым-жартылай...
Кеттиң китеп дүйнөсүнө,
Жарым дүйнө арты убай.

Келеби бир колуңдан иш-
Чен-өлчөмдүү мазмунда.
Ишенип кой, кайгырууга,
Күчүң жетпейт сенин да.

Үйрөнөлү келгин, анда,
Тажрыйба көп бизде.
Ката оорусун ырдайлы биз,
Айландырып Гимнге.

Өзүбүздү катуу кармап,
Талап коюп, чыдайлы.
Чөйчөгүбүз өрттөйм десе,
Не демекпиз Кудайды.

Уйкаштык

Кээде ырлар арасында үндөштүк жок,
 Бирок да уйкаштыгы жакшы түшөт.
 Же ырлар дирилдек кыл үнү эмес,
 Анда биз айтуу керек бүт дүйнөгө,
 Түптөлүп ысык жаштан гана бүтөт.
 Уйкаштык өнү анан жыпар жыты,
 Анан да куштар үнү бак жаңырткан.
 А кээде жамгыр сепкен топ булуттар,
 Тургандай көрүнүшөт уйкаштыктан.
 Башталышы сүйүүнүн, кайгылардын,
 Турмушка чырмалышы асыл жандын.
 "Тынчтыкка" катар "согуш" деген сөз бар,
 Уйкаштай көрүнгөнү коркунучтуу.
 "Ойрондоо" дегенге уйкаш "сайрандоо" бар,
 Өмүр-өлүм жолу да байкап, уксаң,
 Бузулбас уйкаштыктай айкалышкан.

"Ооба" менен "жоктун" ортосунда

Түшүнөт душман дагы мага ачык,
 А сенин коргонгонун куулук ашкан.
 Сүйүүн да адамдардан турат качып,
 Бекинет жек көрүүн да мен тараптан.

Көз ирмем өзүндү бир ондодунбу,
 Жарыкка карап, сыйрып бет кабың да?
 Душманды согуп, досту колдодунбу,-
 Кылымда "ооба", "жоктун" ортосунда.

Доско да ачылбаган жан дүйнөсү,
 Титиреп коркуп ага зыкымданып.
 Көрчүдөй бардык шартта пайданы өзү,
 Эпчилдик канатсыздай сыйгаланып.

Үйүндө телефон да шыңгырабайт,
 Бул дүйнө өлүп кетсин, зымдарды үздүн.
 Бактысыз коңгуроосун эч ким чалбайт,
 Эми эч ким бузбайт түнүн таттуу түштүн.

Жатасың, турасың өз учурунда,
 Кылым да биздин тынчсыз мезгил кулу.
 "Татыктуу" турмуш менен жашап мында,
 Татыксыз болуп атка-адам уулу.

Сен үчүн баарын өлчөйт- наамдарың,
 Жоголсо алар-кайгы чеги деген.
 Кыйкырып жаттың коргонуусуз, жаның...
 А анын алдында эле баатыр элең.

Өзүндү кымбаттатар жолду билген,
Жумушта эки жүздүү, үйдө деле.
Жашооң да поезд сымал сапар жүргөн,
Бардыгын бөлүштүрүп расписаньеге.

Колундан келбейт кулоо, учуу жана,
Күчтүүлөр чыдайт чоңго, кичинеге.
Ийилип жартыңан сен алар барда,
Башыңды жарабайсың көтөрүүгө.

Жашайсың кулдай, дубал арасында,
Отургуч, мыктагансып турат стол.
Жыл бою үйүңдө жок өзгөрүү да,
Сени бүт кокустуктан сактап ошол.

Чалынып кетсең кокус жакшы болмок,
Сыйгалак олтургучтан караңгыда.
Сындырдың чай куйганга идиш болжоп,
Селт этип жан чыккандай бир заматта.

Кыйкырдың, күйүп кетип, алың куруп,
Сурмандан көз жаш кулап этегиңе.
Акыры ишенгендей болдум туруп,
Сен дагы тирүү адам экениңе.

Кеманча ырдайт

Шаңгырайт кылдар Британияда,
Бармагы ысып Хабилдин.
Бүт өлкө угат жана да,
Кеманчанын тирүү ырын.

Бир эл-башка эл не ылгайт
Түшүнбөй койбойт, ишенем.
Кеманча шыңгырап ырдайт,
Ыйлайт да, онтоо күчөгөн.

Башка осуятпы, мыйзамбы,
Муздак Англияга берилген.
Альбион угат ал ырды,
Өлкөмдүн ырын тыңшайм мен.

Күнкүлдөп толкуп Каспийде,
Байыркы Темза кайыгы.
Кеманча ыйың эмне эле
онтоодой, эмне дайыны?

Ооруган кылдар санаадан,
Бүлүнгөн күндөн элим деп.
Жолугушууну каалаган,
Саз кайра чертет безилдеп.

Унчукпай калды чийинде,
Тил жетпей кайда айтса да.
Хабилге жигит тигинде,
Гүл сунуп турду сахнада.

Оваций күр деп, биз анан,
Банкетте болдук тынч делген-
Гүлдесте конверт, кынаган
Ичинде ырлар берилген.

Окудук аны көп жолу,
Кайгы бар элдик талаптай.
Бириктик андан болжолу,
Чымчыкта эки канаттай.

Аракс артта бул учур,
Бириктик бул саат Темзада.
Кайгысы оор досумдун,
Көкүрөгүмдө калды да.

Чет жерде билбейм, болбосмун,
Түшүнбөйм баарын түбүнө.
Толкундар-үйүм, а достун,
Кол сунсам жетем үйүнө.

Дарыя биздин ортобуз,
Бирок, не дейбиз тагдырга.
Жол алыс, неден коркобуз
Көрүшүш үчүн барууга.

Айнектен карайм тим турган:
"Асманда айга жетүү оңой",
Жолугуш кыйын бир туутан,
Аракс- дубал тоскондой.

Эркинби элдин кайгысы,
Бизге өтүш... бир сөөм жер кымбат.
Айды басуудан, дал ушу-,
Космостук алыстык кылдат.

Адамзат баарысын жасайт,
Ракеталарды, кемени.
Бирок ошо бир жеңе албайт,
Өздөрү курса эмнени!

Саз кылы ооруйт ак ниет,
Ачуу да ысык же канча...
Эл ырдайт, манжа кыл иет
Ырдайт да, ыйлайт Кеманча.

Сатуу

Лондон. Портобелло базары.

Эски Лондон... Базардын тополону...
Баарынын өз баасы бар келгендеги.
Айтышат ачык сунуш, канча сому...
Гитлердин армиясынын ордендери.

Унттуруп кандуу мезгилдерди теңге,
Соодалап өз кайгысын ушу тушта...
Тиги, эмне, даңк болучу фашисттерге,
Сатышат берекелүү, жарым фунтка.

Мынакей күмүш крест... Ал бир кезде
"Жогорку расалар" турчу күсөп?
Анда не миллиондор кыял сезсе,
А азыр сатып алуучуну күтөт.

Качандыр эски, жаңы мундирлерде,
Жылт этчү кайраттуулук назарында.
А эми жарым фунтук товар жерде,
Түртүшкөн Портобелло базарында.

Кенедей ушул крест жылтылдаган,
Дүйнөгө сунчу бир кез көлөкөнү.
Лондондун жанындагы жерде эми ал,
Бутасы сөз андуунун келекелүү.

Антсе да дурустап бир түшүнгөнө,
Бул өзү бекер гана кызыгуу эмес.
Калбаса узак жатып ушул жерде,
Дүкөндүн столунда ушул крест.

Эмнеге ал керектүү болуп чыкты,
Таанымал, лондондуктар, билесинер,
Бул крест, сыйланган не, эмне утту,
Силерди бомбалаган гитлерчилер?!

Алынган бекер эмес, бирөө менен,
Карасаң, британдык, аны, арман...
Жакшыраак кара дагы ойло терең,
Көрөсүң өз атандын канын андан.

Мааниси так ошондо, кара мында,
Кан төгүп, сенин атаң өлүм жутту.
А азыр Портобелло базарында
Ордуна сен бересиң жарым фунтту?!

Лондон, 1978

Жаңы жылдагы ойлонуу

Кийинкиге түртүп кайгы, түйшүктү,
О силердей шайыр жоктур майрамда.
Жалгыз эмес, достор менен шараптап.
Вино толо колго бокал алганда.

Санап болбойт эңсөөлөрдү, күлкүнү,
Ишти унутуп, достук куруп тамаша.
Бирок андан бир өзгөчө майрам бар,
Күлкү менен кайгы турган жанаша.

Кыш түнүндө келет анын кезеги,
Кыш түнүндө картаябыз бир жашка.
Кыш түнүндө эски жылды узатып,
Жаңы жылдын таңында уктап калбашка...

Көз албастан терезени карайбыз,
Сыртта эмне? Кечээкидей жаайт кар.
Бирок кардын азайгандай күмүшү,
Үшкүрсөк да жаңылыкты күтүү бар.

Өзгөрүүлөр болсо дейбиз бактылуу,
Эшик суук, тайгалакка чыңалган.
Бул жаңы жыл ак жолтойлуу болсо экен,
Жакшылыктар жыйынтыгын чыгарган.

Көкүрөктө белгисиз бир сезимден
Кысылгандай жүрөк демин чыгарбайт.
Эмне болот, эмне күтөт алдыда,
Кайгы, бакыт суроолору миң арбайт...

Биз узаткан эски жылдын түнүндө,
Убакыт тез аккан сымал көрүнөт.
Караңгыга бизден качкан бүт нерсе,
Жүрөк күйгөн жемелерге өрүлөт.

Кайра баштан жашатчудай сезилет,
Ачык дүйнө, көзүңдү ала качпагын.
Ушул түндө кайгыруу бар бирок да,
Бир жыл жакын өлүм жакка аттадың.

Жыл да бүттү, келгиле эми бул түнү,
Не бүтүрдүк, баа берели оболу.
Бизге моюн бербесе эгер убакыт,
Кур дегенде курулай жаш бололу.

Эмгек берген даңктын жана сыймыктын
Ээлериңе жарашпайт эч капалык.
Кыштын түнү, жылды узатып айтаарым:
Балким алар калды бир жыл жашарып.

Карабахтык ат

*1956-жылы Англиянын ханышасына карабахтык
"Заман" деген атты белекке тартуулашкан.*

Джидыр-дюзу
Ат чабыштын майданы.
Көтөрүлөт кайдагы,
Же кулайт го эр жигит...
Джидыр-дюзу,
Сен жасагансың бекемдеп,
Чартылдаган сыяктуу,
Чагылгандан туякты.

Карабахтык ат!
Үнүңдү угар менен кишенеген,
Каректер дароо жалт деп чоңоюшат,
Жаңырып күрөштөрдүн дабыштары,
Жаркылдап кылыч, найза бүт шыңгырап,
Жүз эсе күчтүү угулат.

Карабахтын тору аттары-
Моюндары-жалдары анын,
Таянычы
Көр-уулунун
жана Баяндуранын!

Алар ооздуктарын тиштегенде,
Кармабай тур, кууба, шашпа карап жай,-
Асыл тукум аттар алар табылгыс,
Кишинесе көтөрүшөт канаттай!

Жылдар өттү,
Гырат, Дюрат 3 өтүштү.
Замандын да келди убагы гүлдөгөн.
Өткөн учур жаралгандай тумандан,
Учуп келди жерге жаңы күн менен.

Күүлдөгөн кылымда кереги не автунун,
Жасаштыбы Заманга туура эместик кенедей.
Мүмкүн эмес кайтуу өткөн нерсеге,
Ракетаң да болалбайт эч жебедей!
Эми аттары эмне: Гырат, Дюрат?
Экзотика, унутулган экспонат.

Хан менен ханыша да эмне азыр,
Ооз учунан айтса да, улуулугун бийик тута.
Биз элеби, убакыттын айрымасы жок деген,
Алар эми биз үчүн бир экзотика.

А Англиянын ханышасычы? – Ал
бош даража ээси деп гана билгиниң.
Жакшы сөзгө ороп турат сыртынан,
Мыйыгыңдан күлчү өткөн бийлигин.
Булуттарда учуп жүрөт дагы эле ал,
Кара жанын эстөөлөрдөн сооротуп.
Жашап жүрөт өзүнчө өткөн мезгилде,
Биздин кылым сый коногу болгонсуп.

Машиналар жакпайт анын көзүнө,
Самолёттор шуулдаган шамалдай-
Кутургандай ылдамдыктар баары бир,
Азыркыдан өткөңкүнү табалбай.

Кыялында кыймылы жок аттарда,
Каретада кызыгында сергүүнүн.
Бөлөгөн жок ал кечээги өлүктү,
Азгыргансыйт наристесин бул күндүн.
Ошон үчүн эңсегенин жашырбай,
Жолун ойлойт кылым ашып келүүнүн.

Ат баккычтар көңүлүнө төп келбей,
Анан туруп укмуштай көз карашы-
Көз ирмемде бет алдында коркпогон,
Карабахтын жагып калды тору аты!

Ага ээрди токуганга, жумшады,
Бирок Заман башын чулгуп жинденди.
Окуранып, от устундай кишенеп,
Өзүн алып качты, сүйбөй мингенди.

Падышалык араң кармап ачуусун,
Елизавета аны карап жатты анан.
Моюндай албай, айда кетти малайлар.
Бакытсыздык келсе артынан, ах-жаман!

А ханыша болобу, же болбойбу!-
Падышалык бетке түштү бырыштар.
-Британияда эркек жокпу чын эле,
Бул тентекти момун кылар, уктурар.

Жабышышты көздөр кайра жинденген,
Элик мүчө Заман сыңдуу ат барбы.
Жер онтоду урулганда туягы,
Кишинесе силкиндирди асманды.

Заман дагы түшүнчү эле кишидей,
Тигилерди азгырганын келбети.
Рекордчу- малайларга чуркоо эмес,
Иши зарыл өлүп кетсин өңгөсү.

Ал эч кимди көрбөгөнсүп чын эле,
Күндүн чыгып келатканын карады.
Аттын ушул умтулуучу жоругу,
Илгерки бир кадыры эле а дагы.

Каалап, сезчү тууган жердин бир демин,
Туягынан өөп, чуркатып өстүргөн.
Ага кубат берип дайым согушта,
Зуулдаткан жигит минип көп жүргөн.

Жок, ээринде малай олтурбаш керек,
Кандай гана даңктуу атчан болбосун,-
Атты угат ал Көр уулундай согушчан,
Чуркаганын угат Гырат добушун.

Жок, келбесин Ханышага белекке,
Ага жетпейт Заман, уят болгонго.
Ал көргүсү келет баатыр Хаджарды,
Жүрөктүүлүк баштап майдан жолдорго.

Ага чыны Мекениндей көрүнчү,
Айлар менен жылдар жылып келишчү.
Ызгаар кышта мейиз берип багышып,
Жазда жаңы ширелүү чөп беришчү.

Таң супада тараганча боз туман,
Алпарышчу чөптүү талаа, шар сууга.
Бирок Заман жебей, ичпей эч нерсе,
Алтын жүгөн арзыбастай айтууга...

Ачуу ага чоочун жердин наны да,
Британияда кадам сайын алы жок.
Жашай албай Шахбуладан алыста
Жана мөлтүр Даш-Алтыдан алыста.

Эркиндик жок... өлдү анан ал жакында,
Унутууга болбойт аны эч, элим,
Далилдеди ал – берилүүнү Мекенге,
Түбөлүктүү Мекен бирөө экенин!

Буюмдар сйлешет

*Композитор Узеир Гаджибековдун
жаркын элесине*

Жолдун аягынан башына чейин чийилип,
Башталган тіндік, тіштіктін біткен жеринен.
Айрыкча,
бизге бул ат
бир ыйык билинип,
Тарых, мурас да, чыкпаган чындык чегинен.
Азыр го алар, музейдин экспонаттары,
Калем сап, стол жана да нота дептери.
Башкача сезген баалуулук алып баштады,
Жоготуу келген ирмемден ечпей эч жери.
Керсе алар, баарын ачыктан ачык айтышкан,
Чыгышып кенен жер менен туруп жарыкка.
Кінімдік болчу кысталыш менен чаўдардан,
Кайталангыс бир езгечелікті алыша.
Аўгеме баштайт...
Тизилген жылдар берметтей,
Эстее жибине нурундай кіндин жылтылдак.
Жеуил дем алып... ечкен, боз килін элестей,
Жіректін оту кийип жанган соў зырпылдап.
Сийісі анын, бой кетеріісі, кубанчы,
Жана да эмгек чакырып жаркын келечек.
Умтулуу менен ой тилек, максат, ыры арты,
Буюмдарында жашашат салып саресеп.
Чебер етсе да сезимде калат сыныгы,
Кылым буюму тизилип сакталып калган.
Узакка жашайт ушунча чексиз чыныгы,
Акылмандын өз өмірінен узак атты алган.

Контрасттар

Гүлдөр качан миң түркүн болушпасын,
Көзүбүздөн өбүшпөйт бизди тандап.
Баары жакшы көрүшсө бир нерсени,
Жетип бизден, дүйнөгө бирөө бармак.

Адамдар бар-ой басып келсең ага,
Сүйлөшкөн соң ийиниңден тоо түшкөндөй.
А башкасы "мындан да эртең жаман",
деп чөктүрөт сөзүн да соо бүткөрбөй.

Сыйынса да Кудайга калп айткан бар,
Көздөрү өтөт желкенден, теше тиктеп.
А бирөө бар, туура эмес сүйлөп алсаң,
Кызарат ал сен үчүн өзүн бүктөп.

Өз колунан корккон бар кыймылдатпай,
Кечке ойлонот: "Мени анан эмне дешет?"
Жүрсө болду жаны тынч, уйку бузбай,
Жыл да ага эч ойсуз, бопбош өтөт.

Катылгандын катыгын бергендер бар,
Сүзүп өтөт дайраны өч алууга.
А башка бар, бегине түкүрсөң да,
Кызмат үчүн чыдашат бүт баарына.

Бүт дүйнөнү жүрөккө батырган бар,
Аларды да азгырат бийиктиктер.
Бийиктиги тамагы - да бирөөнүн,
Бир билгени алардын курсак түптөөр.

Бут кийимдер чак эмес бардыгы эле,
Курттар дагы ар кандай жем эңсебейт.
Мизин таппай балта сап калса кээде,
Булбул да издеп бир учур роза көксөйт.

Кышкы суукта кар кечип адам тоңот,
Бирок эгин кышында жылуу жерде.
Жашайын деп жибек курт пилла токуп,
Кайра өзүнө айланат ал бир көргө.

Чындык болуп көрүнөт калп бизге да,
Кедей менен бай окшош кээде келмек.
Байлык, кенче жашынып жылан жатса,
Таштандыдан табылат кээде бермет.

Кол саат... деген карасаң, кимдерде жок!
Билерикти тагынсаң көңүл толуп.
Узактыгын жебенин көрсөк канча,
Ак жарыкты аз көрүп ошончолук.

Ичүү болбойт эмеспи көрүнгөн суу,
Асыл таш же кийимдин көп чебери.
Бирок, андан жогору баалай келсек,
Тамган бакыт маңайдан эмгек тери.

Дары ичкенде оору да басылгансыйт,
Билсек зыян, дарыдан жоктур пайда.
Өз балында аарылар өзү чоғот,
Жамандыкты жакшылык жеңет кайра.

Кээде жарык жаратат караңгыны,
Ай тутулуп акылдан табат айла.
Жер адамды бакса да өмүр чектүү,
Жер өзү жейт убакыт келсе кайра.

Топкапы сарайы

Ыраазы келгендерге Стамбулдун музейлери,
 Жіз жылдыктар мурасы, алдында айнектердин.
 Буюмдар кыймылсыз, кез караштар алмашышат,
 Тырышып өткендерден жоопко не издеп келдиү.
 Такты ээсинин таажылары, мында не бир шакектер,
 Алмаздын тір, кырларын айт, кылымда да ечпетен.
 Чын эле ушул кереметтей кымбат таажы алдында,
 Монархтагы сезим жетип, кедейди кайдан ес деген.
 Кожоюндар кербезденип чет тилдерге кенішкен,
 Доорон сірет, ак сарайдын босогосун атташып
 Алачыктагылар гана тилди алмаштырчу эмес,
 Бабалардын осуятын, салтын ыйык сакташып.
 Султандарыу солго, оўго буйруп елім жазасын
 Кожоюндар жырткычын эл ылакап кылып атаган.
 Убактылуу даүк берилчї ак сарайларда дайым,
 Тарых болсо тїбелїкке алачыкта жашаган.

Сөз менен жасалган жаракат

Таш боордук адамдарды бөлүп салат,
 Күйгүзөт көпүрөлөрдү бекем турган.
 Түктүйгөн каштарыңдан муздак карап,
 Үзүлдү мамилелер тагдыр курган.

Жашоо да, кыял дагы алмашылбас,
 Дене да убакыт өткөн сайын карыйт.
 Көңүлдө жылуулукка уруп далбас,
 Өзүң да жетпей ага, башка тарыйт.

Жагымсыз жамандыктар унутулат,
 Айыгат жара дагы жылдар менен.
 А жылдар айыктыра албайт, жылат,
 Суук сөз кылымда да өчпөйт деген.

Бир убак өттү мезгил оор карап,
 Жароокер бир сөздү да айта алган жок.
 Жүрөт ким нан бар үчүн тирүү санап,
 Чарчадым жакшы сөз жок жансызга окшоп.

Келишпейт жүрөк менен чыдамдуулук,
 Аны мен кайталаймын бүгүн дагы-
 Жалбарган көз карашта бар сулуулук,
 Жакшы сөз бар жашоону узартмагы.

Мейли ал көтөрсүн да бийик сени-
 Тагдырга таарынганды капа кылба.
 Каап аттиң, жылуулуктан аяп нени,
 Кээде ага көңүл муктаж турганында.

Мезгилден Мехти кетти- чоң жоготуу,
 Заматта жүрөк токтоп, сокпой калган...
 Сөз деген шыноо түрткөн өлүм огу,
 Дал тийсе чымчык да өлөт чын ажалдан.

Мен өчтөн оорудуумун-жиндеп жооп бер,
Татыктуу убакыттан коркуу гана.
Оо адамдар керемет ак жарык жер,
Баарына жетет орун, бөлсө ич ара.

Айтаарым дүйнөдөй кең кары болсо,
Кайтала абдан керек бирок муну:
Көз караш, сөздөр бассын жакшылыкты,
Түбөлүк жашоо турсун кетпей сыны.

Шамал жана чөп

*Шамал-чексиз укуктуу, эл-шамал. Шамал кайда
үйлөсө, чөптүн башы ошол жакка ийилет*

Конфуций

Кожоюндар туура, күчтүү шамалдай,
Чөпкө окшотсо- коргоосуз эл өзүбү.
Шамал үйлөп кирсе айла табалбай,
Чөп багынып, кабыл алат эзүүнү.

Конфуцийдин катаал сөзү жөн эмес,
Кожоюндар кайталанып кылымдар.
Бийлик үчүн кан төгүлгөн чендебес,
Күч огундай кызмат кылып ыр саптар.

Мыйзамдарды, иштерди да айлантты,
Империялар соолтушуп тагдырды.
О бул сөздөр, кайтарышкан тактыны,
Ошолордон элдин көөнү көп калды.

Жарык кылып жолдорду алар факелдей,
От кылычтай болуп кожоюндарга.
Жакшылыктан агызышып жаманды эй,
Сыйынышты сыйынгандай Кудайга.

Кара буудай, сазга жаап бүт жерди,
Булак чыкпай колдогону чындыкты.
Анан да калп согушу жок укту элди
Кожоюндар чексиз укук, түнгө ыкты.

О бул сөздөр, өкүм сүргөн кылымдап,
Каршы болуп жалаң асман, жер менен.
Калп-башкарып кожоюндун сырын жаап,
Анын чексиз укугуна теңдеген.

Орой шамал эркиндикке айдактап,
Чөптөр жатты оңго, солго ийилип.
Жылдар бою элди кууду шылтоо таап,
Таш боор сөздөр тагдырларга чийилип.

А чындыктын сөзү угулбас болучу,
Чындык назик, калптын үнү катуу да.
Даанышмандай ийип, уруп тууралык,
Калп киришсе өлүм келчү ачууга.

Шамал күчтүү соксо, чөптөр калчылдап,
Удугандай саламдашып, колду чаап.
Унчукпастан ийилишип жатышат,
Туура эместик баскан катуу күчтөр жаап.

О сен, шамал! Кеттиби акыл күчтөрдө,
Түшүнсөңчү анын ачык себебин:
Жипкиргенден жан дүйнөдө, чөптөрдө,
Эркиндикти эңсеген күн келерин.

О, сен шамал! Түшүн күйбөй, баарысын,
Талаа бир күн сергип, борбор бир учу.
Эркиндик күч сага салып далысын,
Чындыкка чөп үстөмөндөп жыгылчу.

Сарай жана алачык

Л.В.Корниловго

Алачык... чирик канат кыйчылдаган.
Чоңойткон теңдеши жок Фаталини.
Жүрөктөр төрөлүшөт улуу аталган,
Ким билет кайсыл жерде келет кими.

Туулду алачыкта аппак жарык,
Жаркытып айлананы жылдыздуу саат.
Табышмак эместиги бирок, анык:
Жаратат жарык ойду караңгы жак.

Жанында алачыктын-суктангылык,
Керемет аппак сарай турат кенен.
Кызыгы, кетпейт андан караңгылык,
Канча ирет салтанаттар өткөн менен.

Абдан бай бар эле анда бир падыша,
А бирок Фатали ойлоп акыл миңин.
Хан өтүп, жок болду анан ак сарай да,
Теңдепсиз сөзү калды Фаталинин..

Ак сарай... десем дагы хан сарайын,
Чебердик-чыгармачыл эмне калды?
Убакыт берет, болбос- болгон сайын,
Көздөргө чаң учурган замандарды.

Хан болсо берди акча, асыл ташын,
А чебер көңүлдөргө эргүү чачты.
Укту да сурангандар туруп жакын,
А ишин жан дүйнөсү бийлеп жатты.

О менин Мекенимдин чеберлери,
Зыңкыйган имараттар тургузгандар.
Төрөлүп, чоңойгула тез-тез эми,
Бар жакыр Фатали өскөн алачыктар.

Табуу жана жоготуу

Кандай гана айлантпа, секирбегин,
Бирок, чыны өйдөдөн ылдый турат.
А дөңдөн кийин кокту-колот жериң,
Жашоо-бул, сезимдерди келет курап.

Учуп чыгып, кайрадан көгүчкөндөр,
Кызыгышат учканга кайрылышып.
Кыйма-чийме чаташып бир түрмөктөр,
Жолдор келет жолдордон айрылышып.

Таянычтар темирдей таяк окшоп,
Же болбосо жешилбес темир өтүк.
Жоготобуз, эгерде тапсак коштоп,
Айланабыз кылымга кошо кетип.

Бирде сууга белчеден чөмүлөбүз,
Секиребиз кээ бирде отко дагы.
Жоготобуз, эгерде тапсак же биз,
Жердин экен ушундай мыйзамдары.

Күлкү болот күтпөгөн бул өмүрдө,
Азап менен күнөөлөр дагы болот.
Мен жашоону жоготуп жатам күндө,
Тапканымда ордуна ырлар конот.

Сүттү сактап чаябыз эмне дебе,
Бирок андан майынын даамы жакшы.
Эмнени сен жоготсоң, тууган кээде,
Ошону сен таппайсың, такыр, асти.

О дүйнөдө өткөрөт текшерүүдөн,
Биздин чыгым, жана да кирешелер,
Кубанычка, күлкүгө эмне деген,
Бөлөй турган убакыт дагы келер.

Мунун өзү ар кандай тагдыр деген,
Бөлүнүшөт ар дайым эки жакка.
Жамандыктан жана да жеңиштерден
Болот күндөр сүйүнүч, коркунучта.

Кээде учурайт жолдогу майып болуу-
Салык болгон сыяктуу тездик үчүн.
Сүйүнүчтү апкелбейт кайгы жогу,
Дөңгөлөктө чуңкурсуз жол жок бүтүн.

А бул жашоо андыктан кымбат улам,
Ажал турат анткени туурасынан.

А жүрөктүн чынында жыргалы жок,
Уяты жок оорунун анан дагы.
А эгерде жүрбөсөк өлүм болжоп,
Керексиздей сезилер жашоо бары.

Бирде сууга белчеден чөмүлөбүз,
Секиребиз кээ бирде отко дагы.
Жоготобуз, эгерде тапсак же биз,
Жашообуздун ушундай мыйзамдары.

Улькер жөнүндө уламыш

*Атасынын өлүмүнөн кийин өз өмүрүн кыйган, Алиаги
Кюрчайлы акындын кызынын жаркын элесине арналат*

Доо кетип турган ирмемде жүрөктү тытпай,
а күйгүздү...

асмандан сыздоо дуу түшүп,
Бүт жашоо жалын,
чагылган чапкан сыныктай
кулап түшкөндө, токойду бүтүн күйгүзүп.

Баа болсо эгер баарына, кандай, ал кана?
Сен анан эмне азаптан азап жараттың.
Тирилткен жоксуң атаңды, суунун шарына
илинип муздап, өзүңдү түртүп не таптың?

Сууда күйгөндү кабыл алды ким дүйнөдө,
Кимден ким чарчайт-убаракерчиликтерден.
Жооп бербейт эле атаң да мындай өлүмгө!
Өзүңдү мынча курмандык кылдың неге сен?

Сен ойлoduң го, айтат деп сунуш, кеңеш түз,
Атасыз дүйнө-кайгы деп калган күнүңдө.
Биз сени балким, күнөөсүз пенде демекпиз,
Качан гана сен атаңды тирилткениңде.

Баатырдык деген жашоонун аты үчүн өлүү,
А сен өлгөндө өлүмдүн аты сезилди.
Бирок ким өзүн жеткирген чексиздикке өзү
Өлүм алдында көтөрүп салдың өзүңдү.

Сууну жамынып, кийинип алдың кепиндей,
Тазасың мурда болбогондордун алдында.
Бошодум сенин бул эрдигиңден бекилбей,
Кымбатым кызым деген бир ойдо калдым да...

Башкалар тамыр, деп аянычтуудай жүрүшсө,
Аталарынын көлөкөсүндө алар эркелеп.
Сен, кызым менин, көтөрүлөсүң бийикте,
Эркин сөз менен эрдик суктантат көрсө көп.

Изи жок ыры, ойлору сенин атаңдын,
жүргөндө утуп көтөргөн Мекен акынды.
А сен ыр эмес, өлүмүң менен жаш алдың,
Бийиктигине атаңдын теңдеп атыңды.

Ким билет дейсиң кубаныч баасын эң соңку?
Эч ким! Бул жашоо таразасынын ташы оор.
Бирок, ата үчүн белекке берип жашоону,
Кыска өмүрдү узарттың Улькер, ырдайт доор...

90

Özbek Türkçesi ile Şiirler

Ozarboyjon

Ozarboyjon, sensan mening
 Ulug'ligim, shon-shuhratim.
 Noming mening o'z nomimdir,
 Sensiz bormi hech qiymatim?
 Nafasimiz Bobaklarning
 Sobirlarning o't nafasi.
 Navomizda yashar bizning
 Bobolarning oyoq sasi.
 Biz tarixga sig'inmadik
 O'tmishimiz garchi uzoq.
 Goh kechmishni o'ylasak-da,
 Kelajakda erur nigoh.
 Ozarboyjon, mening ishqim,
 Mening ontim, mening onam.
 Biz ikkimiz bir tuproqmiz,
 Bir parchangman axir men ham.

Lotin tili

Lotin tili!
 Har so'zingda dunyo qadar ma'no nihon.
 Lotin tili!
 Millat o'lmish, ammo tili yashar hamon.

«Ona» degan, «Zamin» degan, «Vatan» degan
 Kalimalar yo'q bu tilda.
 Lekin yana yashar bu til.
 Tonglar bizning chegaradan
 O'zga yurtlar hududiga oshar bu til.
 Balki... butun yulduzlarni kezar bu til.
 Cho'ng janglarda g'olib chiqib,
 O'lgan mardga mengzar bu til.
 Vatani yo'q,
 Millati yo'q,
 Yashar o'zi.
 Bilimlarning tamalidir
 Lug'atdagi har bir so'zi.
 Kim ham degay uni o'lik,
 Tabiblarning,
 Olimlarning tilidir u,
 Doim tirik.
 Oy oti ham, yil oti ham bu tildadir.
 Nabototu hayvonotning,
 Tabiatu samovotning
 Nomlari ham ushbu tilda bitiladir.
 Kim ham degay: «o'likdir u»,
 O'liklarning tili emas,
 Tiriklarning tilidir u.
 Atlantika sohilida
 Jo'sha-jo'sha,
 Tosha-tosha:

-Men ozodman, men bahtliman,-
Deydi notiq chet tilida.
Soʻzla, notiq,
Ishonaylik endi nega-
Quloqqami
Yo koʻzgami?
Amalgami
Yo soʻzgami?
«Men ozodman, bahtiyorman» soʻzlarini
Oʻz tilingda aytmoqqa ham
Ihtiyoring boʻlmasa gar,
Kim ham seni ozod atar?...
Soʻzla, qanday ozoddirsan
Tor kulbada qolib ketsa ona tiling?
Necha ulkan anjumanlar, yigʻinlardan
Gungday chiqsang, yonib diling.
Majlislarda ona tiling soʻzi yoʻqdir,
Balki... uning ulkan, rasmiy majlislarga
Chiqmoq uchun tuzi yoʻqdir?
Soʻzla, balki sunʼiydir u
Otasidan yoʻq xabari?
Balki bu tul juda nochor,
Ogʻushiga sigʻmagaydir
Buyuk olam fikrlari?..
Ajab holat:
Vatan ham bor,
Millat ham bor,
Ammo uning tili yoʻqdir.
Goʻyo koʻzgu kabi porloq yuzi boru
Dili yoʻqdir...
Oʻzing aytgil,
Qaysi tilni oʻlik deymiz?
Vatani bor,
Millati bor,
Kichik, yoʻqsil kulbalarida
asir boʻlgan bir tilgami?
Yoki uzun asrlardan
oʻtib kelgan,
Xalqi oʻlgan,
Oʻzi qolgan bir tilgami?

Tilsimli olma

Mitti bola edim, sig' madim yerga,
Xayollar parvozi bilmasdi tinim.
Ne qadar baxtliydim, mo'jizalarga
Haqiqat singari ishonar edim.

Chorlardi ertaklar sirli olami,
Tog'lar cho'qqisida nur bordi suyuq.
Qushday yengil edim, orzu odami,
O'zim kichik edim, xayollar-buyuk.

Umidlar ortidan yelib misli o'q,
Toshqin daryolardan ishonch-la kechdik.
Ulg'aydim...

Ertakka endi ishonch yo'q,
O'zim katta bo'ldim, xayolim-kichik.

Go'zal ertaklarga ishonchim qani?
Ishonch orzular-la qo'sha yasharmish.
Ishondim, tilsimli qizil olmani
Yegan zahot inson ham yasharamish...

U payt go'dak ed'm,
bu go'zal ishonch
Nega kerak edi menga o'sha dam?
Ulg'aygach angladim: qanday zo'r quvonch
Yasharish baxtiga erishsa odam...

Derlarki fazoda sust kechar zamon,
Yo'q, keta bilmasman ona zamindan.
Menga ishonchimni qaytaring bir on,
Zamon oqimini to'xtatay chindan. ♡

Bir kemada

«Dunyo» degan bir kemada safardamiz
 Sen ham, men ham, u biri ham.
 Yaratgan ham asli bizmiz
 Sevinchni ham, qadarni ham.
 Toleimiz azal-abad mushtarakdir.
 To'fon erur bizlar uchun tanho dushman.
 Hamrohlarim taqdirimga javobgardir,
 Barchasining qismatiga men ham eshman.

Bir kemada safardamiz,
 Birlashtirar yo'llar bizni.
 O'zgan kema, suzgan kema
 Qaylargadir yo'llar bizni.
 Biz sherikmiz dengizdagi to'fonga ham,
 saboga ham.

Xush, yoqimli havoga ham.
 Kema suzar,
 To'fonlardan hurkib qochgan
 to'lqinlarning quchog'ida
 qalqib-qalqib,
 enib-chiqib...

Eh, ne qadar ayanchlidir
 Bir kemanding yo'lchilari tish qayrasa
 bir-biriga,
 urib-yiqib.

Bir lahza sukut

Maktabim-sukutdir,
 Qalamim-fikr.
 Bu ne sas,
 Bu ne kuy?
 Menga sukut ber.
 Cho'kay o'z fikrimning terangligiga,
 Bilay, fursat nedir, abadiyat ne?
 Sukut istagayman...
 Til lol,
 Quloq kar.
 Bir lahza sukutga ming yillar sig'ar.

To'ldir, yuragingni sevinchga to'ldir,
 Bu hayot goh tikka, goh chikka yo'ldir,
 Dunyoda dard ham mo'l, lazzat ham mo'ldir,
 Qaysini ololsang o'z qismatingdir.

Shodlik kerak bo'lsa, ol, yasoq emas,
 Dard chekkan yurakdan dard yiroq emas.
 Dunyo ikki rangdir, faqat oq emas,
 Yolg'iz birin ko'rmoq jaholatingdir.

Poyga maydonidir bu hayot, gulim,
 Marraga mardona surgil ot, gulim,
 Umr tekin kelgan, qimmat sot, gulim,
 Tengi yo'q bu boylik-o'z sarvatingdir.

Baxtiyor, bildingmi, sen kimsan, nesan?
 Ayt, ne shamollardir boshingdan esgan,
 Dunyo motam'da gar g'am chekmasang,
 Dunyoning to'yi ham musibatingdir.

Hududsiz anglardik bir vaqt dunyoni,
Tarqaldi u ko'hna tasavvur, gumon.
Soatlarda kezib cheksiz samoni,
Angladik, ne qadar kichik bu jahon.

Dunyoni qaytadan bo'lishmoq uchun,
Qon to'kdi qirollar, shohlar bir zamon.
Bugun bir bombada qalqiyladi ochun,
Gohida ne qadar kichik bu jahon.

Yerning u burchidan lahzalar aro
Xabarlar yetadi bizga ko'p oson.
Ming yillar yashadik, sir edi dunyo,
Bilguncha ne qadar kichik bu jahon.

Dilda umidlari, orzusi cheksiz,
Xayollar ortidan ulg'aydi inson.
Oqillar dunyoga sig'madi hargiz,
Eh, gohi ne qadar kichik bu jahon.

Chamandagi gul, chechakning
Sog'-so'lida alafi bor.
Dunyoda har baxtsizlikning
Ham zarari, ham nafi bor.

Vaqt-tabiblar tabibidir,
Hayot inson habibidir,
Yoydan chiqqan o'q kabidir,
Har umrning hadafi bor.

Yurakdadir so'z ildizi,
Mangu qolar unda izi,
Ko'p og'irdir mehnat o'zi,
Ado etsang sharafi bor.

Yurak-tilsim, yonar par-par,
Har burjida minglab gavhar,
Inson ko'kda oyga mengzar,
Ko'rinmagan tarafi bor.

Alvido

Deymanki, umrimning safosi bitdi,
Toqqa chiqdim, dala-tuzga alvido.
Ko'zga tuman cho'kar, boshga qor yog'ar,
Bahorga alvido, yozga alvido.

Ishqingni hamisha muqaddas deding,
Kunlar qo'ldan ketar, ne havas, deding,
Ko'pni istamading, ozi bas, deding,
Dedim, ko'pi yo'qsa, ozga alvido.

Endi ildizidan uzilgan menman,
O'zga navdalarga tizilgan menman,
Endi na sen-sensan, na da men-menman,
Biz agar evrildik, bizga alvido.

Baxtiyor, dildagi yarang har zamon,
Seni kechmishingga bog'lar begumon,
Zulmat yuragingni aylab nurafshon,
Yo'lingga sha'm tutgan ko'zga alvido.

Keksalik

Muddat-shu, qismat-shu, shumidi qadar?
Umr yo'g'rilganmi g'amga sar-basar,
Tanholik dardini yurak ham sezar,
Hozir bo'l, eshikni qoqar keksalik.

Zamon oqishidan aylanadi bosh,
O'zim ham bilmasman, nedan bu talosh,
Faqat qomatingni emas, ey qardosh,
Insonlik sabotin egar keksalik.

Bahorni beribman, qishni olibman,
Yillarni beribman, yoshni olibman,
To'lani topshirib, bo'shni olibman,
Kim aytar: «keltirar samar keksalik»?

Vaqt umr gulin bir kun so'ldirar,
To'lani bo'shatar, bo'shni to'ldirar,
Baxtiyor, yoshlikni g'urur bildirar,
Kechmishdan xotira bo'lar keksalik.

Ona tili

Til chiqqanda, ilk daf'a ayturmiz «ona» so'zin,
«Ona tili» nomlanur bizning ilk darslik – kitob.
Ona suti-la emdik ilk qo'shiq «alla» o'zin,
Ruhimizda azaldan shul intilish, shul shitob.

Bu til - bizning ruhimiz, ishqimiz va jonimiz,
Bu til – bir – birimizga ahd ila paymonimiz.
Bu til bizga tanitmish bu dunyoda neki bor,
Bu til ajdodimizdan bizga merosu yodgor.
Qimmatli xazinadir... avaylab ko'zdan ortiq,
Biz uni nasllarga eturmiz dildan tortiq.

Bizning baland tog'larning behad azamatidan,
O'zaniga sig'magan daryolar shiddatidan,
Shu tuproqdan, shu yerdan-
Zamin bag'ridan ungan otashin nag'ma-kuydan,
Gullarning ranglaridan, chechaklar sochgan bo'ydan,
Mil cho'lining, Mug'onning keng bag'ri, shamolidan,
Nuroni bobolarning aqlidan, kamolidan,
Dushmanni parchin etgan uchqur G'irotna'lidan
Uchgan sasdan yaralding,

Tilim, sen xalqim olgan ilk nafasdan yaralding.
Ona tilim, sendadir xalqning savlat, sarvati,
Arab o'g'li Majnun dardi senda dil ochmish.
Yuraklarga yo'l topgan Fuzuliyning san'ati,
Ey tilim, qudrating-la dadil ochmish.

Sendan aziz xalqimning bahodirlikka to'liq
Tarixi varaqlanur,
Ming-ming yillik san'atu madaniyatining ulug'
Shon-shuhrati saqlanur.
Nomusim, vijdonimsan!

Millatlarga, xalqlarga xalqimizdan armug'on
 Muhabbat dostonlari yaratilmish bu tilda.
 Moskvada Pushkinga haykal qo'yilgan zamon.
 Unga obida qo'ydik Shirvonda-aziz elda.
 Bu til tanitdi bizga bu dunyoda neki bor,
 Bu til ajdodimizdan bizga merosu-yodgor,
 Qimmatli xazinadir... avaylab ko'zdan ortiq,
 Biz uni nasllarga eturmiz dildan tortiq.

Ey, o'z ona tilida so'zlamog'ni or bilgan
 Oliftayu tannozlar,
 Qalbingizga yot bo'lsa bizning qo'shiqlar, sozlar,
 Mayli, bu til bizlarga hayotu orom o'lsin
 Undan or etganlarga yurt noni harom o'lsin!

Tag'in bog'lar chechak bog'lar

Tag'in bog'lar chechak bog'lar, faqat bog'da
 gulim yo'qdir,
 Gulim yo'qdir, bu dunyoda oyim yo'qdir,
 yilim yo'qdir.
 Zamon qaytmaydi hukmindan, biz ayrildik,
 tez ayrildik,
 Dilim yo'l bermas, ey do'stlar, demoqqa
 sevgilim yo'qdir.
 Chechaklardan, sabolardan men olg'um atrini
 yorning,
 Tilak o'lmas, yurak o'lmas, oshiq'larga o'lim yo'qdir.
 Gulim, ag'yor qilichi-la, sevarkan, ayru
 tushdik biz,
 Bu hasratdan, bu zahmatdan ziyod mudhish
 zulm yo'qdir.
 Sevib yondim, kuyib yondim, kulim sovrildi
 aflokka,
 Topolmasdan bu dunyoda, o'tim so'ngan,
 kulim yo'qdir.
 Yog'och yonsa fig'on aylar, deyar o'z dardini
 oshkor,
 Demak-chun yora dardimni zabon yo'qdir,
 tilim yo'qdir.
 Sening-la Baxtiyorman men, oyim sensan,
 yilim sensan,
 Bu dunyoda manim sensiz oyim yo'qdir,
 yilim yo'qdir.

Vatandosh

Vatandosh!

Naqadar hush yangrar bu so'z,
Ya'ni bir chehrada huddi ikki ko'z,
Men senga suyanchiq,
Sen menga ko'mak.

Vatandosh!

Naqadar jaranglar bu so'z.
Ya'ni ikki jonda biz bitta yurak.
Usiz ikkimiz ham ojizu o'ksiz,
Sening tirnog'ingni tilab o'tgan tig',
Mening ham qalbimni qonatur beshak.

Vatandosh!

Naqadar ulug'dir bu so'z,
Ya'ni bir iqlimmiz, bitta zamona.
Seni ham, meni ham buyutdi Vatan,
Senga ham ona u,
Menga ham ona,
Ikkimiz uchun ham u aziz chaman,
Ikkimiz uchun ham tanho, yagona.

Vatandosh!

Ma'noga to'liqdir bu so'z.
Ya'ni bir buloqdan suv ichmoq baxti.
U suv-qalbimizga ruhdur, rizq-ro'z,
Bizga baxsh etgandir nom, oliy taqdir.

Burchu sadoqatning ikki qanoti.

Vatandosh!

Naqadar azizdir bu so'z.
Biz kelib-keturmiz,
Vatandir mangu.
U bizni yaratgan buyuk maskan-ku,
Doim xizmatida bo'lgani keldik.
Farzandmiz,
Buyursa agar ona yurt,
Uning yo'lida biz o'lgani keldik.

Sevaman osmonni bulut tutganin,
U quyosh tug'gaydir,
Quyosh tug'ajak!

Sevaman qishning ham jondan o'tganin,
Qizg'in yoz tug'ar u,
Yoz tug'ajakdir!

Sevaman nafratning so'ngsiz haddini,
U sevgi tug'ajak,
Erk tug'ajakdir!

Ko'nglimda, ruhimda yana-yana sen,
Muharli, kalitli bir xazina sen.

Ko'nglimda kuy bo'lib shu jaranglagan
Sening hayolingdir, sening so'zingdir.
Meni o'zim qadar tugal anglagan,
Dunyoni sevdirgan yana o'zingdir.

Men kimman?
Men seni anglay olsam, bas,
Sensiz dunyo menga taqir yovondir.
Shuni aniq bildim,
Olganim nafas
Sening iqlimingdir, sening havongdir.

Sening yo'lingda

Tuprog'ingdan yaralganmay ey ona yer, onajon yer,
Avvalim ham senikidir, oxirim ham, jonajon yer,
Sengsan mening orzum, so'zim,
Ham kechamsan, ham kunduzim.
O'zga elda yoqsam olov
O'chib qolar ko'rmas ko'zim

Qadrdon yer, sendan doim quvvat olib uchalaman
Qushlaringning sayrashiday yuragimdan kuy chalaman,
Sendan oldim men bu jonni,
Tuyg'uniyu hayajonni,
Yuragimning to'ridasan,
Pok saqlayman sen bo'stonni.

Ona yerim, zuvalasin sendan olgan bu badanim,
Yo'ling uchun tikilgandir orzu ishqim va deganim!
Ko'k yuzida to'da to'da
Bulutga boq, juda suluv,
U suv edi bir zamonlar
Bir kun bo'lay u yana suv

Kunlar borki...

Bir biriga o'xshamas har bir soat, har bir kun,
 Har soatning o'z ishi har kunda aniq mazmun.
 Kunlar borki, u kunni qoplagan shonu sharaf
 Biror xalqning eshigi ochilgan baxtga qarab
 Kunlar borki, u kunda buyuk odam tug'ilgan,
 Kunlar borki u kunda shaharga nom qo'yilgan,
 Kunlar bordir, u kuni g'alaba qilgan qo'shin,
 Kunlar bordir, bir jangning nomiga bogliq u kun
 Biror oddiy kun bordir, u kunlarning a'losi,
 Eng ulug' to'ylar hamda bayramga teng ma'nosi.
 U kun quyoshning o'zi yerga qo'ngan birdan bir:
 Tarixda ajoyib kun u Yettinchi noyabr
 Insonlar baxtiga u ochgandir eng yorug' yo'l,
 Xalqlar shu yorug' yo'lda bir biriga berdi qo'l.
 Zulmat o'z qanotini yig'mish darayu tog'dan
 Ozodlikning quyoshi nur sochti yangi yoqdan,
 U kun keksa tarixda har bir kundan ziyoda,
 Yangi dunyoda tug'ildi, shu kun ko'hna dunyoda.

Sovuq yeb qolasan

Ey, yigitcha, nima uchun tun chog'ida
 Kezmoqdasan derazamning naryog'ida,
 So'zla qalbing ichra qanday tuyg'u his bor?
 Shamol esib izg'irin la yog'moqda qor.

Goho chekib, gohida sen hushtak chalib,
 Qor ustida yurmoqdasan izlar solib,
 Ey, yosh o'g'lon, menga so'zing bormi guyo?
 Qor ustida tushgan izlar tuyg'ungmi yo?

Tortinmasdan yuragingni ochgil shu tob,
 Yoki mendan kutasanmi biror javob?
 Quy, javobim men aytarman boshqa bir bor.
 Qilich kabi sovuq kezar, yog'moqda qor,
 Nega palto kiymagansan, ey, yosh o'g'lon,
 Sovuq yeysan, bor uyinga, bo'lgin omon.

Yana bir orzu qoldi

Chaqaloqning "ingasin,, ona eshitgach ilk bor,
 Koplab oldi yuragin orzular qator qator.
 Orzusi tug'di orzu, o'g'lin doim uylar u:
 Qulinim, jonim qurbon, tillaring chiqar qachon?
 Bolaning chiqdi tili
 "ona,, deb birinchi bor.
 Ona der sening darding
 Onangga bo'lsin duchor.

Yuziga kuldi jahon,
 Orzu tug'di orzusi:
 "Bolam yurarkin qachon?,,
 Deya o'ylardi o'zi.

Ruyobga chiqar asta. Onadagi tilak o'y.
 Bolasi yurib ketdi.
 To'lgan bo'ldi ko'cha ko'y.

Onaning quvonchiga torlik qildi yer osmon
 Bosgan har qadamiga ona bo'lar girgитton.

Orzusi kular, hamon,
 Ona derdi: Bu ham kam!
 Maktabga borar qachon,
 Bolalardek bolam ham?

Bola bordi maktabga, unda oldi ta'lim, dars,
 Ammo hech tugamadi onada orzu havas

Ona aytar: bu ham oz,
 Orzusi to'g'di orzu:
 Bolam maktabni qachon
 Bitirar deb o'ylar u.

Bola bitirdi maktab,
 Kirdi oliy maktabga
 Onada orzu talab qo'shildi yana safga:

Tagin bir orzu o'yi: "ko'rsam, der bolam to'yin,,

Bir orzu bajarilsa, tug'ilar boshqa biri,
 Ona bir mahal ko'rsa tugay deb qolmish umri

Bolasining yo'liga umrin sarf etdi ona,
 Onasining ko'ngliga mos bulib o'sdi bola.

Onaning orzulari eh sira ham bitmadi,
 Orzular, bu orzular, onani tark etmadi.

Qoldi qo'ldan, oyoqdan, qaridi tamoman u.
 Onaning yuragida qoldi yana bir orzu.

Bolasin eng gullagan umrining yoz chog'ida,
 Ona o'tdi dunyodan orzular quchohida.

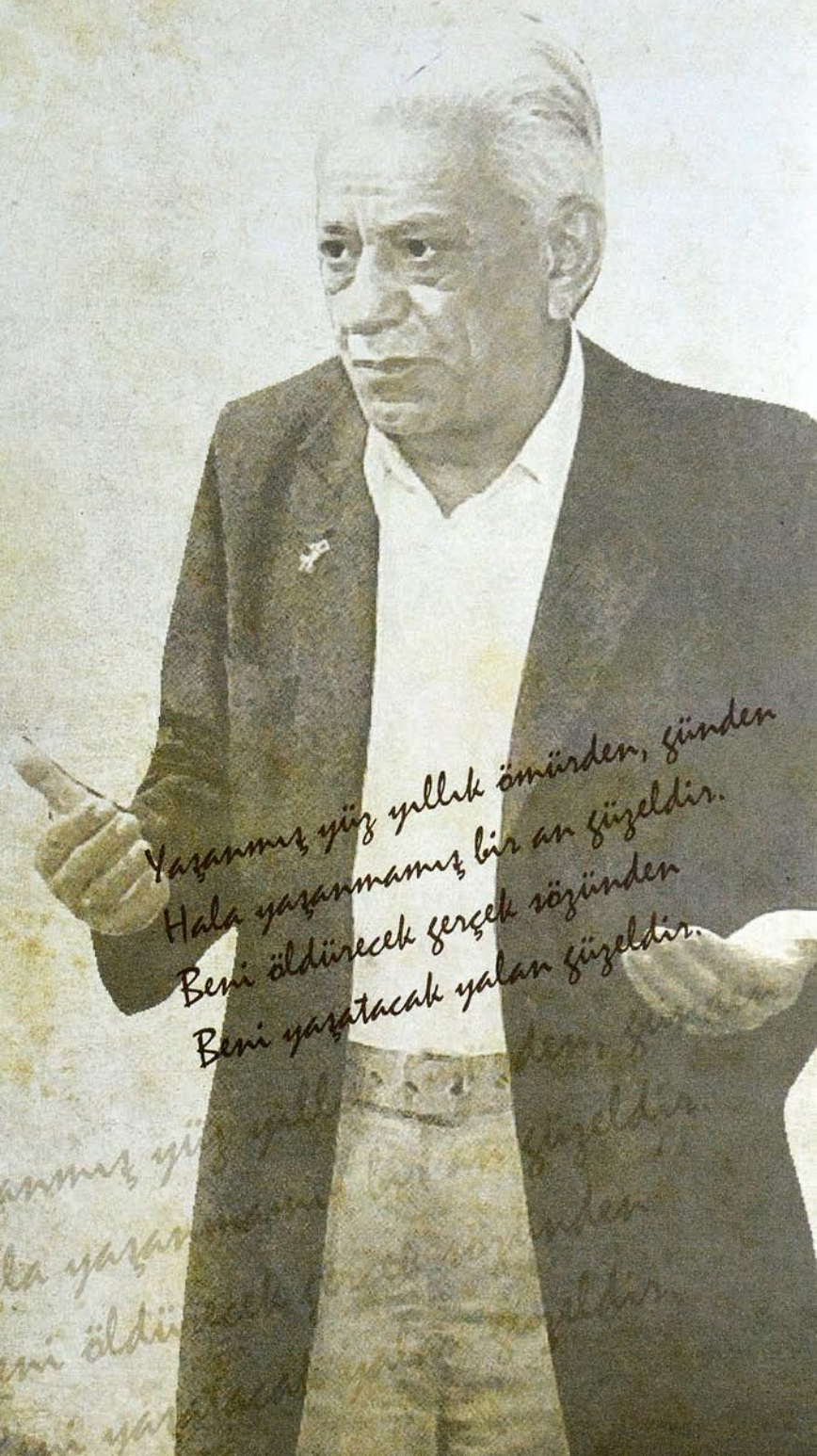
Onaning orzulari yanada bo'ldi takror,
 Onasi yanglig' endi bolada ham orzu bor.

Zindonda

Ijod ishq bilan yashagan o'g'lon,
 Demas, saroy kerak ijodim uchun.
 Yurak to'liq bo'lsa, to'xtamas bir on
 Zindonga solsang da kuylashdan jo'shqin.

Tilak, kuy yashaydi inson ko'nglida,
 Yelkansiz kemadir maslaksiz inson,
 Muqaddas maqsadu orzu yo'lida
 Uta olur hatto po'rtanadan ham.

Yig'latgan yig'laydi, yoqqan yoqilar,
 Yerdan ruxsat so'rab chiqmas ku quyosh.
 Biror gul urug'i to'q bo'lsa agar
 Toshning ostidan ham ko'taradi bosh.

Meniň şygrym

Ebedi bir ot kimin öz içinden gyzaryp,
Baý, ýanar meniň şygrym.
Bu günümdeň sähre
Eýlener meniň şygrym.
Gezip dili dogada,
Uçar, uçar hemişe, ýokarda-al howada.

Nur çyragmy gözleri,
Hakydamyň – in tämiz, in manyly sözleri,
Duýanyýüregi – şygrym,
Tutuş dileglerimiň in sap dilegi – şygrym.
Sen Aýyň, ýyldyzlaryň nurundan ýugrulansyň,
Watan gijeleriniň açylan säherlere
Sen salamy bolansyň.

Islärin, setirleriň bu günümdeň nyşany,
Synmaz senasy bolsun!
Asyrmyzyň islegi äheňinde duýulsyn.
Islemerin, meniň şygrym nerme-näzik gyzlaryň
Saçynda atyr bolsun.
Islärin, Gün astynda pagta ýygýan gyzlaryň
Başynda çadyr bolsun.

Jan-berme her ötegçi derdu-gama, şygrym meniň,
Eýle-beýle gözele meňzeme, şygrym meniň.
Sen ataş bol, sen ot bol,
Ýandyr-da sen, ýak-da sen.
Ýyldyrym bol çak-da sen.
Görkez öz işigiňde bu dünýäde özüňi,
Hiç wagt ýumman gözüňi
Hem gör sen, hem-de görkez!
Dynçlygy dynçlygynda, gamy-da gamda görkez.

Demiri hem zerräni, giňiş kürede, görkez.
Gudratyň bolsa seniň,
Sen bu ýolda küräni kiçi zerrede görkez.
Düşün-de birin-birin,
Düşündir birin-birin,
Watanyny, ilini,
Pul, manada çalşanyň
Ýumruğa dön başynda.
Ýükçüsi bol bu ýurduň topragynda, daşynda.

Bu durmuşdahiç mahal egilmesin başlaryň,
Kalbynda güle öwrül asyl watandaşlaryň.

Soňsuz düşünjelerim,
Bu dünýäde sowalym,
Her islegim, haýalym,
Ýşkym, hasratym meniň,
Baş muhabbetim meniň,
Hetsiz şatlygym meniň,
Bu dünýäde ebedi närahatlygym meniň.

Saňa gurban etmäge ýeke ömür örän az,
Ýalňyz-ýeke günümiň soňsuz ylham – joşuny
Bir nagma öwürmäge on ömür-de yetişmez.
Men sen üçin
Enem hem meniň üçin ýandy, şygrym.
„Balama rahatlyk ýokdur“ diýe-diýe meni
Senden gysgandy, şygrym.

Ýöne welin bilmedi, men enemden doguldym,
Sen hem meniň kalbymda balam dek besledigim,
Duýgulardan doguldym.
Meni enemden alyp Watanyma, halkyma
Ogul eden sen bolduň!

Umyt

Gorkmaryn, duşmanym, goý, müň-müň bolsun,
 Neýlärlər maňa?
 Şöhrat seniň bolsun, at seniň bolsun,
 Umyt ber maňa!..
 Umyt isleýärin, men umyt diňe...
 Umytda – goýaryn dagy-dag üste.
 Ne şöhrat, dereje, ne döwlet, ne bar,
 Eý, köňül, dünýäden sen umyt isle!..

Umyt arzuwlaryň gyzyl nagşydyr,
 Diýerler: „Iýmekden umyt ýagşydyr“.
 Mydam deňizde men, kenar görünmez.
 Umyt meniň bilen,
 Ol menden dönmez.

Jan edip kenara cyrpyňar ýürek.
 Aýt, neýlärlər maňa
 Üstüme sürünýän tolkunlar? –
 Umyt ber maňa!

Inamda ulaltdyk enemiz – Ýeri,
 Biz mätäç bolmadyk dosta, duşmana.
 Demir agyllary, daş harsaňlary
 Diş bilen sökerin, umyt ber maňa!
 Hasrat-da, hijran-da bolmaz gorkuly,
 Umytly açylar her yşkyň ýoly!
 Bir il – bir aň kimin görüner maňa,
 Umyt ber maňa!

Hasrat-wysal ýaly hoş ýakar maňa,
 Umyt ber maňa!
 Ynam ber maňa!
 Ýaman darygar,
 Sapara çykar
 Meniň köňlümdäki hyýallar ýene,
 Ýolbelet ýerine umyt ber maňa.

Dilegler umytlar bilen dogulsa,
 Ýeriň teýinde-de ulalar ynsan.
 Arzuwym tapmaga umydym bolsa,
 Menzil başynda men, ýola çykmadan.
 Umytda – goýaryn dagy-dag üste,
 Eý, köňül, özüňden sen umyt isle!..

Gara saçlar, ak saçlar

Saçlaryma deň düşer, deň düşer, ýaman düşer,
Her bakanda enemiň ýüregine gan düşer.

Bu ak saçlar, eý, ene, seni derde salmasyn,
Saçymyň aklygyndan ganyň hiç garalmasyn!

Gijeleri geçirip stol arkasynda men,
Saçlarym-da agarar kalbymyň ataşyndan.
Diýmegin sen: „Balamyň, mümkin gizlin gamy bar“
Biwagt agaran saçıň özge bir älemi bar.

Ölüm bilen gam ýaly bu durmuşy duýana,
Men bu ak saçlaryma buýsanaryn, eý ene!

Gara, reňk saçlary tebigat berdi maňa,
Men guwanyp bilerin onuň çal sypatyna.

Zähmeti durmuşymyň baş bezegi sandygym,
Ak saçlar durmuşymda özümiň gazandygym.

Garramaz

Garradar ynsany, garradar zaman,
Ýüregiň ataşy, közi garramaz.
Daglary, daşlary garradar zaman,
Bilmerin, ne sebäp, özi garramaz.

Gitdi baharymyz, ýer gyşa galdy,
Düzler gara galdy, ýagyşa galdy.
Biziňki bir gury bakyşa galdy,
Neýlâris, arzuwyň gözi garramaz.

Bahtyýar, düşüňgin çuňa düşeniň,
Hyýallar ajaýyp, arzuwlar şirin.
Asyl senetkäriň, asyl şahyryň
Özi garrasa-da, sözi garramaz.

Dünyäniň

Baş çykarmak hem çetindir, hem asan,
Iblisenden, meleginden dünýäniň.
Adam satdy bir bugdaýa jenneti,
Tora düşdi „geleýinden“ dünýäniň.

Ne gözeldir, ýürek giňiş, göz açyk,
Yaşamadym bir söwdamy ýarymçyk.
Azap atly degirmenden böwsüp çyk,
Geçjeksiň sen eleginden dünýäniň.

Arzuwda mäleýän göle – tüwedim,
Ol depeden bu depäge ýüwürdim.
Gorkym näme kepeninden?
Ne gördüm
Hüwdüsinde dileginde dünýäniň?!

Biz özümüz özümüzden öç aldyk,
Geçen güne gelen günü paç aldyk.
Ömrümüzüň ýarysynda gojaldyk,
Şillesinden, kömeginden dünýäniň.

Köňül üzgün, hyýal haýal, derbeder,
Özüň söyle, zulum barmy bu gadar?
Arkasynda palas kimin süýreder,
Berk ýapyşgyn eteginden dünýäniň.

Köňül düşdi mün arzuwmyň yzyna,
Bilmedik biz, aýrasy nä, düzi nä?
Indi kepen dokaýarys özüne
Öz gülünden, çeçeginden dünýäniň.

Bu gije

Romans

Hasrat, hijran ýoluny,
Gülüm, birlikde geçdik.
Soňa çatdy intizar
Biz ýene-de görüşdik.

Könlümüzüň sesine
Hemden bolduk bu gije.
Şeýle bilgin, täzeden
Biz doguldyk bu gije.

Susdy çemen, susdy çöp,
Başyny egdi güller.
Tebigat lal ýalydy,
Danyşanda köňüller.

Bilbil hem nagmasyny
Bagyşlar biziň üçin.
Güller açar gysda-da
Hasratlara duşan gün.

Meniň bilen gelendir,
Güneş – de dogdy gije.
Hiç kim ýaşamaz, gülüm
Bizden özge bu gije.

Gijeler, aý gijeler

Sazy Şahid Abdykerimowynyňky.

Tellerini dolaýar boýnuma aý, gijeler,
Meniň syrdaşymsyňyz, gijeler, aý, gijeler!
Yüregimde säheriň uly hasraty barmyş....
Intizar barlygynda gije uzyn bolarmyş...

Gyş dek uçur hyýalym ondan oňa gijeler,
Gözüm gidip bakaryn ýatanlara, gijeler!
Bakýaryn penjireden mundaky ýyldyzlara,
Derdimiň ellerinden ukym çekiler dara.

Goňsulykda bir oglanda
Kapasada bilbil bardy.
Oglaň onuň owazyna
Dertlerini kowdurardy.
Ne bolduka ... saýramady
Dymdy bilbil birden-bire.
Oglaň düşdi müň pikire.
Goňsudaky gyzyň güliden
Habar tutdy oglaň bir gün.
Ol getirip bilbilini
Gapdalynda goýdy gülüň.
Gül bilbili gören kimin
Ol terlendi, timarlandy
Gözlerine näz-gamzadan
Sürme çekip humarlandy.
Saýramady bilbil ýene
Dymýardy ol, göýä laldy.
Bu hal, ine, aýdyň boldy.
Gül ýene bir dem beslendi.
Dymýardy ol bilbil ýene,
Hasrat çekdi dar kapas-da
Nagmakäriň nagmasyna.
Bu ohwaly görýänçä gül
Reňki soldy

Hazan boldy,
Ýumak kimiň tiz ýumuldy.
Ýuwaş-ýuwaş dile geldi
Bu dem bilbil
Diýdi: – eý, gül,
Meni tany
Ýüregimde gam kerweni,
Sen gül bolsaň, atyr hany?
Diýme: „Dymdyň neden, bilbil?“
Ýazym dönüp, gyş çag bolup,
Ýürek başy dag-dag bolup,
Watanynda tussag bolup,
Köp diýse-de „Watan“ bilbil.
Sen-ä erkin, kapasda – men.
Sen alaçsyz, men-de hassa,
Hem indi özgä höwesde.
Aglar zaryn-zaryn bilbil.
Döwür bizden şuny alypdyr,
Indi ýürek gojalypdyr,
Bizden bolsa at galyndyr,
Ne sen gülsün, ne men – bilbil.

April, 1956

Şahyrlar

Şahyra heýkeller goýlan mahaly,
Diýerler: „Oňa bak, eýesi bagtyň“
Ýaşayan ekenim onuň bilen men,
Demir dek goraglap döş geren wagty.

Jandan geçerdi, üýşenenokdy ol,
Sende bolsa höwes dolup-daşardy.
Seniň ýaşan wagtyň ýaşanokdy ol,
Seniň ýeriňe-de ol ýaşayardy.

Derýanyň düýbünden çykmanka häli,
Tanamak başartmaz merjenmi, dürmi,
Sen bihal saýmagyn ol daş heýkeli,
Ömürden soňradyr olaryň ömri.

Şahyrlar, şahyrlar birje söz üste,
Meýletin ýakdyňyz ýüregiňizi.
Sizi görmediler hiç wagt dyz üste,
Garyba ýaradyp tebigat sizi!

Hemmeden giç ýatyp turduňyz irden,
Agardy daň ýeri gözlerimizde.
Mün azap çekdiňiz ömürde her dem,
Ölup ýaşadyňyz sözleriňizde.
Zamandan zamana geçirdi bizi
Geçirip ýaşatdy nagmalaryňyz.
Adaty çaga-da aldadar sizi –
Hyýal dünýäsinde ýaşadyňyz siz.

Bir dem dynç almadyňyz hiç wagt doýyna,
Size hoşwagt diýen tanamaz sizi.
Hiç kes çeke bilmez ömri boýuna,
Siziň birje günde çekeniňizi.

Dünýäniň elinden dat eden zaman
Hyýal kölgesinde daldalandyňyz.
Şalaryň, begleriň günün islemän,
Kiçijik buýsanjy uly sandyňyz.

Ölümünden, sürgünden çekinmän asla,
Ýanyp, özüňizi oda atdyňyz.
Ýürek garramaz-la, amalyňyzda
Zyndanlar künjünde söz ýaratdyňyz.

Siz ýola geldiňiz ylhamdan joşa,
Ýoluňyz hak ýoly, hakykat ýoly.
Bu-da garybadyr, sizin hemişe
Jübiňiz boş boldy, kalbyňyz doly.

Sözüňiz, goluňyz geçdi synagdan
Ötüp hak nagmasy, hak bolduňyz siz.
Ýaşamaklyk üçin geçilmän hakdan –
«Anal-Hak» sözleýip soýulduňyz siz.

Lakgyldap gülende haka ýamanlar,
Siz-de şol zamana, döwre güldüňiz.
Kä gizlin-hylwatly, kä açyk-äşgär,
Kä-de duellerde öldürildiňiz.

Dünýäni gezdiňiz çyn höwes bilen,
Dynçlyk içinde-de gam gördüňiz siz.
Siz gadym döwürden mirasdar bolan –
Bezän özüňizi öldürdiňiz siz.

Siziňki dünýäniň syna daglary,
Bu daglar içinde – gama çatdyňyz.
Siz-ä ýana-ýana garaňkylyklary
Köňül ataşynda ysýklatdyňyz.

Zalym zulmunda-da, naşydyr, naşy,
Ahdyr azapdan-da zowk aldyňyz siz.
Zalymlar, jahyllar her ädim başy
Sizi kiçeltseler gojaldyňyz siz.

Saplaýyn özümi, sanypdyk ýakyn
Beýle şahyrlaryň degresinde...Ýok!
Ah-eý, meniň ýaly şahyrjyklaryň
Ilhamy az bolar, aladasy çoh!

Şahyr – pikirleriň çyrpynan sili,
 Şahyr – hakykatyň muhannesidir.
 Şahyr – tebigatyň düşnükli dili,
 Şahyr – jemgyýetiň taýsyz sesidir.

Şahyr – zamanynyň, asyryň wyjdany,
 Şahyr – taryhlaryň, şerefi, jany.
 Şahyr – bu dünýäge zamanyň sesi,
 Şahyr – hakykatyň, hakyň gözgüsi.

Bütün milletleri siz aňlarsyňyz –
 Sesi hem sizsiňiz mydam olaryň.
 Watana gelinçä mejnunlarsyňyz,
 Watan mejnunlary, il mejnunlary.

Mejnunlyk owadan! „Bu nedir?“ diýe,
 Her jahyl aňlamaz beýle söhbedi.
 Ýazyk ol kesedir, ýokdur her küýe,
 Ne soňsuz şirinlik, ne oň muhabbeti!

Ýokdur onuň munda amaly ýoly
 Kalby ätiýaçdan dilik-dilikdir.
 Duşman gazaby ýaly gorkuly,
 Dostuň sowuklygy duşmançylykdyr.

Sizden bu ömrümi nusga alyp men –
 Kömek ymmatyňyz ýowuz günde-de.
 Hemişe gaçdyňyz bigänelikden,
 Ýürekden öldüňiz siz ölen-de.

Noýabr, 1969

Pikir – ganatlarym

Meniň ganatlarym bar:
 Şirin-şirin arzuwlar,
 Beýik-beýik hyýallar!...
 Dünýä-ganatlarym üçin
 Has kiçijik, kiçidir,
 Kanagatym – Watanyň!

Arzuwlar dünýäsi
 Uçan wagty akyllar.
 Goldawumdyr tymsallar,
 Hekaýatlar, nakyllar.

Uçaryň, eý!... uçaryň!..
 Men depe, düz bilmerin.
 Gije, gündiz bilmerin!
 Hyýalyň bir hesibi,
 Hyýalyň bir hetdi ýok!
 Köýleriň serhedi ýok!
 Guşlar bolsa azatdyr –
 Azatlygyň mysaly.
 Ýaşayar guş adynda.
 Azatlyk uçur, uçur,
 Guşuň serhet bilmeýän
 Ol goşa ganatynda.
 Pikiriň ganaty-da Azatdyr!..
 Serhet ýok!
 Asman kimin hetdi ýok!..
 Pikirde müň hal bolar.
 Bezän asmanyň özi
 Pikire daryşgal bolar!
 Uçur, uçur hyýallar,
 Asmanda-da o ýana,
 Menzilim bar boşlukda –
 Onda pikriň ganaty,
 Karar tapar daýana,
 Nä gadar islärsiň, wah,
 Özüme bak! Nä bu gam!

Menden köy-köy beýikdir
 Aýaklary başymda,
 Başy – soňsuz asmanda,
 Süzen pikir, düzünjäm!..
 Men azadam, azadam!
 Menzili görünmeýän
 Bir ebedi ýolum bar.
 Meni ýerden galdyran,
 Hetdi – hesebi gyran
 Pikir – ganatlarym bar.

Ýanwar, 1989

Sallançak

M. Zeýnal mugallyma

Obama gitdim men,
 Gezdim her ýeri –
 Täze köçeleri täze öýleri...
 Her köne ojakda, täze bir ojak...
 Ruhum täzelendi, pikir ulaldy.
 Tazelik ajaýyp, emma gözlerim
 Ol köne sallançak beşikde galdy...

Sallançak nyşandyr çagalygymdan,
 Ol köňlümde gör, nämeler oýatdy,
 Bu tagtadan sallançakda birmahal
 Enem-de, atam-da, babam-da ýatdy...

Ol başky menzirim, ilki höwürtgäm,
 Hüwdiniň sesine göwün ýüwürtmäm.

Babam dek, atam dek bu dünýä men-de,
 Açdym gözlerimi şu sallançakda,
 Enem sallançagy batly üwründe
 Bilýärdim, yüküdim men hem ol çakda.

Goýmazdym enemi alara dynjyn,
 Doýmazdym enemiň gül nepesinden.
 Dadardym dünýäniň ilki söýünjin
 Sallançakda diňlän hüwdi sesinden.

Şeýle bilerdim ki, dolanar dünýä,
 Sallançak başynda bolsa bardy şah.
 Meniň dünýäm boldy çagalygymda
 Bir enem, sallançak hem-de şah ol çak.

Gara gözmonjugy sag bilegimde,
Sallançak üstünde üzärlik, guran.
Enëm meni şolar bilen gorardy,
Dünýäniň her jüre belalaryndan.

Biziň neberede bu sallançakda,
Umytlar, arzuwlar, dilegler ýatan.
Gylyç çekmek üçin eleme, derde,
Sabyrlar, Nebiler, Babekler ýatan.

Ynsanyň ynsana muhabbetini,
Sallançak, ilkinji biz sende duýduk.
Dünýäniň söýgüsin, sagadatyny
Enemiň arassa süýdünde duýduk:

Hüwdüläýin, ýatarsyň,
Gyzyl güle batarsyň,
Gyzyl güller içinde
Şirin uka batarsyň.

Doldy ruhumyza baýatylardan,
Nagma çalyň edýän bu ojakda biz.
Datdyk dilimiziň şirinligini
Şindi bäbejikkäk sallançakda biz.

Sallançak üstüne sepildi dem-dem,
Gaýnar çeşmelerin bygyr-bygyry.
Aldy öz kökünü sallançagymyzdan
Üzeýip nagmasy, Fizuly şygry.

Hüwdiniň her haly bir umyt, guman,
Onuň äheňinde gaýnady ganym.
Enemiň ýangynly hüwdülerinden
Süzüldi ruhuma Azerbaýjanym.

Ýoksul babalaryň garaňky tamy
Güldi körpeleriň gülküsi bilen.
Ätdik dünýämize ilki ädimi,
Agaç sallançaklaň ýalkawy bilen.

Düşdük arkasyna hoş hyýallaryň,
Arzuwlar aýyrady bizi-de bizden.
Uzak saparlaryň, beýik ýollaryň
Başy başlanypdy sallançagymyzdan.

Çykdy garşymyza kä dag, kä depe,
Durmuş gözümüzde bir sowal boldy.
Sallançaga sygan Nesilmilere
Soňra tutuş jahan daryşgal boldy.

Biziň eneleriň hüwdilerinden
Akdy ruhumyza Watanyň özi.
Sallançak kökümüz... ulalyp ondan
Tanatdyk biz dünýä öz kökümüzizi...

Durna hatary

Öser güýzüň şemaly
Gije uzyndyr, bu çak.
Agaçdan ýaprak düşer,
Bir ömrüň gülleri dek.

Dymar çaylar, çeşmeler,
Dymar çemen, dag, depe.
Göçür durna hatary
Uzak-uzak illere.

Biziň çöllär aýrylar
Bu wepasyz gözelden.
Gyşda üşemez ýaly
Ýer don geýer ozaldan.

Göçür durna hatary,
Nüregimiz howlanar.
Gulak asar, daglardan
Güýzüň atyry geler.

Ýapraklara, otlara
Sary-sary zer düşer.
Ýaşymyza ýaş geler,
Ömürden günler düşer.
Göçür durna, gaýtadan
Ol bahara döňýänçäk.
Öten günler gelyänçä
Durna hatarlary dek.

1975

Yşk suraty

Hyýalym ýene-de öz saparynda,
Ondaýara sargy derdim, melalym.
Aňň ýüzde biri, müňde birinde
Ol arzuw başyna uçur hyýalym.

Ýok bolar ol göz gyrpylmada
Uçan hyýalymyň keramatyndan ...
Birde bakarsyň ki. Onuň ýanynda
Dyzba-dyz, ýüzbe-ýüz oturaryn men

Hyýal, araçägi ýok edip geçir,
Oňa nirden geldi yşkyň suraty?
Bir şonuň içinde eredip öçür
Ol uzak aralyk hem-de hasraty...

Yşk bilen doludyr söýen köňüller,
Tutaşar, garyşar ol agşam, säher.
Söýgä ähli doga, ähli alkyslar!
Çyrag-da nuruny gör, senden alar,
Hyýal bu suraty söýüp alypdyr,
Yşk bilen dyman, köňülde alar.

Iýul, 1997

Sowatsyzdyr
Adyny-da ýazyp bilmez
Meniň enem ...
Diňe maňa
Sany öwredip,
Aýy öwredip,
Il öwredip,
In wajyby:
Dil öwredip
Meniň enem ...
Bu dil bilen tanandyryn
Hem begenji!
Hem-de gamy ...

Bu dil bilen döretdim men
Her goşgymy,
Her nagmamy.
Ýok hiç haçan
Mende ýalan,

Kitap-kitap sözlerimiň
Awtorydyr meniň enem!..

Ýanwar, 1968

Gazallar

Bu gezek saldy meni hasrat amandan-amana,
Könlüm ahyrda meniň düşdi gümandan-gümana.

Niçe alymlar ýazyp öz derdini aýan eýledi,
Aşygyň derdi anyk geçdi zamandan-zamana.

Derdi-gamdan utanyp düşdi köňül hijir oduna,
Eýleýäs indi şikaýat biz ýamandan-ýamana.

Seni gördüğim men diňe şeýle bir dil açýaryn,
Boşalýar köýde bulutlar-da dolandan-dolana...

Diýmerin: „Gördüm seni, köpler içinden gördüm,
Görerin suratyňy ýalňyz bolandan-bolana.

Könlümiň üste düşen kölgeler alna sylýnar,
Başymyň üstüne sen Kölge salandan-salana...

Näçeler wada berip, ähde wepa kylmady ýar,
Bahtyýar! Kalbyň ahyr düşdi talaňdan-talaňa.

Sentyabr, 1963.

Aglaýar ýüregim, ses geler, ah-azar görünmez,
Gözden ýaş akar, joşmasy zynhar görünmez.

Ruzgär ýene girýan eýlär dalda, pudakda,
Toz-topragy gördük, nägä ruzgär görünmez.

Töňne ýanar, ataş görner, onuň ataşy ýakmyş,
Ol gizlin sebäp, gizlin sebäpkär görünmez.

Illeriň içinden çykyp, bir ýola düşeris biz,
Iller görüner, ýöne maňa ýollar görünmez.

Gamdan şatlyk tapypdyr, köňül mülküne sen bak,
Güller açylyp, emma ol gülgüzar görünmez.

Bagtyň maňa ýar bolanyny köpler söýlär,
Bagtym görüner, ýöne, o nä dildar görünmez?

Awgust, 1970

Daş ýüreklerde ýanyp daşlary syndyrdy mugam,
Haka duşman bolany haka tabyn berdi mugam.
Nä guman eýlemeýäň ondaky tilsimleri sen,
„Küri1 ah bilen guratdy“, „Saly ýakdyrdy“ mugam.

Onuň her heňi bir hatyra, bir janly kitap,
Geçilen ýollary ondan bize aňdyrdy mugam

Baklyga öwrüler ýüreklerde gezip ýangyny,
Niçe ýol önünde ýoldy, daýandyrdy mugam.

Ol – ýürek ýangyny, gözýaşlary, göýä bir bulut
Oýandyryp ýadyny, wyşdany utandyrdy mugam.

Depin ediň siz meni Zabulyň meýdanynda
Diýerin: „Belki, meni bir gün oýandyrdy mugam“.

Köp kitaplar okadym, men şeýle bir Bagtyýar,
Maňa köp ylham berip, meni gandyrdy mugam.

Kalby doly gijeler Şämsi Kerimowa bagyşlanýar.

Köýde ýanar aý para,
Yşyk düşer ýollara.
Meňzeyär nakyllara,
Biziň uly gijeler,
Kalby doly gijeler.

Seslenip „Haýlar“ meni,
Ýyldyzly köýler meni
Ukudan eýlär meni,
Bu ukuly gijeler,
Gül deý ysly gijeler.

Kä söner, kä alyşar –
Öz reňkine garyşar.
Paýhasa paýhas goşar,
Müň duýguly gijeler,
Kalby doly gijeler.

Daň ýyldyzy – penjire,
Yşyk saçar her ýere.
Tapyp bilmez sähere
Giden ýoly gijeler
Hyjuw doly gijeler.

90

Türkçe Şiirler

Vatandaş

Vatandaş!
Ne güzel seslenir bu söz.
Yani- bir Vatan'ın evladınız biz.
Annemiz aynıdır,
Kardeşiz demek.
Ben sana arkayım,
Sen bana kömek!

Vatandaş!
Ne güzel seslenir bu söz.
Yani- iki canda bir yüreğiz biz.
Güçsüzüz,
bir hiçiz sen de, ben de tek.
Vatana güvenip olduk vatandaş.
Benim yüreğimi kanatsa gerek.
Senin tırnağına değen çakıl-taş.

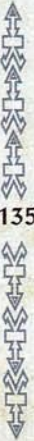
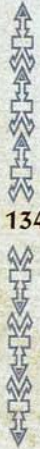
Vatandaş!
Ne güzel seslenir bu söz.
Yani- bir iklimde büyümüşüz biz.
Seni de,
Beni de büyüden Vatan
Annedir hem sana,
Hem de ki, bana
Sen de sorumlusun,
Ben de her zaman
Vahit annemizin mutluluğuna.

Vatandaş!
Ne güzel seslenir bu söz.
Yani- bir kaynaktan su içmişiz biz,
O su kalbimizde coştı, kaynadı,
Aynı bir ad ile tanıttı bizi.
Vatanın unvanı,
Vatanın adı,

Hatırlattı bize görevimizi.

Vatandaş!
Ne güzel seslenir bu söz.
Vatan ebedidir,
Gideriyiz biz.
İnsan kudretlidir öz vatanında.
Biliriz dünyaya biz niye geldik.
O bizi yaratan,
Biz ona bende.
Yaratan uğrunda ölmeğe geldik.

Ağustos, 1980

Vatan var

Nerdeyse, bu demde
Deryada batan var.
Vardırsa kömeksiz¹
Feryada çatan var.
Dünyada alandan
Evvelce satan var.

Ateş öz-özünden²
Birden-bire yanmaz.
Bir şey bu cihanda
İzsiz ve nedensiz
Beyhude yaranmaz.
Vardırsa yaranmış
Mutlak yaratan var.
Varsınsa...
Özünden
Evvelce atan³ var.

Dünya kuru bir ses,
Gam çekmeye değmez
Yüz yüz yiten olsa
Bin bin de biten var.
Şükreliyelim ki,
Bizlerden hem önce,
Hem sonra Vatan var.

Ağustos, 1980

1kömeksiz: yardımsız,
2öz-özünden: kendiliğinden,
3atan: baban

Selam Özbekistan!

Ulug Bey'in ulduzları alışdı,
Sene menden mene senden danışdı.
Tarihlerin dolayından atlayan
Yollarımız birbirine karıştı.

Şöhretlendi kadim Sibir düzleri,
At çaptılar düz Altay'dan Oğuz'a,
Nevai'nin şirin şirin sözleri
Köprü saldı Çağatay'dan Oğuz'a.

Özbekistan, Azərbaycan yan yana,
Denk çıkmışık neçe neçe yarışdan
Dilimizin kohumluğu bir yana,
Gönlümüzü anlamışık bakışdan.

Her dözümüz her kaskimiz bir olmuş
Ayni arzu gönlümüzde çağladı.
Bir akıde, bir çırpıntı, bir uçuş,
Seni mene, meni sene bağladı.

Biz bir canık, bir vahidik binadan
Bu Vetən'e o Vetən'den selamlar.
Biz bir yolcusuyuk her zaman
Sene menden, mene senden selamlar.

Yunus Emre'ye

Bir yerde ölüb, ya niye bin yerde o doğdu?
Aşkında ölürken yeniden bir de o doğdu.
Şiirindeki hikmetli satırlarda o, doğdu.

Bir yerde ölüb, ya niye bin yerde mezarı?
Her gün kazılır çünkü gönüllerde mezarı.
Otlarda, çiçeklerde ve güllerde mezarı.

Efsane mi, gerçek mi bu insan nasıl insan?
Varlık sesidir, kopmuş o, Türk'ün kopuzundan.

Atatürk

Atatürk'ün atası! Sade cefakeş bir ata.
Öz küçük külfetinin¹ cevriini çekmiş bir ata
Bir büyük millete ancak ata ekmiş bir ata

Atatürk'ün anası! Sade bir insan bir ana
Zaman öttükçe² neden saygı duyar herkes ona?
Bir büyük millete bir gün ata doğmuş³ o ana

Atatürk'ün sinesi yurdun alınmaz kalesi!
Atatürk milletin hem atası, hem balası!⁴

Nedir arzum, dileğim Tanrıdan, imanla bugün
Talanın, bağrına dağlar çekilen halkım için?
Yeni fikrin küleğinden⁵ koca millet tarana
Bizi birleştirecek bir Atatürk'üm yarana⁶

1998

1külfet: aile

2ötmek: geçmek

3doğmuş: doğurmak

4bala: evlat

5külek: rüzgar

6yaranmak: doğmak, dünyaya gelmek

Öyle yalnızım ki...

Göçtükçe dünyadan dostlarım bir bir,
Benim yaşlıtlarım her yıl seyrelir.
Gizli bir azaba döner, benimçin
Tanıdığın yası, dostumun yası.
Baktıkça meclise, görürüm bu gün,
Yoktur etrafımda benden yaşlısı.

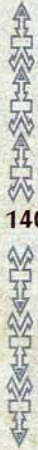
Herkesin bir nice can sırdaşıyla
Dünya güzelleşir, dünya dolurmuş.
Alır kıymetini yüzük kaşıyla
İnsan da insanla, insan olurmuş.

İyice boşalmış solum, sağım da
Ama bir zamanlar nağıldı¹ dünyam,
İnsana bağlıymış insanlığım da
Yaşlıtlar göçtüler, dağıldı dünyam.

Dün düşünüyordum; daha ömür var.
Daha kış değilim, daha payızım²
O gün ki, göklerden, indi hayaller
Gördüm, kış da gelmiş, artık yalnızım.

Sanki renkleri de bozarıp göğün,
Boşalmış benimçin bu dolu dünya.
Öyle uluları yitirdim, bu gün,
Düşmüş ululuktan bu ulu dünya.

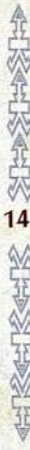
Kovalayıp geçer şimdi yıl, yılı
Zamandan isteğim yoktur bir gile³,
Sanki değişmiştir, dünyanın dili
Dil bulamıyorum ben dünya ile.

Sanırım iblisin son fitnesinden
Dağılıp, yeniden kuruldu dünya.
Bu yeni dünyayı tanıyamam ben.
Ben mi değişmişim, yoksa bu dünya?
Öyle yalnızım ki, valla sanki ben,
Gurbete göçmüşüm öz vatanımdan.

2000

1nağıl: masal
2payız: sonbahar
3gile: damla

Uçmak istiyorum

Uçmak istiyorum,

Ben öyle uçmak!

Kanat vermese de tabiat bana.

Kucmak istiyorum, dünyayı kucmak,

Verdi bu arzuyu muhabbet bana.

Muhabbet kanattır gezer her yeri.

Olmayan kudreti o, verir bize.

Gözle görünmeyen derinlikleri

Muhabbet gösterir gözlerimize.

Muhabbet-kendimi derk edim diye,

Beni yerden alıp kaldırır göğe.

Uçmak istiyorum, yalnız zirveden

Seyredim bugünü, öten çağları.

O kadar yücelip yükseleyim ben,

Görmeyim yerdeki hurdalıkları.

Uçmak istiyorum, arzu ardınca

Kendimi sesleyim, hay verin bana.

Hayalden öteye ben yücelince

Yer bana dar gelir, gök verin bana.

Uçmak istiyorum,

sinirlerimi,

Asrın öz kökünde çekip tarıma.

Uçmak istiyorum, der-serimi

İlaca yetiren masallarına.

Vaktinde

"Ömrün uzun olsun." – dediler bana

Gelen ki, gidecek, ya er, ya da geç

Bu ömür kimseye gerek değilse

Benim kendime de gerek değil, hiç.

Gerek bilirlerse dünyada seni,

Bir lahzada geçip, ötüşür yıllar.

Öyle ki kaybettin gerekliliğini,

Ömür de uzayıp sonsuzluk kadar.

Usanıp, yorulup yaşamaktansa

Bin defa güzeldir, çok erken ölmek?

Dünyaya yük olup yaşamaktansa

Dünyanın yükünü çekerken ölmek.

Hayat benim olsun!

O kul, ben hakim!

Zirveye yücelsin hayatın yolu.

Ölümden korkmayan de kimdir, de kim?

Manasız yaşamak ondan korkulu.

Bir hayat aşkıdır – beni yüceltir,

Gerekli görende emellerimi.

İpekböceğine çok hasedim var.

Ölür, öz işini bitiren gibi.

Bin yıl yaşasan da doyamaz yürek.

Ecelden koşmazsın,

Gelecek bir gün.

Vaktinde, vaktinde ölesin gerek.

Aşkında ebedi yaşamak için.

Öz dünyam benim

*Cerrahi ameliyat sonucu gözlerini
açmak isteyen hekime Aşık Veysel
böyle demiştir: "Gözlerim açılacak
olsa benim kendi dünyam düşüp gider.
Buna razı değilim".*

Gazadan, kaderden hale çocukken
Gözleri tutuldu Aşık Veysel'in
Gitti arkasından, o gitti erken
Kalbinde yaktığı odun, maşelin.

Zulmette nur saçtı bir maşel deki, (gibi)
Aşkını göz bildi, nur sandı Veysel.
Zulmete kapatıp göz,
Kalbindeki
Işıklı dünyaya kapandı Veysel.

-Açarız gözünü-dedi - hekimler,
O razı olmadı ameliyata.
Dedi: -körlüğümle bir zerre kadar
Dargın değilim ki, ben bu hayata.

Dünya nasıldır, koy olsun öyle.
Amandır, siz beni rahat koyun siz
Benim öz kalbimde, öz yüreğimce
Kurduğum dünyaya dokunmayın siz

En tadlı, en güzel dileklerimden
Saltanat kurmuşum öz kalbimde ben.
O benim hayalim, o benim rüyam.
Benim öz dünyama bulunmaz evez.
Bunu bilirim ki,
hayali dünyam.
Sizin dünyanıza asla benzemez.

Dünyam dünyanıza eğer eş olsa
Solur içimdeki gülüm, gülşenim.
Ondan korkarım ki, gözüm açılrsa
Dağılıp yok olur, öz dünyam benim.

Dayazı görmürdü kör bakışları,
Derini görürdü...

Onun ne derdi!
Çerdekte ağacı, çiçekte barı,
Bakışta yüreği göre bilirdi.

Zulmete nur saçtı bir maşel teki,
Aşkını göz bildi, nur sandı Veysel
Zulmete göz kapatıp, öz kalbindeki
Işıklı dünyaya kapandı Veysel.

Bin şiir yatırdı her nefesinde.
Bülbül tek ötürdü gül hevesinde.
Çiçeğin itrinde, kuşun sesinde
Yatan manaları tapandı Veysel.

Odu suda gördü, hayırı şerde.
Sevincin sırrını buldu kederde.
Gözlünün eyerden aştığı yerde
Atını dört yana çapandı Veysel.

İstanbul

Bosfor körfezi...
İki kıta
Dayanmış bir birine
Ortasında bu yolun
Bir tarafı Avrupa'dır,
Bir tarafı Asya
İstanbul'un...
Türk oğlu durup ortada
Seyr eder sağını,
Solunu.
Bir şehirde birleşir
İki kıta.
Birinin başlangıcıdır,
Birinin sonu...

Sol tarafında
Debdebeli geçmişinden yadigâr kalan,
Başı göklere yücelen
Camileri, burçları, kaleleri;
Durur bin yıldan beri.
Sağ tarafında
Modern evler, bankalar, hoteller...
Türk oğlu
Gözlerinden sorular yağa-yağa,
Kâh sola bakıyor, kâh sağa.
İstanbul'un geçmişi vekarlı, şanlı,
Bugünü kendine yad,
Geleceği dumanlı...

Bugün
Bir ayağı Avrupa'dadır,
Bir ayağı Asya'da
Türkün.
Kulaklarında motor sesi,
Dilinde Kur'an suresi,
Türkün.

Zaman onu söyletir,
Asrın ahengine ses verir
Düşünüp derinden;
Yalnız babası çekiyor eteklerinden.
Çırpınır şehir
İkilik içinde.
Düğüm-düğüm olmuş fikirler
Asrın keşmekeşinde...

Bir şehirde görüşür
İki dünya, iki âlem.
Bulacaktır, eminim
Türk oğlu hak yolunu.
O, giderek seyr eder
Sağını,
Solunu...
Yüreği Şark yüreği,
Aklı Batı aklıdır
Türkün.
Bu çelişkiden
Göksu dağlıdır
Türkün.
Durup his ile akıl arasında.
Gerçekle masal arasında.
İleri mi yürüsün,
Geriye mi dönsün?
Geçmişinden kopamıyor,
Bugününü bulamıyor.
Arıyor,
Arıyor,
Arıyor,
Önde ışık var,
Su akar, durulur
Arayan bulur.

İyi söz

Benim iyimi de,
Geç, geç suçumdan.
Gerek dil her zaman iyiye döne,
Gayret edip bir tür aklanırım ben
Layık olmasam da övgülerine.

Yaşanmış yüz yıllık ömürden, günden
Hala yaşanmamış bir an güzeldir.
Beni öldürecek gerçek sözünden
Beni yaşatacak yalan güzeldir.

Diyorum, olsaydı ömürler iki,
Birini verirdik bed söze kurban.
Yaman söz kanını duruldup mu ki,
Sen de özgesini yamanlıyorsun?

Yap iyiliğini, at ümmana sen.
Balık bilmese de, halk bilecektir.
Kendini düşünen, düşer nazardan,
Özgeyi düşünen yükselecektir.

İyilik,
iyilik,
yine iyilik!

Bazen bir yaman söz bin gönül kırar.
Hoş söz,
İyi haber,
Hoş davranmalar
Yaman insanı da iyileştirir.

Adam sözü konuş, adam oğlusun,
Gel acı sözlerle kırma kalbimi,
Ben de senin gibi insanım, insan,
Ömrü bitirelim koy insan gibi!

Benim iyimi de, geç yamanımdan
Gerek dil her zaman iyiye döne,
Gayret edip bir tür aklanırım ben
Layık olmasam da övgülerine.

Gönül verdik, biz ant içtik

Gönül verdik, biz and içtik
Ahdimize döne döne
Ama yine inanmadık
Ne sen bana, ne ben sana.

Uyatmadık gönlümüzde
O gözleri yol çeken.
Hayallenip uçurmadık
Ne sen beni, ne ben seni.

Senin sevda yollarını
Kipriğimle süpürenim.
Bu aşksız, bu sevdasız
Ne sen sensin, ne ben benim.

Bir uçuşu görmemişiz
Ne eğersiz, ne dümensiz.
Biz ki, bütün olmamışız
Ne sen bensiz, ne ben sensiz.

Akıl başka yürek başka

Birbirine benzese de
Yel başkadır, külek¹ başka
İtri da hoş, rengi de hoş
Gül başkadır, çiçek başka.

Her diki yokuş bilme gel
Her meyi meyhoş bilme gel
Her uçanı kuş bilme gel
Kuş başkadır, böcek başka.

Her derdine ortak benim
Her ağrını ten bölenim²
Sen çekensin, ben gelenim
Gemi başka, yedek başka.

Hakkın yolu öz yolumdur
Eğilmeyen düz yolumdur,
Hayırla şer sağ solumdur
Şeytan başka, melek başka.

Bir dileğe ben calandım³
Kâh kazandım, kâh talandım.
Ömrüm boyu haçalandım⁴
Akıl başka, yürek başka.

Dilek oldu benim adım
Pervazlandı kol kanadım
Yetmedi sabrım, inadım
Amel başka, dilek başka.

28 Kasım 1998

1külek: rüzgar, 2ten bölen: paylanmak, 3calanmak: gönül vermek,
4haçalanmak: çatallaşmak, iki yöne ayrılmak

Hayalperest

Sen öz ata yurdunun hilasına can attın.
Sultanların ruhunu, öz ruhunda yaşattın.
Vatan millet aşkına her zaman bigâneler
Senin damarlarında nabız gibi dövünen,
O duyguyu ne bilir?
Gülüp itikadına
"Hayalperest" dediler o vakit senin adına.

Sen Turan illerini ayaklarınla değil,
Aşkınla gezdin paşam.
Türkistan'ın, Kafkas'ın derdini var gücünle,
Haykıran sestin paşam.
Sen öz alın yazını boza bilmezdin paşam.
Sen talihin çizdiği mukaddes yolu gittin.
İşgalcinin kastına kendini siper ettin.
Sen bize dayak olup
Ana yurтта doğulup¹
Ata yurdun yolunda kurban verdin canını.
Fatihler alkışladı Turan için ağrıyan
Senin pak vicdanını.
"Hayalperest" kardeşim,
Senin büyük hayalin bu gün hakikat oldu.
Türkün hayır duası ruhuna rahmet oldu.

10 Temmuz 1999

1doğulup: doğup

Elveda

Deyirem sefası bitti ömrümün,
İndi dağ çıkarım, düze elveda.
Göze duman çökür, başa kar yağır,
Bahara elveda, yaza elveda.

Aşkına her zaman mukaddes dedin.
Günler elden gedir, sen teles¹ dedin.
Çohu istemedin, aza bes² dedin,
Dedim, çok yok ise, aza elveda.

Şimdi öz kökünden üzülen³ benim.
Özge budaklara düzülen benim.
Şimdi ne sen sensin, ne de ben benim.
Biz ki, biz değiliz, bize elveda.

Bahtiyar, derinde sızlayıp yaran.
Sen geçmişine bağlar her zaman.
Zulmet yüreğini ışığılandırın,
Yoluna şam⁴ tutan göze elveda.

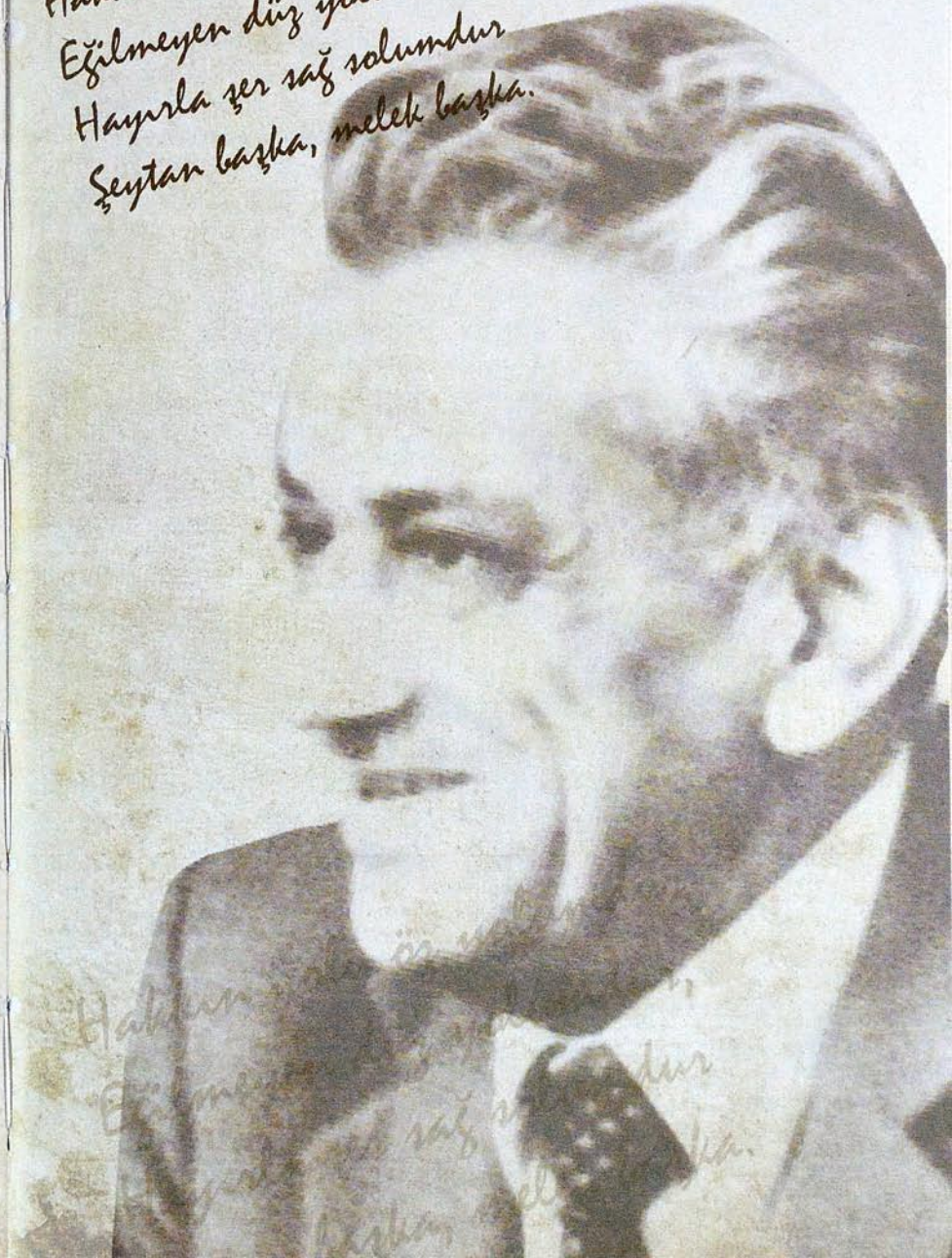
1Teles – acele et

2Bes – Yeter

3Üzülen – Kopan

4Şam – Mum

Hakkın yolu öz yolundur
Eğilmeyen düz yolundur,
Hayırla şer sağ solundur
Şeytan başka, melek başka.

BAHTİYAR VAHABZÂDE'nin HAYATI, SANATÇI KİŞİLİĞİ, FİKİRLERİ Hüsniye MAYADAĞLI

20. Yüzyıl Türk şiirine öz damgasını vuran şairlerden Bahtiyar Vahabzâde'nin eserlerinde hem kendi haltercumesini, hem de vatanının ve halkının haltercumesini bulabiliriz. O, halkıyla bütünleşen bir sanatçı olarak kendi yaşadıklarını, milletin yakın geçmişinde ve kendi çağında yaşadıklarını "bir vatan mecnunu" gibi kaleme almaktan geri durmayan bir idealisttir. Bu yıl doğumunun 90. yıldönümünde andığımız Azerbaycan'ın odlu şairi Bahtiyar Vahabzâde'nin, biyografisine geçmeden onun biyografisi hakkında ne düşündüğüne bakalım:

"Yazıcının biyografisi onun eserlerinin biyografisidir. Filân yılda doğdum, filân mektebi bitirdim, filân ülkelerde bulundum, filân eserleri yazdım ve filân mükâfata lâyık görüldüm diye yaşanan hadiseleri son derece intizamlı bir şekilde sıralamak yazıcı biyografisinin göz kamaştırıcı elbisesidir. Bu kıyafetin altında döyünen kalp ise yazıcının yarattığı ve yaranan eserlerinin halk kalbindeki aksisedasıdır. Klasiklerden biri çok güzel demiştir: "Ben eserlerimi değil eserlerim beni yaratmıştır." hakikaten böyledir." diyor. (Vahabzâde, 1991:265)

Vahabzâde'nin "Özümlle Sohbet" kitabından alınan şu mısralar da yukarıdaki sözleri doğrular mahiyettedir:

Sonda sevince dönür

Çektiğimiz ezablar

Uduzduğum-ömürdür

Çazandığım-kitablar. (Vahabzâde, 1985:27)

Bütün ömrü boyunca arılar gibi çalışan, gazetelerden, kitaplardan istifade ederek bilmediğini öğrenme gayretinde olan Bahtiyar Vahabzâde bazan kazandıklarıyla kaybettiklerini tartmaya çalışır. (Vahabzade, 1987:42) Bazan ömrünün baştan başa "ah u nâle" ile dolu olmasından, gönlünün "baharı" yakalayamamasından şikâyet eder:

Ömrüm baştan başa âhu-nâledir

Çohda ki, dilimin âhu-zârı yoh.

Her il bahar gelir çöle, çemene

Ne olsun, könlümün öz baharı yoh (Vahabzade, 1991:176)

Şair içinde yaşadığı hâlin ona verdiği hâlet-i ruhiyyesiyle her yanını boz bir renge boyanmış görür, arzusuyla imkânının çarpışmasından ya da hayattan beklentileriyle gerçeklerin çatışmasından hayatının bir oyuna döndüğünü zanneder. (Vahabzade, 1991:51)

Bahtiyar Vahabzâde'nin hayatı, içinde yaşadığı sistemle fikirlerinin çarpışması dolayısıyla olduğu kadar, kalbinden geçirdiği yoğun duygular

dolayısıyla da mücadele içinde geçmiştir. O zaten "hayata seyirci bir nazarla bakmak" istemez. Hadiseleri dolu dolu yaşar ve odak noktası olur.

Onun ömrü yolu, kendi ifadesiyle "içindeki vuruşlar"dır. Bu ömründeki mübarezesi "talih ile yarışları"dır. Kaderin yazılarıysa "alındaki kırışıklıklar"dır. (Vahabzade, 1979:40)

Hayat Hikâyesi (1925-2009)

Bahtiyar Vahabzâde, insan ömrünü de üç bölümde ele alır: Çocukluk, ömrün noğul, şirin devridir; sonra gençlik, ve yaşlılık. İnsan ömrü her devrinde değişir, gelişir; herbirinde insan tabiatı başkalaşır:

Uşağlığım

Gençliğim

Ahıllığım-cynimi!!

Yoh her biri başgadır, birbirine yad kimi

Çelen govur gedeni

İnkâr edir men meni...

Ömrün her pillesinde başgalaşır tebiz,

Dünyâda megsedimiz, dünyâdan tebibimiz

Vaht meni pervanetek başına dolandırır

Dünen ganmadığımı bu gün mene gandırır. (Vahabzade, 1979:40)

Biz de Bahtiyar Vahabzâde'nin ömrü sayfalarını aynı şekilde çevirmeye başlayalım.

1- Doğumu, Doğduğu Yer ve Ailesi:

Bahtiyar Vahabzâde 16 Ağustos 1925 yılında, Azerbaycan'ın dağlık yerlerinden biri olan eski ve köklü bir tarihe sahip Şeki şehrinin, "Yuhanı Baş" mahallesindeki tek gözlü bir evde dünyaya gelmiştir. Çocukluğunun ilk dokuz yılı da bu şehirde, bu mahallede geçmiştir. (Vahabzade, 1979:35)

Çocukluğunun ilk yıllarının geçtiği Şeki'de, babasının oradaki evi de onun için her zaman özel ve değerli olmuştur. Temiz duygularla yüreğini, hisini günde bir boy yücelten babasının evi, ona ömrü yollarında ağır ve ağırlı duygularla taşıdığı yükü yüklemiştir. O ev, şairin "evinin de kökü"dür, "şirinin de kökü"dür. (Vahabzade, 1991:244)

Dağların koynundaki doğma yurduna gelmek, onu her zaman şâd eder. İlk beşiği, ilk nefesi, ilk sözü, ilk gecesi, ilk gündüzü olan babasının eski, fakir evini daima duygularının bestesinde gizlemiş ve onu saflığın, temizliğin en ulvisi olarak görmüştür. (Vahabzade, 1971:35)

Bütün resmi kaynaklarda ve senetlerde babasının adı Mahmud, anasının adı ise Çölzar olarak geçer. Aslında Mahmud Ağa Bahtiyar Vahab-

zâde'nin baba bir, ana ayrı kardeşidir. Çülzar Hanım ise kardeşinin eşidir.

Asil babasının adı Zekeriyye, anasının adı ise Hanım'dır. Mahmud Ağa, Zekeriyye Beyin oğlu, Hanım da onun üvey annesidir. 1921 yılında evlenen Çülzar Hanım ile Mahmud Ağa'nın yıllarca çocukları olmayınca 1925 yılında Bahtiyar Vahabzâde doğarken kardeşi Mahmud Ağa onu öz babasından istemiş ve kendisine "oğulluğa" götürmüştür, yani evlatlık almıştır. 1946 yılında dede olarak bildiği gerçek babasının ölümüne kadar, Bahtiyar Vahabzâde'nin bu hadiseden haberi olmamıştır. O, gerçeği öğrendiği zaman ki duygularını şöyle anlatıyor:

"1946 yılında, 21 yaşında iken, dede olarak tanıdığım Zekeriyye ölürken onun yasında gerçek nenem yanı Hanım'ın anası bana hakikati söylemiş, lâkin ben buna inanmamıştım. Daha doğrusu inanmak istememişim. Şimdi bu cümleleri yazarken, o ağırlı yas gecesinde nenemin dediklerini hatırladığımda beni dehşet bürüyor. O zaman geçirdiğim heyecanları sözle izah etmek çetindir. 21 yıl 'baba' 'anne' olarak tanıdıklarım aslında benim babam ve annem değilmiş. Dede ve nene bildiklerim ise babam ve annem imiş."

Gerçeği öğrendiği gece Bahtiyâr Vahabzâde yatamaz düşünür, durur. Hanım anaya kalbinin derinliğinde beslediği "gizli muhabbetin" yakınlığı sebebiyle dokuz yaşında doğma baba ve anasından ayrılıp Mahmud Ağa ve Çülzar'la Bakû'de yaşamağa başladığında doğma ocağına beslediği hissin sebebinin aynı olduğunu anlar.

Diğer oğlu İsfendiyar'ı muharebede kaybeden, Hanım Ana, beyi Zekeriyye'nin toprağa gitmesiyle oğlu Bahtiyar'ın başkasına hediye edilmiş olmasına daha çok üzülür. Fakat buna rağmen Hanım Ana bu sırrın açılmasına çok kızmıştır. (Vahabzade, 1991:243-244)

2. Bahtiyar Vahabzâde'nin Çocukluk, Noğul Devri:

Çocukluk devri insan ömrünün temel taşıdır. İnsanın sonraki arzuları, hayalleri, düşünceleri bu taşa dayanarak kanatlanır. İnsanın aklı, düşüncesi, zevki, ruhu, psikolojisi, istidat ve kabiliyeti ve hatta sağlamlığı da bu devirde şekillenir. Bu devre, "ömrün noğul devri" denmesinin sebebi de "noğul"daki tatlılıktan şirinliktendir. Herhalde bu "şirinlik" daha çok çocuk yaşta bazı gerçeklerin, acıların farkına varamayıştan olsa gerektir. Ama bu devirleri bazıları için hayatın acılarının tadılmaya başladığı zaman da olabilir. (Vahabzade, 1991:232-233) Acı ya da tatlı çocukluk dönemi unutulmaz. O der ki:

Dünen dediyim söz, aldığım ve'de

Bu gün unudulur, tez yaddan çıkar.

Bes bu nedendir ki, uşaglığımın

Her anı her günü hatırımdadır! (Vahabzade, 1967:152)

Bahtiyar Vahabzâde'nin çocukluğuna ait ilk hatırası, sol elindeki

yanık iziyle ilgilidir. Körpeliyinden bir hediye olarak kalan bu iz, onun henüz, ateşin insanı yakacağını bilmediği çağlarda "hayatla ilk tanışıklığının" delilidir:

Menim sol elimde yanık yeri var

O, mene töhfedir körpeliyimden

Odun, olduğundan hebersiz vahtlar

Elimi mangalda yandırmışam men.

Mene "cız" dediler

ancag gorhmadım.

Elimi yandırıp tanıdım odu.

Menim hayat ile ilk tanışlığım

Elimi yandıran

Oddan başladı... (Vahabzade, 1981:162)

Bahtiyar Vahabzâde öyle yanmış ki hem korkuyu öğrenmiş, hem de dünyaya geleli neye vurulduysa yandırmış onu.

Ömrün "noğul devrinin" insan şahsiyetinin oluşmasında ne kadar etkili olduğunu biliyoruz. Bu şahıs bir de sanatkâr olunca onun aldığı tesirler çok daha önem kazanacaktır. Bu tesiri aşağıda, şâirin kendi ağzından da öğreniyoruz:

"Ömrümün noğul devrinde gördüğüm, işittiğim, şahidi olduğum, iştirakçisi olduğum ve bugün hürmetli okuyucularıma naklettiğim bu hadiseler dünyayı derk etmek için kanatlanmış benim uşag gönlümde çok derin izler açmıştır. Ben edebiyata sinemde açılan aynı izlerle geldim." (Vahabzade, 1991:258) Çocukluk dönemine ait birçok şiir yazan şair, o günlerine olan özlemini ve çocukluk hatıralarını çokça ele alır.

3. Bakû'ya Göç ve Mektep Hayatı:

Vahabzâde'nin ailesine yani kardeşlerine veya amcalarına, Muzduroğlu İsmayilov adlı şahsın, şahsi kini dolayısıyla musallat olması ve onların "oy verme hakkını" ellerinden alması dolayısıyla Şeki yaşanacak bir yer olmaktadır. Çünkü oy verme hakkından mahrum olmak vatandaşlık haklarından mahrum olmak demektir. Hal böyle olunca kardeşlerin üçü de birbiri ardınca Bakû'ya göçer. Sadece "Şireli" Bakû'de kalır.

Mahmud Ağa da kendinden önce giden kardeşlerinin ısrarıyla, Çülzar Ananın da arzusuyla Bakû'ye göçe karar verir ve nihayet 1934 yılında, bu iş gerçekleşir. Henüz dokuz yaşındaki Bahtiyar Vahabzâde hayalinde canlandırdığı Bakû'yle tanış olur. Büyüklerin sohbetinden hayalini canlandırdığı şehri tam hayallerindeki gibi bulur.

Bakû'ye göçtükten sonra, uzun müddet bu şehre alışamaz, ısınmazlar. ama artık hayatın kalan kısmı burada şekillenecektir. (Vahabzade, 1991:237-253)

Mektebe kardeşi İsfendiyar'a heves ederek erken yaşta başlayan

Bahtiyar Vahabzâde'nin daha birçok yıl sürecek mektep hayatı, sanatının bir döneminde yazdığı şiirlerine de çokça konu edilmiştir.

Uğurlar... bu yola min-min uğurlar!

Cefasız bir yolun sefası nedir?

Bil ki, bütün yollar, bütün çığırar,

Mekteb yollarından ayrılabir gedir. (Vahabzade, 1967:268)

Bir "ana", bir "şuurlar çırağı" bir "pak emeller ocağı" olarak nitelendirdiği mekteplerdeki eğitimi, Bahtiyar Vahabzâde'nin 1934 yılından sonra Bakû'de devam eder. Ailesinin Bakû'ye göçtüğü bu yıl aslında 4. sınıfa gitmesi gerekirken 3. sınıftan başlamak zorunda kalan Vahabzâde bu durumu şöyle anlatır:

"Ben 4. sınıfa gitmeli idim. Lâkin 4. sınıfta okumayı beceremedim.

Çünkü Rus dilinin tedrisi rayonlarda 4. sınıfta, Bakû mekteplerinde ise 3. sınıfta başlanırdı. Rus dilini katıyyen bilmediğime göre yeniden 3. sınıfta okumam gerekti." (Vahabzade, 1991:260) Böylece Şeki'den Bakû'ye gelmenin sonucunda Bahtiyar Vahabzâde'nin mekteb hayatında birçok uyumsuzluklar çıkar.

Önce 4. sınıfta başlamış tahsile fakat, Bakû şartlarına, muhitine uyuşamamak, sınıf arkadaşlarıyla arasındaki dil, şive farklılıkları dolayısıyla alay edilmek, eziyet ve tahkir... Dövmediği halde arkadaşı İdris'i dövdü diye suçlanmak -bu haksızlık onu ömrü boyu yandırıp yakmıştır.-... Edebiyat dersinde bildiği halde soruya cevap verecek cesaretini kaybetmiş olması, bu arada cevabı ondan duyan arkadaşının hem aferini, hem de beşi alması, Şeki ve Bakû muallimlerinin talepleri seviyyesinden doğan fark, Bu seviye farkı da eklenince Bahtiyar Vahabzâde tamamiyle tek kalmıştır. Ona yol gösterip destek olacak bir muallimi de olmamış. Bunlara bir de "Rus dili" bilmemesi eklendiğinden 4. sınıfta kalmıştır. Anasına yalvararak mektebini değiştirmiş, "Oktyabr rayonundaki 21 numaralı mektebe" başlamıştır. Sınıf tekrarının da ona yardımı çok olur. Artık, o güzel okur, muhitiyle anlaşır, yeni mektebinde matematiğe dayanan ilmlerden 4, başka fenlerden 5 gibi notlar almaya başlar. (Vahabzade, 1991: 253-254)

Uşaglıg günlerim düşür yadıma

Mektebe aparır meni bu yollar

O güzel günlerde her küçük anın

Sevinçlerle dolu bir alemi var! (Vahabzade, 1986:236)

Ömrü boyu gittiği yolların en şerefli'si saydığı mekteb yollarının ikinci safhası olan orta öğretimdeki vaziyeti de diğer talebelerden daha iyidir. Yalnızca riya ziyyattan kötü notlar alır. Bunun için de bir yalan uydurur o zamanki öğrenci psikolojisiyle. Çüya öğretmeni onunla uğraşmaktadır. Kendi uydurduğu yalana kendi de inanan Bahtiyar Vahabzâde kendisiyle sonradan ayrıca ilgilenip ona ilâve ders veren bu hocasından -öldüğü halde- hâlâ çok utanır. (Vahabzade, 1986:236)

1942 yılında orta mektebi bitiren Bahtiyar Vahabzâde anasının isteği üzerine hekim olmak için Tıp Enstitüsünün "Müalice Fakültesi"ne müracaat eder. İki ay fakülteye devam etse de kemiklerin adlarını ezberleyemez. Bir gün bu fenden ders veren hocası Balakişiyev ona der ki:

"-Bala, senden hekim çıkmaz. Vahtında başının çaresini kıl." Bunun üzerine ailesinden habersiz üniversitenin filolojiye fakültesine müracaat eder. Burada okuduğunu ancak 1943'ün ocak ayında ailesine söyler. Bir oldu bittiyle karşı karşıya kalan anası itiraz edemez.

1947 yılında üniversiteyi bitirir. Aynı yıl yüksek lisansa kabul olunur. 1951 yılında "Samed Vurgun'un Lirikası" mevzuunda yaptığı incelemeyle namzetlik derecesini alır. 1964'te de "Samed Vurgun'un Yaratıcılık Yolu" mevzuuyla doktora tezini hazırlar, müdafaasını verir.

1950 yılında Azerbaycan Devlet Üniversitesinde (şimdiki Bakû Üniversitesinde) muallim doçent olmuştur. (Vahabzade, 1991:256-261)

4- Gençlik, Akıllılık Dönemi:

Büyümek aşkıyla çocukluğunda günde yüz defa boyunu ölçen, küçük-lüğünden şikâyet edip, büyüklerle gıptayla bakan, babasının en küçük hareketi-ni bile büyük bir hevesle taklid eden, yüzünün ne zaman tüyleneceğini merak ederek günde on defa aynaya bakan Bahtiyar Vahabzâde yaşını söylemekten de utanır. Kendinden büyükleri hoşbaht sayar. (Vahabzade, 1958:52) O, Şeki'den Bakû'ye geldiği tarihi (1934) "akıllılık" döneminin başlangıcı sayar:

Çıhdı ahıllılığım, o evden çöle,

Amma uşaglığım yuharı başda

İndi men hesretem ata yurduma

Odu yürekdedir, buharı başda. (Vahabzade, 1979:35)

O, "piyade geçtiği" ömür yollarında yardımı ayaklarından ummuş; kalbinin ateşiyle dışarının soğuşunu, ayazını, karını ömrünün ilk çağlarında eritmiş; gençliğinde de "delikanlılık"tan olsa gerek "dünya benimkidir" diyerek, bütün dünyayı kendine hayran etmek istemiştir.

Fakat dünyayı adım adım gezdikçe kendi hayran olur. (Vahabzade, 1981:68,63) Arzuların sirtında kanatlanan gençliğiyle tılsımlı yollardan inatla geçerek büyür. Büyür ama çocukluğunun hayaller âlemini süsleyen masallara inanmaz bu zaman-larda, dolayısıyla "özü büyük, hayali küçük" olur. (Vahabzade, 1979:69)

Çençken dünyayı dış âlemi tanıyan Bahtiyar Vahabzâde yaş geçtikçe manevî yönünü, dünyanın iç âlemini de tanıyacaktı ve o zamana kadar öğrendiklerini "çerez" olarak nitelendirecektir. (Vahabzade, 1985:53) Gençliğin bir zaafı da "her şeyi ben bilirim" hükmünde kendini bulur. İnsan, gençliğinde iyiyi kötüyü doğru tesbit ettiğini sanır. Yanıldığını söyleyen çıkarsa da bunu da aynı psikolojik halle kabul etmez. Bu, kendi söylediğini doğru zannediş ve aksini

kabul etmeyiş "hakikati inkâr" şeklinde kendini bulur:

Gençliğimde bilmemezlik belâsından
Vallah ele bilirdim, bu dünyayı bilirem men
Onda hökm vererdim ki,
Bu yahşıdır, bu yamandır
Bu doğrudur, bu yalandır.
Cavanlığın hökmü geti
Bu getilik çekiciyle

Çoh danmışam hegiyeti. (Vahabzade, 1985:53)

Onun da gençliğinde yanlışlar yaptığı, hatalar işlediği olmuştur. Her insan tabiatıyla hata yapabilir ama her insan hatasının farkına varmaz, farkına varsa da itiraf etmez. Vahabzâde "sehvleri" üzerinde de çokça durmuş bir sanatçıdır. O, özüyle sohbet eder, kendine kenardan bakar, kısacası vicdanının sesine kulak verir:

Elhezer eyledim her yanlışımın
Umdum ucalığı düzgün işimden
Çöynedim her defe yihilanda men
Deme her yanlışım mene ders imiş. (Vahabzade, 1979:53)

160 Önceleri anlayamadığı, idrak edemediği bir çok şeyi yaş ilerleyip olgunlařtıķça derinden idrak eder; artık, geçmişte olup bitenlere yabancı bir insan gibi bakıp güleceği yaşlara gelir. İnsanda muhabbet de heves de değişir, büyüklere değil de, küçüklere gıptayla bakılacak yaşlara yaklaşılır. Bazı yaş basamaklarına varışını Bahtiyar Vahabzâde şiirlerinde şöyle söz konusu eder:

Ottuz yeddim tamam oldu,
Bir çiçek de solub düşdü
Bu gün ömrün çemeninden

diyerek düşünmeye başlar. Saçlara ak düşer, kırışıklıklar yaşlılığın bir nişanı olarak belirir, lâkin yürek kocalmaz. Düşünür, yaşadığı her yılı, ferahlık da keder de var, arzular da vardır. Çünkü arzu, ümit yoludur ömür. Ömür yarı, yol yarı arzular yarı... Ne kazandığını düşünür ve her geçen yıldan utanır. (Vahabzade, 1964:70-71)

Ömür yolu yarıyı geçtikten sonra "ad günleri" çocukluğundaki gibi neşelendirmez onu. Bilâkis, "fikirli, kederli" olur. Gençlik gelip gitmekte, hazan yaprakları oynaşmaktadır. Artık "ad günleri", "şad günleri" değildir, "gam günleri"dir. Telâşlanır, çünkü daha gerçekteştirmediği çeşit çeşit arzuları hayalleri vardır, "görülmemiş yılları", "dünyanın doyulmamış güzelliķleri" vardır. (Vahabzade, 1967:64,98) Üstelik ömrün dolanbaçlı yollarında kendini aramaktadır:

Çırhı ötmüşem... Yene
Eglim-uca rütbede

Üreyimse telede
"Taniya bilmemişem
Men özümü hele de...
Taniyiram-
ömrümde
İlk defe gördüyümü
Bezen birce sözünden
Ancag özüm özümü
Tanımıram hele men
Bahar-gış,
Seher-ahşam,
Men anadan olalı
Ömrümün dolaylarında
Özümü ahtarıram. (Vahabzade, 1967:102)

Kırkbir yaşını yola saldığında, Bahtiyar Vahabzâde yılları ömrünün kilometre taşları olarak görmeye başlar. Bu menzile gelene kadar neler gördüğünün muhasebesini yapar. Ömrün her kilometre taşı onun gamla iç geçirmesine sebep olur. Bazan kırk yaşında olduğunu düşününce kendini dedesinden babasından daha yaşlı da bulur. Çünkü o, dedesinin yaşadığı bir yılı bir ayda yaşar. (Vahabzade, 1966: 74-75, 81)

Öyle bir zaman gelir ki, açılanlar solar, dolu boşalır, boş dolar, yaradıp kuran gençlik biter, geçmişten hatıralar söyleyen yaşlılık başlar: Gençlikten uzaklařtıķça insan, dünyaya dört elle sarılır, yaş geçtikçe ağaçlar gibi derine kök salmaya başlar. Akılla her şeyi görür, karadan akı bakmadan seçer, ama baksa da yakını göremez, ancak uzağı görür. (Vahabzade, 1979: 106,149,74) Yaş geçtikçe bir çok insanda da olduğu gibi Bahtiyar Vahabzâde'nin de gözle-
rinde noksan görme başlar:

On addım uzağı görebilmirem,
Düşmür gözlerimden daha çeşmeyim.
Çızđın ehtiraslar sönür demadem?
Gençlik hevesinden nece düşmeyim.

Maddeye yönelik görme eksikliğine karşılık, manaya yönelik derini görme, süsün püsün içini görme yeteneği gelişir. (Vahabzade, 1967: 51) Zaman ile arzusun ebedi yarışında gözün nuru gibi kalbin kuru da sönmeye başlar. Saç ağarır, kırışıklıklar belirir, zaman yular elinde at koşturmaya başlar ve insan ömrü bahardan payıza (sonbahara) girer, girer amma ağzın tadı da kaçar:

Çaçır
Yaman gaçır ağzın lezzeti
Elimiz, ağzımız aşa çatanda

Tökülür önüne dünya ne'meti,
Ömrümüz, günümüz başa çatanda.
Helelik payızdır...
Üşüyürem men.

Bu deli külekler bes hardan esir?
Ömrümden ayrılıb meni geher eden.

Menden üz dönderen bahardan esir. (Vahabzade, 1981: 22)

Ömrün baharını, şen şakrak, kaygısız günlerini arasa da, günlerin de canlı her şey gibi bir gün öldüğünün, bir daha da dirilmediğinin farkındadır.

4- Yaşlılık, Ömrün Son Demleri:

Yaş geçer, beden de bir çok değişikliklere uğrar ama zaman "ruhu-muza dokunamaz." Yüreğe hergün yeni bir uçuş, yeni bir arzu dolar. İnsan yaşlandıkça yürek tazelenir. Arzulardır yüreği gençleştiren. İmkânla arzular çatıştığı zaman da ruh azap çeker, yaş barıştırır.

Yolda balalardan dala kalandı,
Neylesin bu yohuş, bu daş bilmirem.

Ancag güzelliğe heyran olanda,

Özümü, oğlumla hem-yaş bilirem. (Vahabzade, 1981: 23)

162 Onu ruhen diri kılan, genç tutan hayalleri, arzuları olduğu kadar sanatkârlığıdır da.

Behtiyar, düşünmek biz derin derin.

Heyallar möhteşem, arzular şirin.

Esil senetkârın, esil şairin

Özü gocalsa da sözü gocalmır. (Vahabzade, 1981:22)

Bahtiyar Vahabzâde, kederli anlarda, bu dünyadan kimlerin gelip geçtiğini düşünür. Yaş ilerledikçe eskileri, çok eskileri düşünür, babası, dedesi sık sık rüyalarına girer. Artık uykusunda da olsa onlarla "hem-yaşı" gibi konuşur.

Bilge bir şair olan Bahtiyâr Vahabzâde dünyayı, varlığı ve sonunda kendini anlama çabasında hayli yol aldığı hayatının bu döneminde yaratıcılığının başlangıcından da önceye, ta çocukluğuna dayanan "özüne kenardan bakmak", "özülle hesaplaşmak" alışkanlığını geliştirmiş, boyutlandırmıştır. Bu "dahilî bir çekişme"dir, bir nefis muhasebesidir ve insanın kendini tanımasını, anlamasını sağlar. (Vahabzâde, 1991:270) İnsanın kendiyile bu dahili çekişmesine en uygun vakit de gecedir. Toplumsal hayatın keşmekeşinden sıyrılıp kendiyile başbaşa kaldığı anlarda, yani gece sabaha kadar nefis muhasebesi sürer. İlk gençlik yıllarından beri kendini ve dünyayı idrak etme çabasındaki B.Vahabzâde ömrünün son yıllarında da hâlâ bu sorularla boğuşmaktadır. Dünyaya ve kendine soruları vardır. Ben kimim, dünyaya neden gelmişim, evveli ne sonu ne... sorular başka sorulara yol açar, bir türlü cevaplayamaz. Bu durum, onu âdeta bunalıma düşürür, çileye dönüştür.

Özeleştir, bir anlamda insanın kendini tanıma ve anlama çabası idi. Şairin kendini derk etme çabasını, ömrünün son yıllarında da sürdürdüğünü 2005'te yazdığı "İki Seyahat" şiirinde de görmekteyiz. Bunu, yani "kişinin öz yüreğindeki seyahati", çok "meraklı" ilginç bir süreç olarak ele alır.

"Men de dün gece şehere kimi

Çıktım seyahate öz üreyimi

Bir saat erzinde men döne döne

Daldım üreyimin derinliğine." (Vahabzade 2009:21)

İlk gençlik çağlarından beri özülle sohbet eden, özülle yüz yüze gelen şair kendinin "özeleştirisini" bile eleştirir. 2005'te yazdığı "Çecikmişem" şiirinde yarınları gözlemekten kendi kendiyile görüşmeye, yüzleşmeye geciktiğinden yakınır:

Çecikmişem, çoxunu ezabıyla bezdiren,

Menese qanad veren

Her qeme yox, Allahın sevdiyi bendesine

Pay kimi gönderdiyi o möhteşem qeme de.

Çecikmişem, uzaqda meleyen eşqime de.

Macal da tapmamışam özümle tek qalmağa.

Özümden küstürdüyüm sınıq, qırıq qelbimi

Bir gün ele almağa.

Vallah, özüm-özümə çata bilmirem daha,

Qaç-tutdu oynayırıq, yol uzun, men özümü

Tuta bilmirem daha." (Vahabzade 2009: 61-62)

Bahtiyar Vahabzâde'nin yaratıcılığının başlıca konularından biri olarak "özüne kenardan bakmak, özünden "narazı" ve "narahat" olmak; her zaman endişeli olup, yanlış atılan adımları düşünerek "kendini kınamak"; yapılan hataları "itiraf etmek" konusunda vardığı nokta ömrün bu son yıllarında başka bir boyuta taşınır. Son sorgulamalarıyla arınarak özüne dönmenin peşinde olan şair, 1998'de yazdığı "Nedir Etiraf" şiirinin son kısmında bir amaca yönelme-yen, bir emele bağlanmayan itirafın "günah" gibi bir "noksanlık" olduğunu fark etmiş, kabullenmiş, bu konuyu da "vicdan" mahkemesinde karara bağlamıştır. İtirafı, suçunu, eksikliğini, kusurunu idrak eden insan bu durumu "tövbe" ile Allah'tan bağışlanma dileyerek sonuçlandırılmalıdır. Şair bu idrak ediş sürecini "ölümle" yüz yüze geldiğini öğrendiğinde de bir başka azapla yeniden yaşar. Korkulu olan hayatın sona ermesi değildir, her an sona erebileceğini bilerek yaşamaktır.

"Zülm yox, gelince heyatın sonu.

Ölümlə üz-üzə durmaqdan beter." (Vahabzade, 2009:113)

2005 Ağustos-Eylül aylarında kaleme aldığı "Ölümlə Üz-üzə" adlı doksan mıs-

ralık uzun şiirinde, ölüm düşüncesinin benliğini nasıl sardığını, her an, gece gündüz bir kâbus gibi bu musibetle yaşamının zorluğunu, ölümü beklemenin dehşetini, onunla yüzyüze gelmenin ruhunda yarattığı sarsıntıları anlatır. Bugünler muhtemelen şairin hastalığını ve ciddiyetini öğrendiği günlerdir. B. Vahabzâde, hayatın sonunun birden bire gelmesinde bir zorluk görmez ama ölümü yakından gördüğünü söylediği o günlerde kendisine teselli vermeye gelen eşinin dostunun güya teselli maksadıyla söylediği sözler, onun ruhunda ölüm duygusunun "vehametini" daha da artırır; canından bezdiğini, dünyadan bıktığını hatta onlara "hasetle" baktığını da itiraf eder, çünkü kalbinden kulağına gelen ses ona şöyle der:

"Bunlar bu dünyanın eziz bendesi

Artık o dünyanın adamıyam men!"

Anlayabilmerem, hele sağ iken

Ölümü ne teher yaşayırım men! (Vahabzade, 2009:114)

Öyle ki her nefes aldıkça bu belki de son nefestir diye düşünmeye başlamıştır. Daha dünyaya doymamıştır, yapacak çok işi, arzuları vardır, istek çok yürek geniş, vakitse dardır, her saat ölüp ölüp dirilmekten bunalmıştır, Allah'tan zaman istemektedir. Zaman istemesinin en önemli sebebi de "Hele gileyliyim özüm üzümden" mısrasında gizlidir. O kendiyle henüz barışmamıştır, razılaşmamıştır, kendine yönelik eleştirilerini, kınamalarını ona huzur verecek bir sona bağlamamıştır.

"Narazı deyilem verdiklerinden,

Yene de qarşında el açmışam men.

Dergâhına layıq emellerim yox,

Neynim, savabım az, günahlarım çox.

Ef et sen men.,

Çötürme üstümden bir an kölgem." (Vahabzade 2009: 115-116) İç uyumunu yakalamak, iç huzuruna ermek biricik arzusudur, bunun adını da koyar. Seksen bir yaşına gelen şair, 2006 Şubat'ında yazdığı "Amal, İnam" adlı şiirinde "itiraftan daha yüce bir hak yol"un varlığından söz eder: "Tövbe". Tövbe, son zirvedir ve O bunu, tövbe etmeyi başaramadığını söyleyerek kendini son bir kez daha eleştirmiştir.

"Ulu tanrım, efv et"-. deye

Ellerimi açtım göye.

Qarış-qarış, addım addım

Etirafa gelib çatdım.

Son zirveni, tam tövbeni

Bacarmadım. (Vahabzade 2009: 58)

Türkiye dışında gelişen Türk edebiyatının yaşayan mühim simalarından Bahti-

yar Vahabzâde, 13 Şubat 2009'da, 84 yaşında Bakü'deki evinde ebedî âleme intikal etmiştir. Vahabzade'nin cenazesi, uzun yıllar ders verdiği Bakü Devlet Üniversitesi salonunda düzenlenen törenden sonra tanınmış şair, edebiyatçı, bilim ve siyaset adamlarının mezarlarının bulunduğu Fahri Hiyaban'da toprağa verilmiştir.

Sanatçı Kişiliği

Bahtiyar Vahabzâde'ye göre "Yazıcı yarattıklarında özünü yaratır. Yazıcının valideyninden aldığı ad ve familya, sanatkâr istidadıyla kudretiyle yeni mazmun kazanarak sembolleşir." (Vahabzade 1991:265) Sanatçının fikirleri duyguları yüreğinde kaynar, taşar, söz olur mısralarda yaşamaya başlar.

Gece de gündüz de elimde gelem,

Şaircün boş ürek, tonlardan ağır.

Menim şe'rlerim,

ele bilirem,

Özümden Özüme mektublarımdır. (Vahabzade 1969:72)

Ona şiir yazdıran kuvvet yüreğinden gelir, yürek ondan, yüz çevirdiğinde şair olduğunu da unutmaz. (Vahabzade 1967:23) Çönlünü sarsan, burkan, onda derin duygular uyandıran şeyleri yazmazsa yaşayamaz. Yazdıkça dinçleşir. (Vahabzade 1991:170) Onun şiirlerini okuyanlar bu şiirlerdeki lezzeti duyarlar, ama o şiirler yazılırken şairin çektiği ağır acıyı bilmezler. (Vahabzade 1985:42) Şair şiire çevirdiği yürek sözleriyle okuyucusuna mektub yazmıştır bir anlamda.

Oturub evinde yalnız hezz üçün

Şe'rimi ohuyan ohucum

Düşün!

Senin üreyine istilik veren

Bu duygu bu alov hardandır gören?

Düşün, sen düşün!

Etrimi iyledin, rengimi gördün

"Çözeldir" dedin

Ancag bilmedin

O reng, o etir

Böyük bir yangından birce getredir. (Vahabzade 1985:41)

İnsan olgunluk döneminde karada akı, akta karayı kötude güzeli, güzeldi kötüyü görmeye başlar. Buna göre de Bahtiyar Vahabzâde yaratıcılığı

boyu insanın dahilinde baş kaldıran ikiliği, iç çekişmelerini ve zıtlıkları göstermeye çalışır. Özellikle poema ve dramlarında. Kahramanının başkalarıyla çatışmasını değil, onun öz içinde baş kaldıran duygu ve fikirlerinin tokuşmasını göstermeyi vacip sayar. Çünkü, ona göre, Otello da, Yago da insanın kendi içindedir. (Vahabzade 1991:268)

Ve iç dünyasını gözlemler, içindeki arzularla görüşür, şiirleri vasıtasıyla kendisiyle yavaş yavaş fisiltı halinde konuşur.

Cördüm iç dünyamı, gördüm gözümle

İç dünyam, arzumla görüş yerimdir.

Menim şe'rlirim

özüm-özümle

Asta pıçıldım, söhbetlerimdir. (Vahabzade 1991:92)

Fikirleri

Akıl ve gönül adamı, vatan ve azatlık şairi, Bahtiyar Vahabzâde, yaşadığı yüzyılın iz bırakanlarındandır. Bıraktığı izleri boy aynası olan eserlerinden süzüp çıkarırsak en öne çıkan fikirleri, duyguları neler olacaktır bunlardan bir kaçını ana hatlar üzerinden değerlendirelim:

1. Esasen kendisi de iç âlemi, fikir ve his dünyasıyla değerlendirilmesini ister. Bu tip değerlendirmeleri "değişmez akide"sine ters düşmeyen mısra ve satırlarda aramak gerekir, içinde yaşadığı rejim dolayısıyla söylemek zorunda kaldığı şeylerde değil. Vahabzâde'nin görünen "ben"i ile görünmeyen "ben"i bunlardadır. Kendisinin dediği gibi,

Eğer boylanmırsa sözüm özümden
Başga men eyleyip benim yerimde
Bir nadan sözüne susuramsa men
Demek gizlenmişem men öz sebrimde." (Vahabzade1985:71)

2. O, milletin ve hakikatlerin haykıran sesi olmak kararlılığındadır. Vahabzâde için, sanat ve hakikat yanyanadır. O, yazdıklarıyla hakikatleri dile getirmeye çalışır. Dünyayı dünyaya gösteren, temizlik, yücelik, hıyanet bilmeyen sanatın diliyle olacaktır. Dolayısıyla yücelik aşkıyla yaşayanların mesleği düzlükten ayrılmayacaktır. (Vahabzade 1971:120) Sanatta da bir asker gibi muhkem olunmasını isteyen Bahtiyar Vahabzâde, için "hakikat, yaratıcılığın şah damarıdır." İşte bu sözü kendine bir prensip kabul eden Bahtiyar Vahabzâde eserlerinde, hakikatler silsilesinden olan "Totaliter rejime itiraz" etmiş bu yüzden de takip edilmiş, adı "gara siyahıya" alınmış, birçok mahrumiyetlere maruz kalmış yine de hakikat yolundan sapmamıştır. (Vahabzade 1991: 310, 272)

Şair-od gaynağı, şe'r-gülledir

Barıtsız şe're şe'r deyilmez.

Şairi olmayan bir halg kütledir

Amalsız bir kütle halg ola bilmez. (Vahabzade 1985: 59)

3. Bahtiyar Vahabzâde şairliğine sebep olarak "halkına vurgunluğu"-nu gösterir. (Vahabzade 1991: 141)Yüreğinden aşır taşan, çaprazlaşan duygularını, beynini kemiren fikirlerini anlatmakta seçtiği şiir yoluyla vatanının ve halkının "ağrı-acılarını" şahsi "ağrı-acıları" gibi kendi kalbinde yaşatır, sonra söz incilerini dizer. Ona göre şair, ilk plânda vatandaş, sonra şairdir. Şairin şairliği onun vatandaşlığıyla belirlenmelidir. (Vahabzade 1986: 101)

Veten torpağından yaranmışam men,

Şe'rimdir-Vetenin gül-çiçekleri.

Meslekim-rengini deyiştirmeyen,

Veten torpağıdır ezelden beri. (Vahabzade 1964: 16)

4. Halk şairi Vahabzâde, kendisinin gelip geçici olduğunu bu yüzden, bu topraklardan aldığı, bu topraklara vermesi gerektiğini söyler. Yüreğinin arzusu, hayatının manası olan emellerinin yüreğinin atışları anlamına gelen her şiirin her hecesi "Vatan toprağı"dır. (Vahabzade 1983: 12) "Kitap kitap sözleri"nin hem evveli hem de sonu yine "vatan toprağı"dır. Ona şiirlerini yazdıran kuvvet "öz tanrısı gibi daima yüreğinde fikrinde taşıdığı" vatan ve millet sevgisidir. (Vahabzade 1987: 15) Aşağıdaki dörtlükte bu hal şöyle ifade edilmektedir:

Yolunu ahtaran sel kimiyem men,

Hele bişmemişem, hele çiyem men.

Şair men deyilem, halgımdır, onun

Kamala dolmamış kâtibiyem men. (Vahabzade 1969: 6)

Kendini halkıyla bu derece bütünleştiren şairin, kalem sahipleri için en yüksek ad olan "halk şairi, halk yazıcısı" adını alması da tabiidir.

5. Yaşadığı devir itibarıyla da milletin ihtiyaç duyduğu bir insan tipidir. O, "bahtiyar asırların", "bahtiyar bir halkın" da evladı değildir, adı "Bahtiyar"dır ama kendisi "bahtiyar" değildir. Bahtiyar Vahabzâde, hür ve bağımsız bir Azerbaycan'da dünyaya gelmemiş, fikrin ve hissin hür olarak söylendiği bir ülkede yetişmemiş olmasına rağmen "azatlık ve kulluk" arasındaki farkı da çok iyi bilir. Halkın gücünün büyüklüğünden söz açıp bu gücün nelere kadir olacağına dikkat çeken Bahtiyar Vahabzâde "Halk yanmazsa dönüp millet olamaz" fikrindedir. (Vahabzade 1993: 92) Nasıl "güneş alırmazsa gün doğmaz" işte öyle. "Bir halkın sağlığı, geleceği de" onun için "alışıp yanan"lara bağlıdır. Bu alışıp yananlar içinde o milletin şairlerinin de önemli bir yer tuttuğunu söylemek gerektir. (Vahabzade 1985: 39)

6. Vahabzâde, yaşadığı vatanının gerçeklerini, tarihini, bugününü anlayan, yorumlayan bir vatansever olarak geleceğe ışık tutmak, halkının sözcüsü olmak arzusundadır. Buna bağlı olarak da şiirlerinde birbirine eş veya yakın anlamlı olarak kullandığı "megsed, amal, egide, inam, meslek" kelimeleriyle kendini ifade etmiştir:

Çayesiz, megsedsiz ömür sürmedim

Verdim ezablara men öz gelbimi

Derede tepede dolay görmedim

Menim içimdeki dolaylar kimi.. (Vahabzade1987:51)

7. "Yazmak hatırına yazmak hiç ne yazmak" demektir. Yazmış olmak için yazmaz. Çünkü yazmak, yaratmak, yalnız büyük gayeye çatmanın yoludur. Yol ise maksat olamaz, yol vasıttadır. Şiir, sanat yoluna gelince bu yol dışardan çok kolay görünür. Bu âleme başvurup yalnız onun azap ve işkencelerini tattıktan sonra onun çetinliğini derk edersin. O zaman da görürsün ki, ömrün yarısı geçmiş, yarattıklarının ise sanat bahadırlarının yarattıkları karşısında çok sönüktür. Bak, yalnız bu büyük hakikati derk eden sanatkârlar yarı yolda kalmaz zirvelere can atar." (Vahabzade 1986: 132-133)

8. Onun eserlerinin baştan başa doğma vataniyle, vatanının bugünü ve geçmişinin sevinci ve acılarıyla dolu olduğu görüldüğü gibi, şiirinin tadı tuzu da bu topraklarda konuşulan güzel Türkçeden gelmektedir.

Yarpagları tez töküler şe'rimin

Kökü yohsa bu topragda, bu elde

Dadı duzu varsa eger şe'rimin

Bu dad bu duz bu dildedir, bu dilde. (Vahabzade 1987: 33)

"Ebedî bir od" gibi kendi içinden köz köz olup tutuşan yanan şiirleri onun kendisinden de çok ilerde gider. Çünkü, şiirlerinde "idrakin gözleri", "akidesinin en temiz, en manalı sözleri" vardır. İşte bu şiirler "Vatan gecelerinin açılan seherlere selâmi" olur. (Vahabzade 1967: 5)

9. Vahabzâde'nin kendisi ile ilgili tanımlamalarından biri ve belki de en önemlisi de şudur: O, "öz köküne güvenen, öz yurdunun, toprağının evlâdı"dır. Aynı zamanda "budak budak kollarıyla atasından çok öz çağının evlâdıdır." (Vahabzade 1985: 55-56)

10. Çaye adamıdır. İnsan "maksatsız" yaşıyorsa boş yere yaşıyor demektir. Yürek bir "arzu" için çırpınmalı, insan o arzusunun aşkıyla çarpışmalı. Yoksa, "emelsiz dilek" şirin bir uykudan başka bir şey değildir. "Maksatsız hayat yelkensis gemidir" ancak. (Vahabzade 1958: 121-122)

Yaşamak yanmagdır, yanasan gerek

He'yatın me'nası yalnız ondadır

Şam eğer yanmırsa-yaşamır demek

Onun da hayatı-yanmağındadır.

Hayatı "zevk u safa" için sevmek O'na göre değildir. Dolayısıyla her nefes alan, her çörek yiyen, çay içen sekiz saat çalışıp sekiz saat yatan yaşıyor sayılmaz. "Yaşamag-neyinse uğrunda çarpışmag neyinse eşgine alışıb yanmagdır." Çüzellik bir şeye sahip olmakta değil, sahip olmak isteyenin uzaklığında, elçatmazlığındadır. İşte o "elçatılmaza" çatmak arzusu hayata mana kazandırır, hayatı güzelleştirir. Vahabzâde'nin hayatını da sanatını da şekillendiren kaynak budur. (Vahabzade 1986: 262)

Bahtiyar Vahabzâde'nin "Açılan Seherlere Salam"da yer alan "Çaye" isimli şiirinden, onun, akidesini de gayesini de öğreniyoruz:

ÇAYE

İrademin ağasıyam,

Egidemin kölesiyem-

Egidemin yolunda da ölesiyem.

Neçin, nece yaşamağı o öyredib,

Heyatımı me'na ile nakışladı.

Meni mene tanıtdırıp,

Meni büyük bir Vetene bağışladı.

Çaye ki var, kimi üçün-heyat yolu,

Kimi üçün-tapmacadır.

Bu dünyanı derk edençün

Heyatdan da o, ucadır.

Başım üste dalğalanan

O bayrağın kölgesinde

Ölüm bele hoşdur mene.

Ömrüm, günüm gurban ola

Ölümü de heyat geder

Mene güzel gösterene. (Vahabzade 1979: 5)

Hayata mana kazandıran, insanı insan yapan Vahabzâde'yi kendine köle eden, yolunda ölümü göze aldırın, hayatı da ölümü de güzelleştiren akidesinin kaynağında "vatan, millet, bayrak" gibi mukaddesler vardır. Onun içindir ki "meslek yolunda dökülen kanlar kan değil tan yerinin şafaklarıdır." (Vahabzade 1983:51)Çünkü "mesleği, âmâli, akidesi" olan "korkmazdır, kudretlidir, cüretlidir, eğer yoksa bir mesleği, işte o kişi "korkar, yaltaklanır ve varlığını bir 'sağol'a satar."

Kendisini "mukaddes bir akidenin" insanı sayan kişinin özellikleri bunlarla da kalmaz. O, mesleği yolunda her zahmete katlanır, hatta, bundan zevk de alır. "Fedakârdır, işgüzârdır". Böylece yüce bir ülkeye baş koymayan sa kendi işinden bile acizdir. Bikkınlık ve tembellik içindedir. Ülküsü olanın

ise sevgisi de bellidir, nefreti de. O, yüce hedefe doğru yürürken, kendine ve mukaddeslerine kim düşmansa onu tanır, nefreti de ona yöneliktir. "Mesleği olmayanın hisleti de olmaz." (Vahabzade 1983:21)

Onun akidesi her zaman büyük harfle yazdığı "Vatan"; "tanrı, hag" olarak tarif ettiği "azatlık"tır, "el, halk sevgisi"dir. "Vatan sevgisi insana meslek, âmâl getirir. Meslek ise yüreğe cesaret, kollara kuvvet, gözlere ışık verir." (Vahabzade 1978:279)

Onun payına bu dünyada "bir meslek, bir âmâl" düşmüştür. Dünya ne kadar dönse, fırlansa da, karşısına şer de hayır da çıksa, hatta feleğin çarkı tersine dönmeye de başlasa, Bahtiyar Vahabzâde, akidesini hiçbirşeye değişmez:

Mîn-min iller bu dünya belece fırlansa da
Bir yuvanın bülbülü min budağa gonsa da
Aylar, iller, fesiller birbirini dansa da

Deyişmezdir egidem çoh da dünya fırlanır. (Vahabzade, 1987:36)

11. "...Sanatkâr, sanatkârlığından evvel vatandaştır." Dahileri de dahillik seviyesine yükselten bu histir." İnsan duygularının en yücesi, en mukaddesi vatan sevgisidir. İnsan vatanını sevmekle cemiyet karşısındaki borcunu bulur ve öder çeşitli yollarla. Vatanını sever, ne için yaşadığını, neyin namına çalıştığını bilir. (Vahabzade 1978:279-282) İşte Bahtiyar Vahabzâde, ne için yaşadığının, neyin namına çalıştığının şuurunda olan bir Vatan mecnunudur. O, ecdadının türbesi, kökümüz topraktan ayrılmamak gerektiğini söyler:

"Özü ışık, sözü ışık, adı od Azerbaycan'ın mukaddes toprağından boy attık, onun için bu dünyada 'meslekimiz, âmâlimiz' da odur." (Vahabzade 1993:63,71) Bu meslek ve âmâl Bahtiyar Vahabzâde'de üç değişik boyutta ele alınır. Birî Çülistan Mukavelesiyle (1813) Rusya ve İran arasında paylaşılıp ikiye bölünen Cenubî ve Şimalî Azerbaycan'ın birleşmesidir. İki Azerbaycan'ın bir bütün olarak düşünülmesi Vahabzâde'nin şiirlerinde sıkça karşımıza çıkar:

Könlümüzde bir vahiddir, güneyimiz güzeyimiz,
Veten bizim namusumuz, biz Vetenik, Veten de Biz (Vahabzade 1993:72)

Bir milletin kendi fikri alınmadan vatani ve insanları iki yere parçalanmış, birbirlerine hasret koyulmuş, ağızları yumrukla tıkanmıştır. İki Azerbaycan'ı birbirinden ayıran direkler toprağın üstünden geçmez, iki yere parçalanmış halkın sinelerinden geçer. Çardaşı gardaştan ayıran bu hal, halkının yüreğinden geçenleri mısralaştıran Bahtiyar Vahabzâde'de derin bir teessür uyandırır:

Men güzeyli oldum, arzum güneyli,

Ona çatammadım, çalıştım heyli. (Vahabzade, 1969:64)

Bu teessür, 1958 yılında hiçbir yerde yayınlattıramadığı "Çülistan Poeması"nı ona yazdırır. Ve ardından şair için ağır günler başlar... (Vahabzade 1991:331)

Müslüman için Mekke'nin Medine'nin kudsietiyi, kıymeti ne ise Onun için de Bakü ve Tebriz aynı şekildedir:

Hem Tebriz, hem Baki'dır

Mekkem, Medinem benim." (Vahabzade 1967:90)

12. Vahabzâde'nin akidesinde öncelikle bölünmüş parçalanmış Azerbaycan'ın birleşmesi vardır. Daha sonra da geniş çaplı bir hedefi düşünür O. Oğuz Kağan Destanında. Oğuz Han'ın ağzından ifade edilen "güneşin bayrak, gök kubbesinin çadır, bozkurt sesinin de savaş narası" olması fikrinden yola çıkan Bahtiyar Vahabzâde, akidesinin sesinin ne kadar gür olduğunu açıklar. Ona uzaktan bakan bu arzu -şimdilik-, geçmişteki kudretimiz düşünülürse bugün niye gerçek olmasın!!

Egidemin gür sesini,
Çanadlanmag hevesini
Üreyimin neğmesini
Çok ötmüşem, ötesiyem.
Men bilirem güdretimi,
Özümü de ötesiyem
"Güneş bayrag, göyler çadır"
Arzu mene genden bahır
Nece olsa, evvel-ahır
Men ona da yetesiyem
Men bilirem güdretimi:
Öz-özümü ötesiyem." (Vahabzade 1979:54)

13. İnsanların fitratını, cevherini bilmek için ölçü, mehenk taşı ise "meslek, âmâl" fikrinin bulunup bulunmamasıdır. İnsanın yol yoldaşı bunlar olmalıdır. Çünkü insanın değeri bunlarla anlaşılır. "Akide" insanın cevheridir, mesleği olan insansa merddir, öz yolundan dönmez. Bunlardan mahrum olan insan "Söğüt ağacı misali bir o tarafa bir bu tarafa eğilir, amma bir hedefe vuramaz. (Vahabzade 1983:20-21) Demek ki, bir akidesi olan çizdiği yolda hedefi er geç vuracaktır. Milletlere de işte bu "milli akide" lâzımdır. Bu millî akideden, millî şuurdan mahrum olan milletler kendi kudretlerine, güçlerine güvenemedikleri için rüzgâra göre bir o yana, bir bu yana eğilecektir. Bu eğilip bükülmeyi tasvip etmeyen Bahtiyar Vahabzâde:

Su içir şe'rim benim egide çeşmesinden,
İlham alır, güç alır bir amalın sesinden...
Şerefimdir bu meslek,

Şöhretimdir bu iman,
Ona şe'rim de gurban,
Ona özüm de gurban!
Menim sevincim bele üreyimde gizlenen
derde, geme borçludur...

Şe'rim,
Şairliyim de
Meslekime borçludur
Egideme borçludur." (Vahabzade 1966:57)

şeklinde kendisi ve akidesi arasındaki o kopmaz ilişkiyi ortaya koyar. Çünkü ona göre "inanç, iman, aşk, akide" her vakit en ağır silahlara galip gelebilir. Bütün zaferlerin adı da "inamdır, imandır, meslektir." Onun içindir ki, "hakkın askerleri kendini yenilmez sayar." (Vahabzade 1983:51) Mehmet Akif Ersoy da İstiklâl Marşı'nda "Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl"; "Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var" derken aynı fikir ve hislerle gürlemiş miydi?

14. Bahtiyar Vahabzâde'de de kendi milletinin içine düştüğü çıkmazları, memleketi Azerbaycan'ın önce ikiye bölünmesini, sonra içlerine ermenilerin bilinçli olarak yerleştirildiği "Karabağ" çıbanını çok düşünmüştür. Bu konulardaki tepkilerini şiir ve nesirleriyle dile getirerek milletin duygularına tercüman olmuştur. Vatanının mecnunu şair, önce "Çölüstan", sonra "Toprak-tan Pay Olmaz" ve daha birçok şiiri ile vatan toprağının milletinin olduğunu ermenilere bağışlanamayacağını, ecdadının şeref ve şanının bu topraklarda yat-tığını söyleyerek "kulluğa, ahmak yerine konulmağa" baş kaldırmıştır. (Vahab-zade 1991:42-44)

„Başımız üstünde hemişe yumrug,
Halal adımızı demeye gorhdug.
Damğa da vurdular hele bu ada,
Dandığ gorhumuzdan öz babamızı
Kifayet değilmiş bu da cellada. (Vahabzade 1991:180)

15. Millî Kin, Millî Nefret:

Milletin yol göstericisi "millî akide" aynı zamanda bir muhabbet kaynağıdır. Çünkü bu millî hedefin yönlendirip şekillendirdiği arzular vardır. Bu arzular milleti "yüce akide"ye çattıracaaktır. Fakat insanı bu yoldan alıkoymak isteyenler de daima olacaktır. İşte bu akılda, bu çabada olanlarla, onların çeşitli kumpas-larıyla içiçe olan Azerbaycan'ın "halk şairi" Bahtiyar Vahabzâde, muhabbetine ulaşmasını engelleyenlere, engelleyecekleri karşı derin bir nefretle doludur. İnsanı yücelten, büyüten bir nefret:

„Nifretim ucaldır, büyüdür meni,

Özüm de heyranam öz güdretime
Nifretim dağıdıb seddi, bereni,
Meni çatdırıracag mehebbetime." (Vahabzade 1966:30)

derken hissettiği bu nefretin gücüyle kendine güven duygusuyla hayalini kur-duğu o sevgiliye -akidesine- kavuşabileceğini anlatmaktadır. Milletin başına "pusu kuran", önce onu dininden, tarihinden uzaklaştırıp, dilinden de etmeye çalışan, nihayetinde vatanını da Ermeni'ye satmak isteyen Rus'adır onun kini nefreti. O, "Nifretim" isimli şiirinde de, denizin gazablı, hırslı sularını görünce, aklına gelen kendi nefretini anlatır. Kendisiyle "özüne sığmayan Hazar"ı hemhal görür. O da, nefretinden dolayı Hazar gibi aşır taşmaktadır:

Değişir gezebim, fitretimi de
Nifretim doğulub mehebbetinden
Çeribe gelmesin,
nifretimi de
Mehebbetim geder isteyirem men.
Arzular namine yaşayıng biz,
Nifretim-meslekim, egidem benim
Sevgisiz

nifretsiz
dalğasız
sessiz

Neyime gerekdir bu âlem benim? (Vahabzade 1966:29-30)

"Millî ağrı-acılar" türk dilini konuşan insanların başlarına getirilen oyunlar" Vahabzadeyi çok rahatsız eder. "Vatanın, milletin, millî varlığın, şeref, namus ve gayretlerinin tehlikede olması konularını kendine dert edinen şair, "hakika-tin ayaklar altına alınabileceğini fakat ezilemeyeceğini, halkların birleşen fikir ve niyetlerinin susturulabileceğini ama yok edilemeyeceğini söyler. (Vahabza-de 1983:34) Çünkü... bu halkı kırmak olur, ezmek olur ama mahvetmek, yok etmek olmaz. (Vahabzade 1991:225)

KAYNAKÇA

- 1.Vahabzâde, Bahtiyar (1979), Açılan Seherlere Salam, Yazıcı Bakü
- 2.Vahabzâde, Bahtiyar (1987), Ahı Dünya Fırlanır, Yazıcı Bakü
- 3.Vahabzâde, Bahtiyar (1958), Aylı Çeceler, Azərbaycan Devlet Neşriyatı, Bakü
- 4.Vahabzâde, Bahtiyar (1971), Bir Baharın Çaranguşu, Çençlik, Bakü
- 5.Vahabzâde, Bahtiyar (1966), Bir Ürekte Dört Fesil, Azərbaycan Devlet Neşriyatı, Bakü
- 6.Vahabzâde, Bahtiyar (1986), Derin Çatlara Işığı, Yazıcı, Bakü
- 7.Vahabzâde, Bahtiyar (1969), Deniz-Sahil Çençlik, Bakü
- 8.Vahabzâde, Bahtiyar (1964), İnsan ve Zaman, Azərbaycan Devlet Neşriyatı, Bakü
9. Vahabzâde, Bahtiyar (1967), Menim Şe'rim, Bakü
- 10.Vahabzâde, Bahtiyar (1991), Nağil Heyat, Yazıcı, Bakü
- 11.Vahabzâde, Bahtiyar (1985), Özümle Söhbət, Azərbaycan Devlet Neşriyatı, Bakü
- 12.Vahabzâde, Bahtiyar (1981), Payız Düşünceleri, Yazıcı, Bakü
- 13.Vahabzâde, Bahtiyar (1978), Sadelikte Büyüklük, Yazıcı Bakü
- 14.Vahabzâde, Bahtiyar (1983), Seçilmiş Eserler, 2. Cilt, Bakü
- 15.Vahabzâde, Bahtiyar (1991), Şenbe Çecesine Çeden Yol, Azərbaycan Devlet Neşriyatı, Bakü
- 16.Vahabzâde, Bahtiyar (1993), Yeni Şiirler-Ümide Heykel Qoyun, Yazıcı Bakü
17. Vahabzâde, Bahtiyar (2009), Eserleri(Son yıllarda yazılmış, başka cildlere düşmeyen ve yeniden işlenen şiirler) VIII. Cilt, Elm Neşriyat, Bakı 2009

Yrd. Doç.Dr. Amasya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Türkiye-Amasya

Çevirenler

Dauletbek Baytursınlı
(Kazakistan)

1964 yılında Çin Halk Cumhuriyeti ile Kazak Eyaleti'nin Tanrı Dağlarının eteklerinde dünyaya geldi. 1988 yılında Şincan Enstitüsünün Fizik Fen fakültesinden mezun oldu. 1994 yılında bağımsız Kazakistan topraklarına döndü. 1996 yılından itibaren Kazakistan Cumhuriyetinin vatandaşı. 1994 yılında Kazakistan Yazarlar Birliği'nin, 2006 yılında Kazakistan Gazeteciler Birliği'nin üyesi oldu. "Halk Keneşi", "İslam ve Medeniyet", "Edebiyat Alanı" gibi gazetelerde görev yaptı. Şiirleri 1988 yılından itibaren Çin ve Kazakistan'daki yayınlarında yayınlanmaktadır. Böylece "Genç Kuşak" derleme kitabına dâhil edilmiştir. "Çünahsız Mekân", "Ebedi Mekân", "Latife Vuruşu" şiir kitapları yayınlandı. Edebiyat dergi ve gazetelerde edebi eleştiri yazıları çıkmaktadır.

Dünya Kazakları Derneği ve "Almatı" Kanalı organize ettiği şiir yarışmalarının ödül sahibi. Türkiye'deki "Hazar Akşamları" Festivaline, Kırgızistan'daki "Yunus Emre" Festivaline, Azerbaycan'daki "Yunus Emre" Konferansına katıldı. Kırgızistan'ın "Molda Bağış" Edebiyat ödülünün ve TÜRKSOY "Mahıtmukulu" madalyasının sahibi.

Baktıgül Çoturova
(Kırgızistan)

29 Eylül 1955 yılında Celal-Abad ilinin Toktogul ilçesine bağlı Kara-Cıgaç köyünde dünyaya geldi.

1979'da Kırgız Milli Üniversitesinin Filoloji Fakültesi'nden mezun oldu.

1979 yılından beri "Kırgız Tuusu" gazetesinde yazar ve bölüm başkanı olarak görev yapmaktadır.

Baktıgül ÇOTUROVA, "Kızıl-At" (Kırmızı-At, şiir 1989), "Boz Torgoy" (Boz Toygar, şiir 1998), "Asankul Kuudul" (Asankul Komedyen, düzyazı 2003), "Sagınıç" (Özlem, şiir ve destan 2004), "Çokmorovgo Irdeste" (Çokmorov'a Şiir Demeti, 2006), "Issık-Köl Süyünün Közündöy" (Aşkın Çözü Isık-Çöl, şiir ve destan 2006), "Suu Aldında Kalgan Şaar" (Su Altında Kalan Şehir, 2009) "Nayman" (şiir 2013) kitaplarının yazarıdır.

2008'de Rus dilinde "Легендарный Иссык-Куль" (Efsanevi Isık-Çöl, şiir ve destan) isimli kitabı yayınladı.

"Sagınıç" (Özlem) şiirler derlemesi, 2005 yılında Alıkul Osmonov Devlet Edebiyat Ödülüne, büyük ustalara Cengiz Aytmatov ve Muhtar Avezov'a ithaf yazılan "Darkan Talaa, Uluu Too" (Kutsal Bozkır, Ulu Dağ) eserleri ise 2009 yılında Uluslararası "Kırgızistan ile Kazakistan: Ebedi Dostluk" yarışmasının Birincilik Ödülüne layık görüldü.

Ayrıca, Baktıgül ÇOTUROVA Kazak şairleri Şahizada Abdulkarimov'un "Kök Astında Kanagat", "Canımdın Caşıl Calıbraktarı" şiir derlemesini ve Azerbaycanlı şair, SSCB Devlet Ödülünün sahibi Bahtiyar Vahabzade'nin "Biz Bir Kemebiz" (Biz Bir Çemideyiz) şiir derlemesini Kırgız diline çevirdi.

2011 yılında "Kırgız Cumhuriyetinin Kültür Emektarı" unvanına, 2015 yılında ise Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü'nün (WIPO) Altın Madalyasına layık görüldü.

Cumaniyaz CABBOROV
(Özbekistan)

Gazeteci, Şair ve Oyun Yazarı Cumaniyaz Cabborov, Kasan ilçesine bağlı Polati köyünde dünyaya geldi. Liseyi başarıyla tamamladıktan sonra Taşkent Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi'nde eğitim aldı. Çalışma hayatını, 1953 yılında ilk olarak "Şark Yuldizi" (Doğu Yıldızı), "Gülhan", "Özbekistan Avazı" gibi gazete ve dergilerde daire başkanı olarak başladı. Daha sonra, Çafur Çulam Yayınevi, Özbekistan Yazarlar Birliği ve Özbekistan Devlet Ödülü Komitesinde önemli görevleri yürüttü.

Cumaniyaz Cabborov edebiyata 1950'li yıllarda adım attı. 20'den fazla şiir kitabı, 10'dan fazla destan ve oyun yazdı. İlk şiir kitabı "Vatanımı Düşünürüm" 1953 yılında yayınlandı. Ardından, "İlk Bahar Nefesi" (1956), "Amaç Peşinde" (1958), "Dağlar Sedası" (1958), "Çülşan" (1959) "Yer Ana Türküsü" (1962), "Çülcihan ve Hasancan" (1968) "Lirika" (1970), "Hayalimde Tek Sen" (1985), "Destanlar" (1974), "Çüneşin Yurdu" (1983), "20 Çünün Defteri" (1967), "Sahillerin Hikâyesi" (1978), "Aşk Nakkaşı" (1980) "Dağdaki Buluşma" (1986) gibi şiir ve destanları yayınlandı. "İnatçı" (1971), "Yıllar Geçti" (1975), "Düğün Öncesi Eğlence" (1979), "Benim Beyaz Çüvercinim" gibi oyunları ise sadece Özbekistan'da değil, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan gibi birçok ülkede sanatseverleriyle buluştu.

Cumaniyaz Cabborov usta tercüman olarak Lermantov, Bayron, Firdavsi'nin eserlerini Özbek Türkçesine çevirdi.

1980 yılında Özbekistan'ın Emektar Sanatçısı, 1997 yılında ise Özbekistan Halk Sanatçısı unvanına layık görüldü.

Nasriddin MUHAMMADIYEV
(Özbekistan)

Özbekistan'ın Emektar Kültür Adamı Unvanı Sahibi, Özbekistan Yazarlar Birliği Üyesi Nasriddin Muhammediyev, 2 Aralık 1946 yılında Kaşkaderya ilinin Yakkabarg şehrinde dünyaya geldi.

Liseyi başarıyla tamamladıktan sonra Taşkent Devlet Üniversitesi Filoloji Fakültesi'ni kazandı ve 1968 yılında üniversiteden mezun oldu.

İlk olarak "Taşkent Akşamı" gazetesinde gazetecilik kariyerine adım attı. 1976-1979 yy. İran'da Fars Dilleri üzerinde tercümanlık yapan Nasriddin Muhammediyev, daha sonra "Yoşlik" dergisi (1983-1993 yy.), Özbekistan Haber Ajansında (UZA) (1993-1994 yy.), Özbekistan Dışişleri Bakanlığı (1994-1996 yy.), Özbekistan'ın Ankara Büyükelçiliği (1996-1999 yy.) ve Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı'nda (1999-2005 yy.) önemli makamlarda görev aldı.

Pek çok siyasi ve bilimsel kitapları bilinen Nasriddin Muhammediyev, 2005 yılından bu yana Uluslararası Devlet Kültür Merkezi'nin müdürü olarak görev yapmaktadır.

Polat Mumin
(Özbekistan)

Polat Mumin, edebiyat severleri, özellikle gençler tarafından şair, dramaturg ve roman yazarı olarak yakından bilinmektedir. Neşeli şiirleri, sevinç dolu şarkıları ve ilginç büyük epik manzume eserleri sayesinde çocukların en sevdiği yazarlardan biri olmuştur.

Yazar Taşkent şehrinde 24 Aralık 1922 tarihinde doğmuştur. Önce Pedagoji Meslek Okulunda okumuştur. 1944 yılında Nizami Pedagoji Enstitüsü'nü bitirdikten sonra öğretmenlik yapmıştır. Sonra «Lenin Uçkuni» Gazetesinde edebiyattan sorumlu görevli olarak, 1951-1952 yılları arasında da Özbekistan Devlet Yayınevi Çocuk Şubesi Müdürü olarak çalışmıştır. 1954-1960 yılları arasında Özbekistan Yazarlar Birliği üyesi, 1962-1964 yıllarında Özbekistan Kültür Bakanlığı nezdindeki Sanat Şubesi Editörü olarak görev yapmıştır.

Polat Mumin, A.S Puşkin, V. Mayakovskiy, S. Marşak, S. Mihalkov, A. Barto gibi bir çok ünlü edebiyatçının eserlerini ana dilinin yanı sıra diğer dillere de çevirmiştir.

Edebiyat alanında birçok bilindik eseri olan yazar başarılarından dolayı 1992 yılında Özbekistan'ın Halk Yazarı yüksek unvanına layık görülmüştür.

Seyitmehmet HIDIROV
(Türkmenistan)

Seyitmehmet HIDIROV 1965 yılı 1 Ocak tarihinde Türkmenistan'ın Balkan vilayeti Esengulu ilçesi Çaloyuk köyünde doğdu. 1981 yılında Çaradepe köy ortaokulunu, 1986 yılında Mahdumgulu Türkmenistan Devlet Üniversitesinin Türkmen filolojisi bölümünü bitirdi.

1985 yılında eğitimin dışında "Körpe" dergisinde çalışmaya başladı. Sonra "Çenç komünist" (şimdiki "Vatan"), "Talip Durmuş", "Çüneş", "Nesil", "Türkmen dünyası", "Muallimler Gazetesi", "Asker", "Edebiyat ve Sanat" gibi gazete ve dergilerinde 30 yıla aşkın çeşitli görevlerde çalıştı.

Türkmenistan'ın "Vatana olan sevgisi için", "Bağımsızlığın 10. Yılı" ve "İnsanperverliğin sarpası" nişanlarıyla ödüllendirildi.

1978 yılında okulda öğrenciyken ilk şiiri gazetede çıkar. "Salıncak", "Anamın ninnisi", "Hatıra" adındaki şiir kitapları yayımlandı. Şiirleri Rus, fars, Türk, Özbek, Karadağ dillerine tercüme edildi.

Hazırda Türkmenistan'ın Bilimler Akademisi Milli El-yazmaları Enstitüsünde çalışmaktadır.

Ali Akbaş
(Türkiye)

1942 yılında Kahramanmaraş'ın Elbistan ilçesine bağlı Maraba (Çatova) köyünde doğdu. Çatova İlkokulunu, Elbistan Ortaokulunu, Maraş Lisesini ve İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Çeşitli liselerde edebiyat öğretmenliği yaptıktan sonra Çazi Eğitim Enstitüsünde Türkçe Bölümü öğretmenliği ve müdür muaviniği görevlerinde bulundu. Ankara Şentepe Lisesindeki edebiyat öğretmenliğinden sonra Hacettepe Üniversitesi Türkoloji Bölümünde araştırma görevliliği yaparken Türk Dili sahasında yüksek lisans çalışmasını da gerçekleştirdi. Aynı üniversitede Türk Dili okutmanlığı vazifesi yaptı. 1996'da meslek hayatında yirmi beş yılını doldurarak emekliye ayrıldı. Türkiye Yazarlar Birliği genel başkan yardımcılığında bulundu. 1963'te daha lise öğrencisiyken açılan bir yarışta birinci gelen şiiri "Kahramanmaraş Lisesi Marşı" olarak bestelendi.

Arkadaşlarıyla birlikte Divan, Doğu, Edebiyat ve Kanat dergilerini çıkardı. Şiirleri Türk Edebiyatı, Türk Kültürü, Hareket, Töre, Öncüler, Ülkü Pınarı, Divan, DOM, Kanat dergilerinde yayımlandı. Çocukluk yıllarında dinlediği masallar, ninniler, türküler, maniler, okuduğu Kerem ile Aslı, Aşık Çarip, Sürmeli Bey ve Köroğlu gibi hikayeler şiirinin temelini meydana getirdi. Şiirlerinde zengin gelenekle yeniyi birleştirmeye çalıştı. Kuş Sofrası isimli kitabı ile Yazarlar Birliğinin Yılın Çocuk Edebiyatçısı Ödülünü, Türk Dünyası Şiir Şöleninde Almatı Cumabayulu Ödülünü kazandı. Yunus Emre yılında İstanbul'da düzenlenen XII. Dünya Şairleri toplantısında ise bir plaket aldı. Halen Ankara'da yaşamakta ve Ankara'da çıkan Öncü gazetesinde köşe yazarlığı, Ahmet Yasevi Üniversitesinde hocalık yapmaktadır.

Bayram Çündoğdu
(Türkiye)

1971 Denizli'nin Çal ilçesinde doğdu. 1990 yılında liseden, 1994 yılında da Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesinden mezun oldu.

1994-1995 Romanya'da, 1995-1997 yılları arasında Kazakistan'ın Almatı şehrinde öğretmen olarak çalıştı. Eylül 1997 yılında Qafqaz Üniversitesi öğretim görevlisi olarak çalışmaya başladı.

2001'de Bakü Devlet Üniversitesi Şarkşinaslık Fakültesi Filoloji bölümünde başladığı yüksek lisansını ekim 2003 yılında tamamladı. 2010 yılında Azerbaycan İlimler Akademisi Edebiyat Enstitüsünde "Bahtiyar Vahabzade'nin Publisistikası" konulu doktora çalışmasını savunarak doktor ünvanını aldı.

Bahtiyar Vahabzade'nin birçok şiirinin Türkçeye aktarılması için çalışmalar yaptı. Çeşitli dergi ve konferanslarda makale ve bildirileri yayınlanan Bayram Çündoğdu'nun 2013 yılında "Bahtiyar Vahabzade'nin Publisistikası" adlı kitabı yayınlandı.

13-15 Aralık 2012 tarihinde Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de Bahtiyar Vahabzade'nin anısına düzenlenen "I. Uluslararası Bahtiyar Vahabzade Sempozyumu" organizasyonunda görev aldı. Konferansın ardından yayınlanan bildiri kitabının editörlüğünü yaptı.

Halen Qafqaz Üniversitesi Pedagoji Fakültesinde öğretim üyesi vazifesinde çalışmakta olan Bayram Çündoğdu evli ve üç çocuk babasıdır.

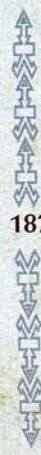
Etibar Talıblı
(Azerbaycan)

1958 yılında Bakü'de doğdu ve 1975 yılında ortaokulu bitirdi. 1980 yılında Bakü Devlet Üniversitesinin Filoloji Bölümünden mezun oldu. 1980 - 1984 yıllarında çeşitli ortaokullarda öğretmen olarak çalışmıştır.

1984 - 1987 yıllarında Bakü Devlet Üniversitesinde yüksek lisansını tamamladı. 1987 yılından Bakü Devlet Üniversitesinde çalışmaktadır.

1990 yılından Azerbaycan şifahi halk edebiyatı bölümüne öğretmen, 2003 yılından doçent olarak çalışmaktadır. "Azerbaycan şifahi halk edebiyatı", "Azerbaycan destanları", "Folklorşinaslığın tarihi", "Folklorun janr sistemi" vs. fenleri eğitiyor. 1 monografi, 40 makale, 7 program, metodik vesait ve gösterişin müellifidir

Notlar

BAHTİYAR VAHABZADE

90

9-16592

TÜRKSOY

ULUSLARARASI TÜRK KÜLTÜRÜ TEŞKİLATI
INTERNATIONAL ORGANIZATION OF TURKIC CULTURE

Ferit Recai Ertuğrul Cad. No:8 06450 Oran - ANKARA

Tel: +90 (312) 491 01 00 Faks: +90 (312) 491 01 11

www.turksoy.org